

**TYTTÖJEN JA POIKIEN
LIIKUNTAHARRASTUKSET
JA NIIDEN JULKINEN TUKI**

Pirjetta Komi

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma

Tammikuu 2007

TIIVISTELMÄ

TYTTÖJEN JA POIKIEN LIIKUNTAHARRASTUKSET JA NIIDEN JULKINEN TUKI

Pirjetta Komi

Yhteiskuntapolitiikka

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Raija Julkunen

Kevät 2006

94 sivua + liitteet 2 sivua

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten sukupuolten välinen tasa-arvo on toteutunut liikuntakulttuurin alueella. Erityisenä tarkastelukohteena on se, miten liikunnan julkinen taloudellinen tuki kohdistuu tyttöjen ja poikien liikuntaharrastuksiin.

Tutkimukseni koostuu kolmesta osasta, joissa tarkastelen liikuntakulttuurin tasa-arvoa hieman eri näkökulmista. Ensimmäisessä osassa kuvailen aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja hallinnollisiin lähteisiin pohjautuen sitä, mikä on miesten ja naisten välisen tasa-arvon tilanne liikuntakulttuurissa ja miten tasa-arvotilanne on kehittynyt viimeisinä vuosikymmeninä. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti naisten asema liikuntakulttuuriin liittyvissä julkishallinnon tehtävissä sekä liikuntajärjestöjen ja -organisaatioiden eri tehtävissä ja naisten osuus liikunnan rahavirroista yleensä sekä liikunnan julkisesta rahoituksesta erityisesti.

Tutkimuksen toisessa osassa kuvailen tilastollisten tutkimusten tulosten perusteella tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamista sekä sukupuolten välisiä eroja liikuntaharrastuksissa. Tutkimuksen kolmannen osan muodostaa oma pienimuotoinen kvalitatiivinen tutkimukseni tyttöjen liikuntaharrastuksista ja heidän käsityksistään tyttöjen ja poikien liikuntaharrastusten – mahdollisista – eroista.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että naiset ovat edelleen aliedustettuina useimmissa liikuntahallinnon tehtävissä. Sellaisissa julkishallinnon tehtävissä, jotka kuluvat tasa-arvolain piiriin, naisten osuus on vähintään lain velvoittamat 40 %, mutta lähes kaikissa muissa tehtävissä naisten osuus on huomattavasti pienempi. Erityisen pieni naisten osuus on liikuntahallinnon korkeimmista virkamiehistä ja järjestöjohtajista niin julkisella sektorilla kuin liikuntajärjestöjen piirissä. Myös liikunnan rahoituksesta ja julkisesta tuesta suurempi osuus kohdistuu miesten kuin naisten liikuntaan ja urheiluun. Tärkeimpinä syinä tähän ovat se, että julkinen liikuntapaikkarakentaminen keskittyy miesten harrastamiin lajeihin ja se, että miehet harrastavat naisia enemmän kilpa- ja huippu-urheilua.

Tilastollisten tutkimusten valossa tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamisen määrässä ei ollut suuria eroja, joskin pojat harrastivat jonkin verran tyttöjä enemmän intensiivistä liikuntaa ja olivat tyttöjä kiinnostuneempia kilpailutoiminnasta. Pojat myös harrastivat tyttöjä useammin liikuntaa urheiluseuroissa ja julkisessa omistuksessa olevilla rakennetuilla liikuntapaikoilla, kun tytöt harrastivat liikuntaa poikia enemmän omatoimisesti tai käyttämällä yksityisten yritysten tai kuntien tarjoamia liikuntapalveluja. Myös tyttöjen ja poikien harrastamista liikuntalajeissa oli selviä eroja.

Haastattelemieni 11-vuotiaiden tyttöjen havaintojen mukaan tytöt ja pojat harrastivat erilaisia liikuntalajeja, vaikka tyttöjen mielestään mitkään lajit eivät olleet periaatteessa tyttöjen tai poikien lajeja. Tyttöjen mielestä tärkeintä liikuntaharrastuksessa oli yhdessäolo kavereiden kanssa sekä uusien taitojen oppiminen, kun pojille oli heidän mielestään selvästi tärkeämpää kilpaileminen ja menestyminen suhteessa toisiin.

Avainsanat: Tasa-arvo, Liikunta, Tytöt, Liikuntarahoitus

SISÄLLYS:

1. Tutkimuksen lähtökohdat ja työn rakenne	5
2. Tasa-arvon huomioiminen liikuntakulttuurissa	9
2.1 Miten naisten ja miesten tasa-arvoa liikuntakulttuurissa on tarkasteltu?	9
2.2 Sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvä lainsäädäntö	13
2.3 Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen julkishallinnossa	14
3. Tasa-arvon toteutuminen liikuntakulttuurissa	17
3.1 Julkishallinto	17
3.2 Liikuntajärjestöt	19
3.3 Liikuntaseurat ja vapaaehtoistoiminta	23
4. Naisten ja miesten osuudet liikunnan rahoista	27
4.1 Liikunnan rahoitus yleensä	27
4.2 Valtion liikuntarahoitus	28
4.3 Kuntien liikuntatoimi	30
4.4 Liikuntapaikkarakentaminen	32
4.5 Liikuntajärjestöt	35
4.6 Liikuntaseurat	36
4.7 Kotitaloudet	38
5. Liikuntatoimi Jyväskylän kaupungissa	41
5.1 Hallinto ja työntekijät	41
5.2 Liikuntapaikat	42
5.3 Liikuntasuunnitelma	43
5.4 Talous	44
5.5 Liikuntaseurojen tuki	45
6. Tyttöjen ja poikien liikuntaharrastukset	48
6.1 Liikunnan harrastamisen yleisyys ja intensiteetti	48
6.2 Liikunnan harrastamisen useus	51
6.3 Tyttöjen ja poikien harrastamat liikunnan lajit	54
6.4 Ohjattua vai omaehtoista liikuntaa?	58
6.5 Tyttöjen ja poikien käyttämät liikuntapaikat	61
6.6 Liikunnan harrastamisen motiivit tytöillä ja pojilla	62
6.7 Kilpailun merkitys liikuntaharrastuksessa	64

7. Tyttöjen omat käsitykset liikuntaharrastuksistaan	66
7.1 Tutkimuksen toteuttaminen	66
7.1.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteuttaminen	66
7.1.2 Tutkimusaineiston ”edustavuus”	66
7.1.3 Tutkimusaineiston ”luotettavuus”	67
7.2 Tyttöjen liikuntaharrastukset	68
7.3 Onko olemassa tyttöjen ja poikien lajeja?	72
7.4 Mikä (omassa) harrastuksessa kiinnostaa?	75
7.5 Aikuisten suhtautuminen tyttöjen liikuntaharrastuksiin	77
8. Yhteenveto:	
Miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu liikuntakulttuurissa?	82
8.1 Naiset ja miehet liikunnan hallinnossa ja rahoituksessa	82
8.2 Tytöt ja pojat liikunnanharrastajina	84
9. Pohdintaa:	
Tytöistä naisiksi – Naisten liikuntaharrastukset ja tasa-arvo	87
Lähteet	92
Liite: Tyttöjen haastattelussa käytetty haastattelurunko	95

Kuviot:

<i>Kuvio 1. Naisten osuudet julkisen liikuntahallinnon eri tehtävissä 1990- ja 2000-luvulla.</i>	18
<i>Kuvio 2. Valtion liikuntamäärärahojen käyttökohteet vuonna 2005.</i>	29
<i>Kuvio 3. Kuntien liikuntamenojen käyttökohteet vuonna 2004.</i>	32
<i>Kuvio 4. Liikunnan harrastamisen useus kesäisin 10–19-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1981, 1991 ja 2002</i>	49
<i>Kuvio 5. Liikunnan harrastamisen useus talvisin 10–19-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1981, 1991 ja 2002</i>	49
<i>Kuvio 6. Urheilun ja liikunnan harrastaminen 3–18-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1995, 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006</i>	51
<i>Kuvio 7. Suosituimpia liikuntalajeja harrastaneiden osuudet kaikista 3–18-vuotiaista vuonna 2005–2006.</i>	55
<i>Kuvio 8. Tyttöjen ja poikien osuudet 3–18-vuotiaiden harrastajamääriltään suurimpien liikuntalajien harrastajista vuonna 2005–2006.</i>	56
<i>Kuvio 9. Tahot, joiden järjestämänä 3–18-vuotiaat harrastivat urheilua tai liikuntaa vuosina 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006.</i>	59
<i>Kuvio 10. Tahot, joiden järjestämänä 3–18-vuotiaat tytöt ja pojat harrastivat urheilua tai liikuntaa vuonna 2005–2006.</i>	59
<i>Kuvio 11. 3–18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien käyttämät liikuntapaikat vuonna 2005–2006 (% liikuntaa harrastaneista).</i>	61

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TYÖN RAKENNE

Suomea pidetään usein sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaana; näin ehkä onkin jos sitä verrataan joihinkin muihin maihin, mutta sukupuolten välinen tasa-arvo ei kuitenkaan ole toteutunut Suomessakaan siinä määrin kuin usein halutaan uskoa. Pohjoismaissa lait kohtelevat miehiä ja naisia tasavertaisesti eli muodollinen tasa-arvo on toteutunut, mutta arkielämän tasolla näkyvä käytännön tasa-arvo on vielä toteutumatta useilla elämäntilanteilla. Sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole edelleenkään toteutunut läheskään kaikilla elämäntilanteilla: naiset ovat vielä 2000-luvullakin vähemmistönä sekä julkisten että yksityisten yritysten ja laitosten johtotehtävissä, naisten palkkataso on selvästi miesten palkkatasoa alhaisempi¹, naiset huolehtivat edelleen suuremmasta osasta lastenhoito- ja kotitöitä² ja heillä on miehiä vähemmän aikaa – ja rahaa – käytettävissä omiin harrastuksiinsa.³

Siitä, miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu vapaa-aikana, on keskusteltu julkisuudessa vähemmän kuin työelämän tasa-arvokysymyksistä. Ovatko siis naiset ja miehet tasavertaisissa lähtökohdissa, kun he päättävät mihin he – naiset miehiä vähäisemmän – vapaa-aikansa käyttävät? Yhteiskunta myös tukee monia vapaa-ajanviettotapoja ja tarjoaa niihin liittyviä palveluja, joten olisi tärkeää tarkastella myös sitä, jakautuvatko yhteiskunnan tarjoamat tuet ja palvelut sukupuolen mukaan tasa-arvoisesti.

Erilaiset liikuntapalvelut katsotaan sellaisiksi peruspalveluiksi, joiden pitäisi olla tasapuolisesti tarjolla kaikille kansalaisille. Erityisen tärkeänä julkisten liikuntapalvelujen tasapuolista saatavuutta voidaan pitää nykypäivänä, jolloin kovasti korostetaan liikunnan merkitystä mm. ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa ja työkyvyn ylläpitämisessä. Liikuntaharrastusten avulla voidaan edistää yleistä terveydentilaa, fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja ennaltaehkäistä monia kansanterveydellisiä ongelmiksi muuttuneita sairauksia kuten liikalihavuutta, aikuisiän diabetesta, sydän- ja verisuonitauteja ja tuki- ja liikuntaelinten sairauksia.

---

¹ Vuonna 2004 kokoaikatyötä tehneiden naisten keskiansiot olivat 81 % miesten keskiansioista. (Tilastokeskuksen palkkatilastot http://www.stat.fi/til/pru/2004/pru_2004_2006-04-28_tau_003.xls).

² Tilastokeskuksen vuoden 1999–2000 ajankäyttötutkimuksen mukaan naiset tekivät 61 % kaikista kotitöistä. Perheissä, joissa nuorin lapsi oli 0–6-vuotias, naiset tekivät 67 % kotitöistä ja perheissä, joissa nuorin lapsi oli 7–17-vuotias, he tekivät 60 % kotitöistä. (Niemi & Pääkkönen 2001, 23–28)

³ Esimerkiksi maanantaina 8.1.2007 *Helsingin Sanomat* uutisoi ETLA:n tutkimuksesta, jonka mukaan naiset tekevät viikossa keskimäärin yhdeksän tuntia enemmän kotitöitä kuin miehet ja naisilla on viikossa 5–7 tuntia enemmän vapaa-aikaa kuin miehillä. (<http://www.etla.fi/index.php?action=news&id=102>)

Lapsuus- ja nuoruusiän liikunnalla on keskeinen merkitys fyysisen kunnon ja – etenkin – aikuisiän elämäntapojen ja liikuntatottumusten muovautumisessa. Olisikin ensisijaisen tärkeää, että erilaiset liikuntapalvelut ja -harrasteet olisivat yhtäläisesti kaikkien lasten ja nuorten – siis myös tyttöjen ja poikien – saavutettavissa riippumatta heidän perheidensä taloudellisesta asemasta.

Lasten ja nuorten liikuntapalvelujen kehittäminen on viime vuosina ollut yksi julkisen liikuntahallinnon keskeisimmistä painopistealueista, mutta kohdistuvatko julkisin varoin tuotetut liikuntapalvelut ja liikunnan julkinen tuki tasapuolisesti tytöille ja pojille?

Kiinnostuin tarkastelemaan tätä kysymystä pitkälti henkilökohtaisten kokemusteni kautta – maksaessani poikani ja tyttäreni liikuntaharrastusten kuluja ja kuljettaessani heitä heidän harrastuksiinsa. Ainakin omassa perheessäni vaikutti siltä, että yhteiskunta tuki selvästi enemmän perheemme miespuolisten kuin naispuolisten jäsenten harrastuksia. Poikani ja mieheni harrastivat pääasiassa julkisin varoin ylläpidetyillä liikuntapaikoilla (liikunta-, jää- ja uimahallissa ja urheilukentillä), kun omat ja tyttäreni harrastukset tapahtuivat yleensä yksityisin varoin ylläpidetyissä tiloissa (yksityisessä tanssikoulussa ja yksityisessä ratsastusmaneesissa ja ratsastuskentillä). Kun vielä kunnallinen liikuntaseuroille annettava tuki tuntui kohdistuvan pääosin julkisin varoin rakennetuilla ja ylläpidetyillä liikuntapaikoilla toimiville seuroille, aloin miettiä, oliko kyseessä vain omasta henkilökohtaisesta katkeruudestani johtuva harha vai kohdistuuko liikunnan julkinen tuki tosiaan enemmän miehille/pojille kuin naisille/tytöille. Itse olin kiinnostunut nimenomaan siitä, miten julkinen tuki kohtelee nuorten liikuntaharrastuksia.

Kun aloin suunnitella ja tehdä tätä pro gradu-tutkielmaa vuonna 2003, sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen liikunnassa oli erittäin vähän tutkittu alue. Tutkielman tekeminen työn, perheen, harrastusten ja luottamustoimien ohessa on kuitenkin kestänyt useita vuosia ja tilanne on tällä välin muuttunut jonkin verran, sillä aivan viime vuosina on Opetusministeriön ja SLU:n toimesta tehty muutama laaja selvitys, joissa on tarkasteltu sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista myös liikunnan alueella.

Syynä tähän viime vuosina tasa-arvokysymyksiä kohtaan virinneeseen kiinnostukseen ei ole kuitenkaan ensisijaisesti se, että juuri liikuntaväki olisi erityisesti herännyt tasa-arvoasioihin, vaan se, että tasa-arvoasiat on nostettu esiin hallitusohjelmassa vuonna 2003

ja vuoden 2004 lopussa Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen tasa-arvo-ohjelmasta vuosille 2004–2007. Tämän periaatepäätöksen mukaisesti jokaisen ministeriön piti suunnitella ja toimeenpanna toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta omalla hallinnonalallaan. Opetusministeriön sisällä päätettiin toteuttaa liikuntayksikössä pilottihanke, jonka tarkoituksena oli kehittää sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä. Tätä tarkoitusta varten Opetusministeriössä perustettiin työryhmä, joka otti nimekseen ”Tasapeli”. Työryhmä laati selvityksen *Tasapeli: Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja sukupuolivaikutusten arviointi liikunta-alalla*. Tätä selvitystä varten työryhmä oli tilannut Suomen Liikunta ja Urheilu ry:ltä (SLU:lta) erillisen selvityksen miesten ja naisten asemasta suomalaisessa liikuntakulttuurissa; tämä raportti on julkaistu erikseen nimellä *Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa*.

Oman pro gradu-tutkimukseni kannalta näistä Opetusministeriön ja SLU:n selvityksistä on ollut sekä hyötyä että ”haittaa”. Niissä on kerätty samoihin kansiin paljon tietoa tasa-arvon toteutumisesta liikunnan kentällä – osa tiedoista on sellaista muista lähteistä kerättyä tietoa, jonka olin itsekkin ennättänyt jo noista lähteistä etsiä, mutta osa tiedoista on sellaisia, joita yksittäinen graduntekijä ei olisi edes pystynyt keräämään. Toisaalta näiden selvitysten valmistuminen kesken oman samaa aihetta käsitelleen gradun tekemistä on ollut jossain määrin turhauttavaa; omasta aiheesta on mennyt tuoreus, koska itse ei mitenkään kykene tuottamaan sellaista uutta tietoa, joita opetusministeriön rahoittamat tahot eivät olisi tuottaneet omissa selvityksissään. Kuitenkaan aiheen vaihtaminen tai edes uusien empiiristen aineistojen kerääminen ei ole ollut mahdollista.

Oman työni lähtökohdانا oli jo alun perin tarkastella sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista nimenomaan varhaisnuorten liikuntaharrastusten saamassa julkisessa tuessa ja juuri tätä näkökulmaa ei tehdyissä laajemmissa selvityksissä ole erityisemmin korostettu, sillä selvitykset ovat kohdistuneet sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen yleisemmällä tasolla. Minua kiinnosti myös tutkia sitä, miten varhaisnuoret tytöt itse kokevat asemansa liikuntakulttuurissa eli näyttäytykö liikuntakulttuuri epätasa-arvoisena tyttöjen omissa kokemuksissa.

Pro gradu -työni jakautuu kaikkiaan yhdeksään lukuun. Työni alkupuolella (luvut 2–5) käsittelen naisten ja miesten asemaa liikuntakulttuurissa, liikunnan päätöksenteossa ja liikunnan rahoituksessa. Työn loppupuolella (luvut 6–7) taas keskityn kuvailemaan lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia ja tyttöjen ja poikien välisiä eroja.

Johdannossa olen esitellyt työni yleisiä lähtökohtia. Toisessa luvussa käyn läpi, kuinka naisten ja miesten tasa-arvoa liikuntakulttuurissa on tarkasteltu aiemmin sekä käyn läpi tasa-arvon edistämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja julkishallinnon valtavirtaistamissuosituksia. Kolmannessa luvussa kuvailen tasa-arvon tilaa liikuntakulttuurin eri organisaatioissa lähinnä erilaisten naisten ja miesten suhteellisia osuuksia käsittelevien tilastojen avulla. Neljännessä luvussa keskityn tarkastelemaan naisten ja miesten osuuksia liikunnan rahavirroista. Nämä kolme lukua perustuvat pääosin aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja selvityksiin. Esittämäni luvut ovat osittain eri vuosilta, eivätkä siten täysin vertailukelpoisia, mutta olen pyrkinyt käyttämään aina tuoreimpia saatavilla olleita tunnuslukuja. Viidennessä luvussa kuvailen esimerkinomaisesti Jyväskylän kaupungin liikuntahallintoa ja liikuntataloutta sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta.

Kuudennessa luvussa kuvaan lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia – kiinnittäen erityistä huomiota tyttöjen ja poikien välisiin eroihin. Tämä luku perustuu aiempiin tutkimuksiin, joista tärkeimpänä lähteenä ovat SLU:n toteuttama vuosien 2005–2006 Kansallinen liikuntatutkimus ja Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus vuodelta 2002.

Seitsemännessä luvussa esittelen tekemäni tyttöjen liikuntaharrastuksia koskevan suppean kvalitatiivisen tutkimukseni tuloksia. Tutkimukseni perustuu yhdeksän 11-vuotiaan tytön kvalitatiivisiin haastatteluihin, jotka käsittelivät tyttöjen liikuntaharrastuksia ja heidän käsityksiään mm. tyttöjen ja poikien liikuntaharrastusten välisistä eroista.

Kahdeksannessa luvussa esitän lyhyen yhteenvedon koko tutkimukseni tuloksista. Yhdeksännessä luvussa pyrin kytkemään lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia koskeneita tutkimustuloksia aikuisten liikuntaharrastuksia koskevaan tietoon sekä esittämään näkemyksiäni siitä miten naisten ja miesten (tyttöjen ja poikien) välistä tasa-arvoa liikuntakulttuurissa tulisi kehittää.

2. TASA-ARVON HUOMIOIMINEN LIIKUNTAKULTTUURISSA

2.1 Miten naisten ja miesten tasa-arvoa liikuntakulttuurissa on tarkasteltu?

Liikunta ja urheilu koetaan vielä nykyisinkin miesten alueena, jossa naisilla on pienempi merkitys. Tämä koskee niin naisten ja miesten urheilun ja liikunnan arvostusta, naisten ja miesten osuutta liikunnan päätöksentekotehtävissä, naisten ja miesten liikuntaan ja urheiluun kohdistettuja resursseja kuin naisten ja miesten urheilun ja liikunnan näkymistä mediassa. Liikuntakulttuurin piirissä toimivat (naiset) ovat yleisesti sitä mieltä, että tasa-arvo toteutuu liikuntaelämässä huonommin kuin useimmilla muilla yhteiskunnallisen elämän alueilla. (Koivisto 2005, 39)

Ensimmäinen naisten asemaa liikuntakulttuurissa koskenut tutkimus tehtiin Suomessa 1970-luvun lopulla, jolloin Kalevi Heinilän tutkimusryhmän selvityksessä (Heinilä 1977) kartoitettiin naisten asemaa ja osallistumista suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Tutkimustulokset kertoivat karua kieltä siitä, että naisten asema oli täysin marginaalinen ja miehille alisteinen kaikilla muilla liikuntakulttuurin alueilla paitsi koulu-, kunto- ja erityisliikunnassa.

1980-luvulla Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksella käynnistyneessä ja lähes kymmenen vuotta kestäneessä Liikuntakulttuuri ja naiset -projektissa (LIINA) tutkittiin naisten liikuntaa monista eri näkökulmista.⁴ LIINA-projektissa tutkittiin naisten asemaa liikuntaan ja urheiluun liittyvissä ammateissa ja luottamustehtävissä. Lisäksi tutkittiin naisten ruumiinkulttuurin historiaa, liikuntanaisten elämänvaiheita, naisten ruumiinkokemuksia ja naisurheilua tiedotusvälineissä. Varsinkin niissä projektin osissa, joissa tarkasteltiin naisten asemaa ”virallisessa” liikuntakulttuurissa, heidän todettiin olevan miehiä vähemmän edustettuina ja heillä oli vähemmän valtaa.

Suunnitelmallisemman liikunnan tasa-arvotyön voidaan katsoa käynnistyneen vuonna 1994, jolloin kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaan aloitteesta Opetusministeriössä perustettiin työryhmä selvittämään naisten asemaa liikuntakulttuurissa sekä tekemään ehdotuksia naisten aseman parantamiseksi liikunnan alan päätöksenteossa. Tämä työryhmä

---

⁴ LIINA-projektista enemmän esim. Kosonen 1988 ja 1991.

otti nimekseen ”Piikkarit” ja sen työn tuloksena syntyi raportti *Piikkareilla nopeammin, korkeammalle, tasa-arvoisemmin* (Piikkarit 1995) sekä raporttiin liittynyt taustajulkaisu *Piikkareilla pintaa syvemmältä*.

Piikkarit-työryhmän perustamista edelsi liikunnan alan naistoimijoiden huomio siitä, ettei sukupuolten välinen tasa-arvo toteutunut liikuntakulttuurin alalla, vaan naiset olivat ali-edustettuina liikunnan alan päättävissä elimissä ja vaikutusvaltaisilla paikoilla. Katsottiin, että tarvittiin aktiivisia toimenpiteitä, jotta naisten osuus liikuntakulttuurin päätöksentekopaikoilla kasvaisi – tämän katsottiin monipuolistavan ja moniarvoistavan liikuntakulttuuria. (Piikkarit 1995, 10–11)

Piikkarit-työryhmä keräsi runsaasti tilasto- ja tausta-aineistoa koskien naisten asemaa liikuntakulttuurin ja liikuntahallinnon eri osa-alueilla. Tilastot vahvistivat naisliikunnan verkoston toimijoiden etukäteiskäsitykset naisten asemasta liikunnan päätöksenteossa. Työryhmä tiivistikin loppuraportissaan naisten aseman liikunnan alan päätöksentekotehtävissä kolmeen väittämään:

- mitä arvostetumpi tehtävä sitä vähemmän naisia
- mitä lähempänä kilpailutoimintaa oleva tehtävä sitä vähemmän naisia
- mitä korkeampi tehtävän hierarkiataso sitä vähemmän naisia. (Piikkarit 1995, 10)

Seuraava valtionhallinnon laajempi liikunnan tasa-arvohanke käynnistettiin vuonna 2004 perustamalla työryhmä, jonka tarkoituksena oli kehittää sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen arviointimenetelmiä ja kehittämiskeinoja opetusministeriön hallinnon alalla keskittyen erityisen liikuntayksikön toimialaan. Työryhmä otti nimekseen ”Tasapeli” ja se laati selvityksen *Tasapeli: Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja sukupuoli-vaikutusten arviointi liikunta-alalla* (Tasapeli 2005). Tätä selvitystä varten työryhmä oli tilannut Suomen Liikunta ja Urheilu ry:ltä (SLU:lta) erillisen selvityksen miesten ja naisten asemasta suomalaisessa liikuntakulttuurissa; tämä raportti on julkaistu erikseen nimellä ”Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa”.⁵

”Tasapeli”-työryhmän tehtävät olivat pitkälti samanlaiset kuin kymmenen vuotta aikaisemman ”Piikkarit”-työryhmän, vaikka tällä hetkellä työn tuloksena haluttiinkin saada vie-

---

⁵ Molemmat selvitykset on julkaistu myös verkossa opetusministeriön sivustolla.

lä konkreettisempia toimenpide-ehdotuksia tasa-arvon valtavirtaistamiseksi liikunnan kentällä – ja että nämä menetelmät olisivat sovellettavissa myös muille hallinnonaloille.

Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa on pyritty aktiivisesti edistämään 1970-luvulta lähtien, mutta naisliikkeen sisälläkin on ollut erilaisia näkemyksiä siitä, miten ja missä määrin naisten pitäisi osallistua ”miesten” maailmaan. Integraatiostrategia painottaa naisten erilaisuuden tunnustamista miehistä valtakulttuuria täydentäväksi, minkä vuoksi naisille on taattava samat oikeudet ja mahdollisuudet (esim. työnteko, koulutus, harrastaminen) kuin miehille. Separaatiostrategia taas korostaa ns. naismallia eli naisten omien tilojen luontia sekä naisten omien kokemusten ja kulttuurin pohjalta toimimista. (Aalto 2000, 22)

Naisten tasa-arvopyrkimyksissä liikuntakulttuurin alla ovat löydettävissä omat ”koulukuntansa” sekä integraatiostrategian että separaatiostrategian kannattajille. Myös osittaisella integraatiolla ja osittaisella separaatiolla on omat kannattajansa. Integraatiostrategian mukaan naisten tulisi osallistua nykyisenkaltaiseen (”miestyypiseen”) kilpaurheiluun ja liikuntaan samassa määrin miesten kanssa sekä saada oma osansa päätöksentekovallasta nykyisissä liikuntaorganisaatioissa. Separaatiostrategian mukaan naisten taas pitäisi sanoutua irti nykyisestä ”miehisestä” liikuntakulttuurissa ja joko kehittää uudenlaista, molempia sukupuolia palvelevaa liikuntakulttuuria tai luoda oma miehistä erillinen naisten oma liikuntakulttuuri. Separaatiostrategian mukaan naisten pitäisi perustaa myös omat liikunta- ja urheiluorganisaationsa, joissa päätöksenteko olisi naisten hallussa. (Aalto 2000, 22–23)

Tässä tutkimuksessa en ota henkilökohtaisesti kantaa sen paremmin integraatio- kuin separaatiostrategiankaan puolesta, mutta käynnissä olevat liikunnan tasa-arvohankkeet tähtäävät lähinnä naisten integroimiseen nykyiseen liikuntakulttuuriin ja heidän suhteellisen osuutensa kasvattamiseen liikunnan alan päätöksentekotehtävissä niin liikuntahallinnossa kuin liikuntaorganisaatiossakin.

Tasapeli-työryhmän loppuraportissa esitetään useita toimenpiteitä, joiden avulla tasa-arvon toteutumista liikuntasektorilla voitaisiin edistää. Työryhmä toteaa raportissaan tasa-arvon toteuttamisen yleistavoitteista seuraavaa:

”Tavoitteena on sukupuolten välinen tasa-arvo liikunta-alalla siten, että kummallakin sukupuolella on samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet liikkua ja kilpailla sekä

osallistua liikuntaa koskevaan päätöksentekoon. [...] Työryhmä pitää tärkeänä, että sukupuolinäkökulma on aina mukana liikunta-asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Tärkeätä on tasa-arvoa koskevan tiedon lisääminen liikunnan alalla hallinnon ja toiminnan kaikilla tasoilla.” (Tasapeli 2005, 50)

Opetusministeriön kannalta tämä tarkoittaa, että ”Menettelyjä sukupuolivaikutusten arvioimiseksi tulee soveltaa valtion liikuntabudjetin keskeisillä osa-alueilla eli liikuntajärjestöjen, liikuntapaikkarakentamisen, kuntien liikuntatoimen, liikuntatieteellisen tutkimuksen ja liikunta-alan koulutuksen osalta. Huomioon on otettava myös lasten ja nuorten liikuntaohjelma sekä liikunnan terveysohjelma. Talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnin lisäksi tärkeätä on opetusministeriön tukipolitiikka ja siihen liittyvät mahdollisuudet sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen resurssi- ja informaatio-ohjauksen keinoin.” (Tasapeli 2005, 50)

Yhtenä tärkeänä toimenpiteenä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämässä työryhmä pitää sitä, että kaikki liikunnan alaa koskevat tiedot ja tilastot laaditaan järjestelmällisesti myös sukupuolen mukaan tarkasteltuina ja että kerätty tutkimus- ja tilastotieto kerätään yhteen paikkaan (Tasapeli 2005, 51). Yksi valtavirtaistamisen keskeisiä edellytyksiä on, että tiedot on tuotettu sukupuolen mukaan jaoteltuna, mutta vielä vuoden 2006 loppupuoliskolla tämä oli varsin harvinaista valtionhallinnossa (Seligson 2006). Käytännöt voivat myös vaihdella melkoisesti samoilla toimijoillakin; esimerkiksi tasa-arvotyöhön viime vuosina varsin paljon panostaneen SLU:n toteuttaman Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 lapsia ja nuoria sekä vapaaehtoistyötä koskeneissa osaraporteista valtaosa tiedoista esitetty sukupuolen mukaan jaoteltuna, mutta aikuisliikunnan raportissa on huomattavasti vähemmän sukupuolen mukaan jaoteltuja tietoja.

Keskeisimpänä keinona tasa-arvon edistämässä Tasapeli-työryhmä pitää kuitenkin tasa-arvokysymysten entistä selkeämpää sisällyttämistä osaksi liikunta-alan rahoituksen jakoperusteita – tämä tosin edellyttää pohjakeseen sukupuolen mukaan tehtyjä tilastoja. Sukupuolten välinen tasa-arvo otettaisiin osaksi lajiliittojen tulosperusteisen määrärahanjaon kriteereistä ja erillisellä tulosrahoituksella voitaisiin palkita lajiliittoja, jotka ovat erityisen hyvin toimineet sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Työryhmän ehdotuksen mukaan Opetusministeriö ottaisi myös käyttöön harkinnanvaraisen tuloksellisuusrahan osana kuntien liikuntatoimille jaettavaa valtionavustusta. Vastaavia rahoitukseen liittyviä ”painostus-

keinoja” työryhmä esittää käytettäväksi myös suhteessa urheiluopistoihin, liikunnan alan koulutusta antaviin oppilaitoksiin, liikuntatieteelliseen tutkimukseen ja huippu-urheilun järjestöihin. (Tasapeli 2005, 53–57)

Sukupuolten välinen tasa-arvo liikunnassa ei kuitenkaan tarkoita vain tarjolla olevia harrastamahdollisuuksia, taloudellisia resursseja tai päätöksentekovaltaa, vaan se on mitä suurimmassa määrin myös kohtelua, asenteita ja arjen tekoja. Kysymys ei olekaan vain siitä, mitä tehdään, vaan ennen kaikkea siitä, miten tehdään. Sukupuolinäkökulma unohtuu usein yhteiskunta- ja liikuntapolitiikan päätöksenteossa, mutta sukupuolineutraalius on usein sukupuolisokeutta. Liikuntakulttuurin piirissä pyritäänkin tällä hetkellä edistämään ns. sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa, jossa sukupuolten erot ja yhtäläisyydet huomioon ottamalla saataisiin paremmin esiin molempien sukupuolten tarpeet ja kokemukset ja tunnistettaisiin sukupuoleen helposti liitetyt leimat ja kahtiajaot, jolloin myös paremmin voitaisiin pyrkiä kumoamaan turhia stereotyyppioita. (Koivisto 2005, 39)

2.2 Sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvä lainsäädäntö

Sukupuolten tasa-arvoista kohtelua edellyttävät niin monet Suomen kansalliset lait, Euroopan Unionin säädökset kuin kansainväliset sopimuksetkin, joissa Suomi on osallisena. Suomen perustuslaki (11.6.1999/731) määrittelee 6 pykälässään kaikki ihmiset yhdenvertaisiksi eikä ”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Lisäksi samassa pykälässä mainitaan, että sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä.

Vuonna 1986 säädettiin myös erityinen laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (8.8.1986/609), jonka ”tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä”. Tätä lakia on edelleen täydennetty vuosina 1995 ja 2005. Tasa-arvolain säädökset koskevat erityisesti sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista työelämässä ja koulutuksessa sekä julkishallinnossa.

Liikunnan alan kannalta Tasa-arvo lain tärkeimpänä säädöksenä voidaan pitää sen pykälää 4a, jossa määritellään, että ”valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa

toimielimissä sekä kunnallisissa että kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimissä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu.”

Myös Liikuntalain (18.12.1998/1054) ensimmäinen pykälä sisältää tavoitteen sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi liikunnan alalla toteamalla ”lisäksi lain tavoitteena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävää kehitystä”.

Euroopan Unionin jäsenenä Suomea sitovat myös monet Euroopan neuvoston ja parlamentin direktiivit, jotka koskevat sukupuolten välistä tasa-arvoa. Valtaosa näistäkin direktiiveistä koskee tasa-arvon toteutumista työelämässä ja koulutuksessa. Myös Euroopan Unionin perustamissopimus edellyttää sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamista.

Suomi on sitoutunut myös moniin kansainvälisiin sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviin sopimuksiin, joista tärkein on YK:n neljännessä naisten maailmankonferenssissa vuonna 1995 hyväksytty Pekingin toimintaohjelma, jonka toimeenpanoon Suomi sitoutui uudelleen ohjelman 5-vuotisarvioinnin yhteydessä vuonna 2000. Tämän toimintaohjelman mukaan hallitusten on mm. pyrittävä takaamaan, että ennen jokaista päätöstä sen vaikutukset analysoidaan erikseen naisten ja miesten kannalta, sukupuolinäkökulma sisällytetään kaikkeen lainsäädäntöön ja politiikkaan ja kaikille ministeriöille on annettava tehtäväksi tarkistaa toimintapolitiikkansa ja ohjelmansa sukupuolinäkökulmasta.

(<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sopimukset.html>)

2.3 Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen julkishallinnossa

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen on muutosstrategia, jolla tarkoitetaan politiikkaprosessien uudelleen organisoimista, kehittämistä ja arvioimista siten, että eri alojen toimijat edistävät tasa-arvoa kaikilla tasoilla, kaikissa vaiheissa ja erityisesti työelämän ja arjen käytännöissä. Valtavirtaistamista kutsutaan myös läpäisyperiaatteeksi, joka kuvastaa valtavirtaistamisen luonnetta kaikki tasot läpäisevänä toimintana. Tasa-arvon edistäminen ei näin ollen ole oma erillinen osionsa päätöksenteossa, vaan sen tulee sisältyä kaikkeen toimintaan kaikilla tasoilla. (<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sanasto.html>)

Valtavirtaistamiseen liittyviä pilottihankkeita on toteutettu eri hallinnon aloilla jossain määrin jo 1980-luvun lopulta lähtien, mutta huomattavammassa määrin vasta 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Matti Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa vuosille 2003–2007 todetaan tasa-arvon edistämisen kuuluvan koko hallitukselle. Hallitus laati kansallisen toimintaohjelman tasa-arvon toteuttamiseksi ja toimeenpanee sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen koko valtionhallinnossa. Sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä kehitetään ja arviointi otetaan osaksi lainsäädännön ja valtion talousarvion valmistelua.

Vuoden 2004 lopussa hallitus teki periaatepäätöksen tasa-arvo-ohjelmasta vuosille 2004–2007. Ohjelma sisältää 98 toimenpidettä, jotka liittyvät sekä naisten että miesten aseman parantamiseen. Ohjelma keskittyy konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla tähdätään tasa-arvon toteutumiseen lähinnä työelämässä sekä naisten määrän lisäämiseen päätöksenteossa. Lisäksi ohjelma sisältää valtavirtaistamissuunnitelman koko valtionhallintoa varten. Erilaisia valtavirtaistamistoimenpiteitä on kymmenen ja ne ovat toteutuneet vaihtelevasti. Toimenpiteet sisältävät koulutusta ja tietotuotantoa, lainsäädännön ja talousarvion sukupuolivaikutusten arviointia, tilastotuotannon uudistamista, tasa-arvobarometrin päivittämistä sekä ministeriöiden toimintojen valtavirtaistamista. Tavoitteena on kehittää valtionhallinnon toimintatapoja niin, että tasa-arvon edistäminen ja sukupuolinäkökulma tulisivat osaksi ministeriöiden ja viranomaisten normaalia toimintaa.

Valtavirtaistamisen tavoitteena valtionhallinnossa on kehittää sellaisia hallinto- ja toimintatapoja, jotka tukevat tasa-arvon edistämistä osana ministeriöiden ja viranomaisten normaalia toimintaa. Valtavirtaistamisen tarkoituksena on murtaa sukupuolineutraalit, osittain jopa sukupuolisokeat, menettelytavat ja toimintakulttuuri. Tämä edellyttää hallintoprosessien ja hallintokulttuurin muutosta sekä uusien yhteistyösuhteiden ja kuulemistahojen mukaan vetämistä. Valtavirtaistaminen ei kuitenkaan korvaa vaan täydentää tasa-arvopolitiikkaa ja erillisiä tasa-arvo-organisaatioita. (Onwen 2004)

Valtavirtaistamista sovelletaan valtionhallinnossa seuraavilla alueilla:

- 1) sukupuolivaikutusten arviointi lainsäädännön valmistelussa
- 2) tasa-arvon edistäminen hankkeissa, kuten erilaisten ohjelmien valmistelussa
- 3) tasa-arvon edistäminen henkilöstöpolitiikassa
- 4) ministeriöiden hallinnonalojen virastojen ja laitosten tulosohjauksessa
- 5) talousarvion valmistelussa

Sukupuolivaikutusten arviointi on valtavirtaistamisen menetelmä. Valtavirtaistamisella tarkoitetaan sukupuolisokean kulttuurin murtamista niin, että sukupuolten tasa-arvopyrkimys sisältyisi kaikkiin poliittisiin ja hallinnollisiin tekemisiin kaikissa vaiheissa. Lainvalmistelun sukupuolivaikutusten arvioinnin päämääränä on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen lainvalmistelun avulla. (Onwen 2004)

Valtavirtaistamisen yksi väline on sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus. Ensimmäinen askel on ollut sukupuolivaikutusten arviointi lakeja valmisteltaessa. Sukupuolineutraaleilta vaikuttavat päätökset saattavat vaikuttaa miehiin ja naisiin eri tavoin, eriarvoisuutta vahvistaen, vaikka tällaisia vaikutuksia ei olisi suunniteltukaan. Toimenpiteiden tai esitysten sukupuolivaikutukset ovat vain harvoin suoria ja välittömiä, kuten esimerkiksi kiintiösäädöksissä. Sukupuolivaikutusten arviointi suoritetaan ei-haluttujen vaikutusten estämiseksi. (Onwen 2004)

3. TASA-ARVON TOTEUTUMINEN LIIKUNTAKULTTUURISSA

3.1 Julkishallinto

Vuonna 1994 opetusministeriössä perustettiin Piikkarit-työryhmä selvittämään naisten asemaa liikuntakulttuurissa sekä tekemään ehdotuksia naisten aseman parantamiseksi liikunnan alan päätöksenteossa. Työryhmä teki runsaasti ehdotuksia naisten aseman parantamiseksi. Yhtenä keskeisimpänä ehdotuksena oli, että tasa-arvo otettaisiin liikunnan alan valtionavustusten ja kuntien avustusten kriteeriksi. Toinen keskeisin ehdotus oli, että julkishallinnon ja sen taloudellisen tuen piirissä olevien liikuntajärjestöjen ja muiden yhteisöjen päättäviin elimiin valitaan tasapuolisesti miehiä ja naisia. Työryhmä myös ehdotti, että vuosittain myönnettäisiin Piikkarit-palkinto tasa-arvon edistämisestä liikuntakulttuurissa; kyseinen palkinto onkin jaettu vuodesta 1995 alkaen. (Piikkarit 1995, 12)

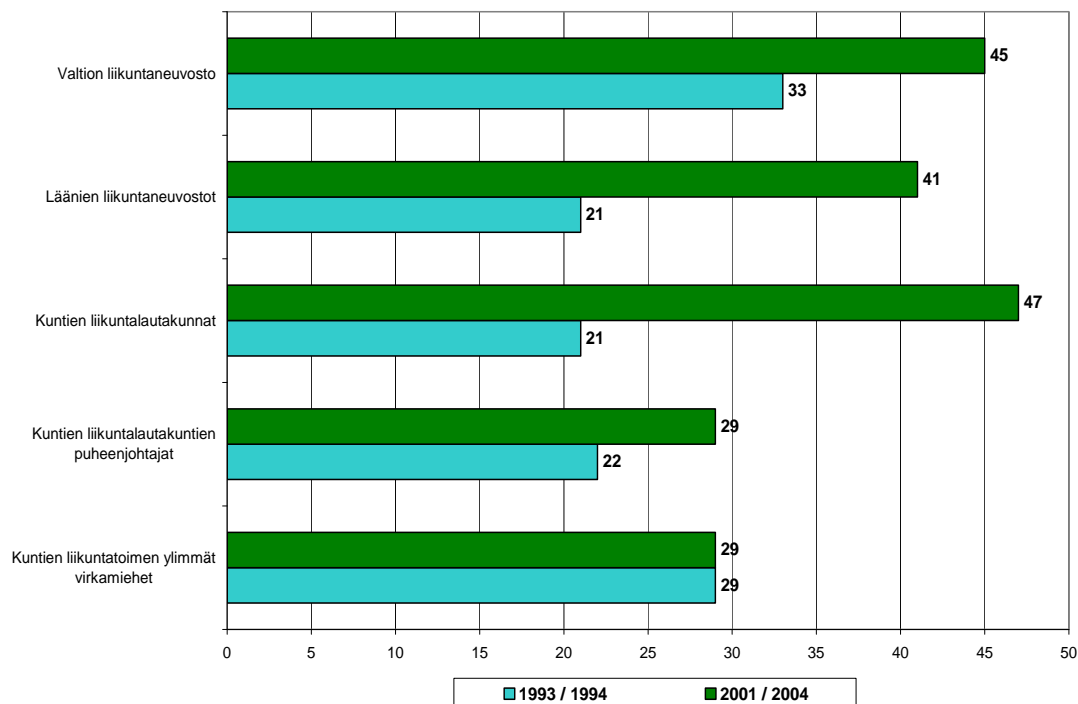
Osa Piikkarit-työryhmän vuonna 1995 antamista toimenpide-ehdotuksista otettiin vähitellen käyttöön julkishallinnossa, vaikka tasa-arvonäkökulma ei ole edelleenkään kovin vahvasti esillä esimerkiksi liikunta-alan rahoituspäätöksiä tehtäessä.

Naisten osuus liikunta-alan päätöksentekotehtävissä on selvästi lisääntynyt Piikkarit-työryhmän 1990-luvun puolivälissä tekemien selvitysten jälkeen – suurimpana syynä tähän voidaan kuitenkin oletettavasti pitää Tasa-arvolain vuonna 1995 täsmentyneitä määräyksiä 40 prosentin ”vähemmistökiintiöstä” valtion ja kuntien lautakunnissa ja elimissä. Valtion liikuntaneuvoston ja sen alajaosten jäsenistä oli vuosina 2003–2007 naisia keskimäärin 45 %, kun heitä 1994 oli vain kolmannes. Kaksi viidestä puheenjohtajasta on naisia. Läänien liikuntaneuvostojen jäsenistä naisia oli vuonna 2004 41 %, kun vuonna 1994 heitä oli vain 21 %. Kaikki läänien liikuntaneuvostojen puheenjohtajat olivat kuitenkin miehiä. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 52–54)

Vuonna 2001 kuntien liikunta-asioista vastaavien lautakuntien puheenjohtajista 29 % oli naisia ja lautakuntien jäsenistä naisia oli 47 %. Vuonna 1993 lautakuntien jäsenistä naisia oli vain 21 %. Lautakuntien naisjäsenten määrän lisääntymiseen on vaikuttanut myös se, että monissa kunnissa lautakuntia on yhdistetty ja liikuntalautakunnista on siirrytty laajalaisempiin vapaa-ajan- ja sivistyslautakuntiin. (Tasapeli 2005, 34; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 50–51)

Sen sijaan kuntien liikuntatoimen ylimmät virkamiehet ovat edelleen pääasiassa miehiä: vuonna 2003 liikuntatoimen ylimmistä viranhaltijoista 22 % oli naisia, kun heidän osuutensa vuonna 1994 oli 29 %. Erityisen vähän naisia on johtavassa asemassa suuremmissa kunnissa, sillä liikuntatoimenjohtajista vain 12 % oli naisia vuonna 2003. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 51)

Kuvio 1. Naisten osuudet julkisen liikuntahallinnon eri tehtävissä 1990- ja 2000-luvulla. (Valtionhallinnon tiedot vuosilta 1994 ja 2004. Kuntien tiedot vuosilta 1993/1994 ja 2001/2003.)

Osana tasa-arvon valtavirtaistamista eri ministeriöissä, päätti Opetusministeriö toteuttaa arviointimenetelmien pilottihankkeen liikuntayksikössä. Tätä tarkoitusta varten Opetusministeriössä perustettiin vuonna 2004 työryhmä, joka otti nimekseen ”Tasapeli”. Työryhmä laati selvityksen *Tasapeli: Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja sukupuolivaikutusten arviointi liikunta-alalla*. Tätä selvitystä varten työryhmä oli tilannut Suomen Liikunta ja Urheilu ry:ltä (SLU:lta) erillisen selvityksen miesten ja naisten asemasta suomalaisessa liikuntakulttuurissa; tämä raportti on julkaistu erikseen nimellä *Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa*. (Tasapeli 2005, 10; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 5)

”Tasapeli”-työryhmän tehtävät olivat pitkälti samanlaiset kuin kymmenen vuotta aikaisemman ”Piikkarit”-työryhmän, vaikka tällä hetkellä työn tuloksena haluttiinkin saada vielä konkreettisempia toimenpide-ehdotuksia tasa-arvon valtavirtaistamiseksi liikunnan kentällä – ja että nämä menetelmät olisivat sovellettavissa myös muille hallinnonaloille. Näiden kahden työryhmän loppuraportit antavatkin hyvän mahdollisuuden verrata liikunta-alan tasa-arvotilannetta näinä kahtena ajankohtana. Vaikka tasa-arvotilanteessa onkin tapahtunut jonkin verran kehitystä, Opetusministeriöllä ole ollut käytössä (Piikkarit-toimikunnan esittämiä) erityisiä ohjauskeinoja tasa-arvon edistämiseksi liikunta-alalla:

- ”Opetusministeriöllä ei ole ollut kuntiin suuntautuvaa erityistä ohjausta sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvissä asioissa.” (Tasapeli 2005, 29)
- ”Opetusministeriö ei ole systemaattisesti ohjannut liikuntapaikkarakentamista sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta.” (emt., 31)
- ”Opetusministeriö ei ole aktiivisesti suunnannut urheiluopistoille ohjausta sukupuolten tasa-arvoon liittyen... Urheiluopistoilla ei ole ollut omia ohjelmia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi” (emt., 32)
- ”Lasten ja nuorten liikuntaohjelmassa tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvo ei erillisenä kysymyksenä ole ollut kehittämisen kohteena.” (emt., 32)
- ”Liikunnan terveysohjelmassa ei toistaiseksi ole kiinnitetty huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ohjelman erityisenä osana. (emt., 32)

3.2 Liikuntajärjestöt

Opetusministeriön tasa-arvotyöhön liittyvät ohjaustoimet ovat ohjautuneet pääasiassa liikuntajärjestöjen kautta, joita on rahoituksen avulla kannustettu edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Ensiksikin liikuntajärjestöille on myönnetty kehittämis- ja projektiavustuksia tasa-arvotyöhön. Toiseksi sukupuolten välinen tasa-arvo sisältyy Opetusministeriön vuonna 1994 käyttöönottamiin valtionavustusten tulosperusteisen arvioinnin tuloskriteereihin, joita sovelletaan myönnettäessä valtionavustuksia valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toimintaan. (Tasapeli 2005, 30)

Liikunta-alan kattojärjestössä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:ssä on tehty sukupuolten välistä tasa-arvotyötä tavoitteellisesti vuodesta 1995, josta lähtien sille on myös myönnetty valtionavustus tähän tarkoitukseen.

SLU:n varsinaisessa kokouksessa huhtikuussa 1996 tehtiin päätös tasa-arvolinjauksesta, joka oli myös osa SLU:n strategiatyötä: ”Suomen Liikunnan ja Urheilun tavoitteena on tasa-arvoinen liikuntakulttuuri, jossa pojilla ja tytöillä, naisilla ja miehillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa, toimia ja päättää.” Erityistä huomiota kiinnitetään naisten etenemiseen liikunnan johtotehtäviin. Järjestöjen päättävien elinten sekä työryhmien ehdokasasettelussa tulee olla ehdolla sekä naisia että miehiä. (http://www.slu.fi/slu-esittely/slu_ry_n_tehtavat/tasa-arvotyö/liikunnan_tasa-arvotyön_historia/)

SLU:n toimistossa on vuodesta 1998 lähtien työskennellyt päätoiminen tai osa-aikainen tasa-arvotyöntekijä tukena tasa-arvovaliokunta. Vuosina 1998–2000 SLU:ssa toteutettiin Yhteinen maali -tasa-arvo-ohjelma, jonka yhtenä tavoitteena oli se, että liikunnan ja urheilun päätöksentekoelementeissä olisi naisia ja miehiä vähintään 40 %. Jäsenjärjestöille ja niiden paikallisyksiköille suositeltiin samaa tavoitetta tai vaihtoehtoisesti miesten ja naisten valitsemista päätöksentekoelementteihin jäsenten sukupuolijakauman suhteessa. (Tasapeli 2005, 31)

Sukupuolten välinen tasa-arvo onkin varsin hyvin toteutunut SLU:n keskuselimissä, mutta ei yksittäisissä lajiliitoissa. SLU:n hallituksen jäsenistä oli vuosina 2002–2004 41 % (vuonna 2005 47 %), kun naisten osuus oli vain 18 % vuosina 1995–1996. Vuonna 2003 SLU:n valiokuntien jäsenistä 42 % ja puheenjohtajista puolet oli naisia. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 74–75)

SLU seuraa myös sukupuolten välisen tasa-arvotilanteen kehittymistä jäsenjärjestöissään. SLU:n lajiliittojen kohdalla sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole toteutunut läheskään yhtä hyvin kuin liiton keskushallinnossa. Opetusministeriön vuonna 1994 käyttöönottamat tasa-arvoon liittyneet ohjeistukset ja tuloksellisuuskriteerit olivat aluksi hyvin epämääräisiä, mutta niitä on vähitellen tarkennettu ja tiukennettu. Vuonna 2002 otettiin 50 suurimman lajiliiton kohdalla käyttöön tarkempi menettely, jossa mm. verrataan lajin harrastajamäärän sukupuolijakaumaa lajin päätöksentekoon osallistuvien sukupuolijakaumaan. Tämäkään toimenpide ei ole kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta ja lajiliittojen tulosarviointijärjestelmää ollaan edelleen kehittämässä siihen suuntaan, että tasa-arvo otetaan suuremmassa määrin huomioon valtionavustusten myöntämisessä. (Tasapeli 2005, 30–31)

Vuonna 2004 SLU:n jäsenjärjestöjen puheenjohtajista naisia oli 12 %, mutta erot järjestöryhmien välillä olivat suuria: lajiliittojen puheenjohtajista 7 % oli naisia, mutta koululais-

ja opiskelijaliikuntajärjestöjen puheenjohtajista heitä oli 75 %. (Tasapeli 2005, 36–37; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 71)

Liikuntajärjestöjen hallituksissa naisten osuus oli vuonna 2003 keskimäärin 25 %, mutta erot eli järjestöjen välillä olivat suuria. SLU:n lajiliittojen hallituksissa naisia oli keskimäärin 19 %. (Tasapeli 2005, 36–37; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 69–70) Selvityksessä ei ole mainittu niitä lajiliittoja, joiden hallituksissa naisia ja miehiä olisi suunnilleen yhtä paljon, mutta erikseen mainitaan 11 lajiliittoa, joissa hallituksen naisjäsenten määrä oli tasapainossa naisharrastajien osuuden kanssa.⁶ SLU:n 74 lajiliitosta 16 (eli 22 %) oli sellaisia, joiden hallitukseen ei kuulunut lainkaan naisia. Osa näistä lajiliitoista edusti sellaisia lajeja, joiden harrastajistakin hyvin pieni osuus on naisia⁷, mutta osassa lajiliitoissa harrastajista huomattava osa (20–40 %) oli naisia, mutta hallituksessa ei ollut yhtään naisjäsentä⁸. Kahdessatoista lajiliitossa naiset olivat aliedustettuina hallituksessa suhteessa naisten osuuteen lajin harrastajista; näihin kuului mm. kolme hyvin naisvaltaista lajia – ratsastus, ringette ja taitoluistelu – joiden harrastajista yli 90 % on naisia, mutta hallituksen jäsenistä vain korkeintaan puolet on naisia.⁹ Viiden lajiliiton hallituksissa on suhteessa enemmän naisia kuin lajissa on naisharrastajia.¹⁰ (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 83–84)

Yhtenä – varsin äärimmäisenä – esimerkkinä naisten vähäisestä osallisuudesta lajiliiton päätöksentekotehtäviin voidaan pitää Suomen Ratsastajainliitto ry:tä.¹¹ Ratsastuksen harrastajista (ja liiton jäsenistä) tyttöjä ja naisia on 90 %, mutta suurin osa lajiliiton päätöksentekotehtävistä on miesten hallussa. Liiton hallituksen kahdeksasta jäsenestä puolet on miehiä ja puolet naisia, mutta kolmesta puheenjohtajasta kaksi on miehiä (ja varsinainen puheenjohtaja on mies). Liitolla on kahdeksan alueellista jaostoa, joiden puheenjohtajista

⁶ Aikido (harrastajista 30 % naisia / hallituksessa 29 % naisia), reserviläisurheilu (6/14), amerikkalainen jalkapallo (29/29), curling (30/36), golf (30/25), hockey (27/29), ratagolf (20/22), taekwondo (32/25), taido (42/44), tanssiurheilu (35/33) ja tikkaurheilu (33/38).

⁷ AKK-Motosport, ilmailu, jääkiekko, jääpallo, kaukalopallo, keskusshakki, Svenska Finlands Skytteförbund, voimanosto, metsästäjäliitto.

⁸ Lumilautailu (20 % lisenssinhaltijoista on naisia), judo (27 % harrastajista on naisia), soutu (30 % harrastajista naisia), kiipeily (32 % harrastajista naisia), sotilasurheilu (34 % harrastajista on naisia) ja potkunyrkkeily (40 % harrastajista on naisia).

⁹ Ratsastus (harrastajista 90 % naisia / hallituksessa 30 % naisia), ringette (90/56), taitoluistelu (97/56), hiihto (40/18), luistelu (41/13), veteraaniurheilu (42/18), nyrkkeily (48/11), kanootti (49/27), valjakkourheilu (50/17), yleisurheilu (51/18), uinti (51/11) ja pesäpallo (55/29).

¹⁰ Squash (harrastajista 16 % naisia / hallituksessa 33 % naisia), ITF taekwondo (16/33), darts (17/33), petanque (14/30) ja ampumaurheilu (8/22).

¹¹ Tiedot Suomen Ratsastajainliitto ry:n elinten kokoonpanoista on saatu liiton verkkosivuilta osoitteesta <http://www.ratsastus.fi>

viisi on miehiä ja kolme naisia. Liitolla on kahdeksan toiminnallista jaostoa, joiden puheenjohtajista viisi on miehiä ja kolme naisia. Myös liiton pääsihteeri on mies. Se, että näin naisvaltaisen lajiliiton päätöksentekotehtävät ovat pääosin miesten käsissä, täytyy johtua ainakin osittain naisten ”haluttomuudesta” nimetä muita naisia tärkeisiin tehtäviin, mutta osittain on myös kyse miesvallan pitkästä perinteestä.

SLU:n ja sen jäsenjärjestöjen ylimmistä toimihenkilöistä naisia oli 26 %, päällikkötason asiantuntijoista heitä oli 31 % ja muista asiantuntijoista (suunnittelijat, kouluttajat, tiedottajat, valmentajat jne.) 43 %. Kun toimistohenkilökunnasta naisia on 85 %, on jäsenjärjestöjen koko toimihenkilöstöstä noin puolet naisia. (Tasapeli 2005, 36–37) Huomattavaa on lisäksi se, että toiminnanjohtajan nimikkeellä toimineista ylimmistä toimihenkilöistä naisia oli 20 %, mutta muilla nimikkeillä (mm. liittosihteeri, toimistonhoitaja tai järjestösihteeri) toimineista ylimmistä toimihenkilöistä 61 % oli naisia: naiset olivat ylimpinä toimihenkilöinä pienemmissä lajiliitoissa tai heillä ei ollut muusta syystä yhtä hienoa titteliä kuin vastaavassa tehtävässä toimineella miehellä. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 72)

Tasapeli-työryhmän loppuraportin mukaan vuonna 2002 suoritetun arvioinnin mukaan SLU:n 50 suurimmasta lajiliitosta vain kuusi oli hoitanut sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät asiat hyvin. Lähes puolet lajiliitoista oli joiltakin osin ottanut huomioon tasa-arvoasiat, mutta vajaalla puolilla lajiliitoista tasa-arvonäkökulmaa ei huomioitu toiminnassa lainkaan. Toimintasuunnitelmatasolla tasa-arvon huomioiminen oli otettu vain 24 % lajiliitoista ja tasa-arvotyölle oli osoittanut resursseja vain 5 % lajiliitoista (eli kolme liittoa). (Tasapeli 2005, 31; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 81)

2000-luvun puolella SLU:n tasa-arvotyön painopiste siirtyi keskusjärjestötasolta alueellisten ja paikallisten LiikunNaiset-verkostojen tukemiseen ja kehittämiseen. Tällä hetkellä useimmilla SLU:n alueilla on jonkinlaista alueverkostotoimintaa. Paikalliset ja alueelliset verkostot voivat ottaa kantaa tasa-arvokysymyksiin paikalliselle ja alueellisella tasolla esimerkiksi urheilu- ja liikuntatilojen suunnittelun ja rakentamisen yhteydessä. Vuonna 2001 SLU:n tasa-arvotyön uudeksi osa-alueeksi nousi sukupuolisen häirinnän ehkäiseminen ja käsitteleminen urheilun piirissä.

Vaikuttaakin siltä, että liikunnan alan eri toimijoista SLU on ottanut tasa-arvokysymykset varsin vakavasti ja on pyrkinyt järjestelmällisesti toteuttamaan tasa-arvo-ohjelmaa vuodesta 1995 lähtien. Tämä pätee kuitenkin lähinnä vain keskusjärjestötasoon sekä niihin jäsenyhdistyksiin ja lajiliittoihin, jotka ovat olleet kiinnostuneita tasa-arvokysymyksistä. Keskusjärjestöllä ei ole toistaiseksi ollut riittävän tehokkaita keinoja ”pakottaa” lajiliittoja toimenpiteisiin sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.

3.3 Liikuntaseurat ja vapaaehtoistoiminta

Se, miten liikunnan tasa-arvo toteutuu käytännössä paikallistasolla, on pitkälti kiinni paikallisten liikuntaseurojen toiminnasta, sillä juuri seurat tarjoavat valtaosan – lapsille ja nuorillekin suunnatuista – liikuntapalveluista. Seurat myös vastaavat esimerkiksi siitä, miten liikuntatilojen harjoitusvuorot viime kädessä jaetaan eri lajien ja ryhmien kesken.

Esimerkiksi juuri harjoitusvuorojen tai muiden resurssien jakamisesta seurojen sisällä voi usein syntyä kiistaa – tai ainakin kiihkeää keskustelua – eri harrastajaryhmien ja joukkueiden välillä, sillä kukin seura pystyy pitkälti päättämään itse missä määrin se haluaa painottaa toimintaansa kilpa- tai huippu-urheiluun, kunto- tai harrasteliikuntaan tai nuorisotyöhön ja miten tärkeänä esimerkiksi nuorisojoukkueiden menestystä sarjoissa ja kilpailuissa pidetään. Nykyisin onkin tyypillistä, ettei hyvin erilaisista lähtökohdista tapahtuvaa liikuntaa edes yritetä harrastaa samoissa seuroissa, vaan esimerkiksi joukkuepeleissä kilpa- ja kunto liikuntaa harrastavilla on omat seuransa. Erityisesti juuri (miesten harrastamisessa) joukkuepeleissä myös junioritoiminta on erotettu omiin seuroihinsa. Eräiden joukkuepelien (esim. jääkiekko ja jalkapallo) kohdalla on myös varsin paljon erillisiä tyttöjen ja naisten seuroja – tämä kertoo ehkä siitä, etteivät ”miesten” seurassa vähemmistönä olevat naiset tunne tulevansa kohdelluiksi tasa-arvoisesti.¹²

---

¹² Tästä esimerkkinä ovat vaikkapa Jyväskylässä toimivat jalkapallo-, jääkiekko- ja pesäpalloseurat. Näissä jokaisessa lajissa toimii – useiden pienempien seurojen lisäksi – erilliset miesten kilpaurheiluun, poikien junioritoimintaan ja tyttöjen/naisten toimintaan keskittyneet seurat. Jalkapallossa JJK Jyväskylä ry. keskittyy miesten kilpaurheiluun, JJK Juniorit ry. poikien junioritoimintaan ja Jyväskylän Pallokerho ry. tyttöjen ja naisten toimintaan. Jääkiekossa JypHT ja D-kiekko (ent. Diskos) keskittyvät miesten kilpailutoimintaan, JYP HT Juniorit ry. ja Diskos 93 juniorit ry. poikien junioritoimintaan ja Jyväskylän Hockey Cats ry. tyttöjen ja naisten toimintaan. Pesäpallossa Jyväskylän Kiri ry. pyörittää miesten kilpajoukkuetta ja Jyväskylän Kiri-Juniorit ry. poikien junioritoimintaa (ja paria nuorimpien tyttöjen joukkuetta), kun taas naispesäpallo on keskittynyt Jyväskylän Pesis ry:n alle (tämän seuran naisten edustusjoukkeen nimi on Kirittäret).

SLU ei voi suoraan puuttua seuratasolla tehtävään tasa-arvotyöhön, mutta se on pyrkinyt ohjaamaan ja ohjeistamaan seuroja mm. järjestämällä koulutusta ja tekemällä muutamia tasa-arvotyöhön liittyviä oppaita. Vuonna 2002 SLU julkaisi seksuaaliseen häirintään liittyvän *Lupa välittää – lupa puuttua* -nimisen oppaan, joka on suunnattu urheilun piirissä toimiville aikuisille – vanhemmille, valmentajille, ohjaajille ja järjestöyöntekijöille. Osana Hyvä Seura -hanketta SLU on myös julkaissut ”*Sopivia*” *tyttöjä – ”oikeita” poikia* -nimisen oppaan sukupuolisensitiivisen liikuntatoiminnan edistämisestä erityisesti seuratasolla.

SLU:n piirissä on 9000 liikunta- ja urheiluseuraa tai muuta liikuntaa järjestävää yhdistystä. Liikunta- ja urheiluseurojen puheenjohtajien tai hallitusten jäsenten sukupuolijakaumasta ei ole saatavissa tietoja. Muutaman vuoden välein toteutettavassa Kansallisessa liikuntatutkimuksessa on tutkittu aikuisväestön (19–65-vuotiaat) osallistumista liikunnan vapaaehtoistyöhön – eli hyvin pitkälle juuri urheiluseuratyöhön, sillä kaikista liikunnan vapaaehtoistyöntekijöistä urheiluseuroissa ja liikuntajärjestöissä toimii 82 %. Vuonna 2005–2006 liikunnan vapaaehtoistyöhön osallistui kaikkiaan arviolta 532 000 henkilöä eli 16 % aikuisväestöstä. Miehiä vapaaehtoistyöhön osallistuneista oli 58 % ja naisia 42 %; miehistä 19 % ja naisista 13 % osallistui liikunnan vapaaehtoistyöhön. Viime vuosina miesten osuus vapaaehtoistyöntekijöistä on lisääntynyt tasaisesti. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö, 6 ja 18)

Hallinnollisiin tehtäviin osallistui vapaaehtoistyöhön osallistuneista miehistä 30 % ja naisista 26 %. Naisten osallistuminen hallinnollisiin tehtäviin on lisääntynyt viime vuosina, sillä vuonna 2001–2002 hallinnollisiin tehtäviin osallistui vain 19 % vapaaehtoistyötä tehneistä naisista. (Kansallinen liikuntatutkimus. Vapaaehtoistyö 2006, 12) Jos nämä luvut suhteutetaan arvioihin vapaaehtoistyöhön osallistuvien kokonaismääristä, saadaan tulokseksi että hallinnollisiin tehtäviin osallistuu kaikkiaan noin 93 300 miestä ja 57 460 naista eli hallinnollisiin tehtäviin osallistuvista miehiä on 62 % ja naisia 38 %.

Miehet ja naiset osallistuvat epätasaisesti erilaisiin tehtäviin vapaaehtoistyössä. Naisia toimii miehiä vähemmän kaikissa tehtävissä. Suhteellisesti eniten naiset toimivat tukihenkilöinä, kannustajina ja kyyditsijöinä sekä huoltotehtävissä. Erityisen vähän naisia on valmennus-, ohjaus- ja tuomari tehtävissä ja näissä tehtävissä naisten osuus on vain vähentynyt

---

Vuonna 2006 myös amerikkalaisessa jalkapallossa naiset perustivat oman seuran; nyt pojat ja miehet toimivat Jyväskylän seudun Jaguaareissa kun tyttöjen ja naisten seura on nimeltään Jyväskylä Jaguars.

viime vuosina. Valmentajana toimii 9 % vapaaehtoistyöhön osallistuvista naisista ja 29 % miehistä ja tuomari- ja arviointitehtäviin 8 % naisista ja 23 % miehistä. (Kansallinen liikuntatutkimus. Vapaaehtoistyö 2006, 12) Kun nämä osuudet suhteutetaan vapaaehtoistyöhön osallistuvien naisten ja miesten kokonaismääriin, käy ilmi, että valmentajista naisia on 18 % ja tuomari- ja arviointitehtäviin osallistuvista naisia on 20 %.

Liikunnan eri alueista yleisimmin vapaaehtoistyötä tehtiin ensisijaisesti nuorisotoiminnan alueella (32 % vapaaehtoistyöhön osallistuneista). Ensisijaisesti harrastus- ja kuntoliikuntaan liittyvää vapaaehtoistyötä teki 26 % vapaaehtoistyöhön osallistuneista ja ensisijaisesti kilpailutoimintaan liittyvää työtä 25 % vapaaehtoistyötä tehneistä. Nuorisotoiminta on ensisijainen vapaaehtoistyön alueelle suunnilleen yhtä suurelle osalle naisista (34 %) ja miehistä (32 %). Naiset tekevät miehiä suhteellisesti useammin ensisijaisesti harrastus- ja kuntoliikuntaan liittyvää vapaaehtoistyötä, jonka ilmoitti pääasiallisesti kohdealueekseen 30 % vapaaehtoistyöhön osallistuneista naisista ja 24 % miehistä. Pääasiallisesti kilpailutoimintaan liittyvää vapaaehtoistyötä teki 19 % vapaaehtoistyöhön osallistuneista naisista ja 28 % miehistä. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö, 15–16)

Lapsi- ja nuorisoliikunnan kohdalla erittäin keskeisessä asemassa on vanhempien lastensa liikuntaharrastukseen liittyvä vapaaehtoistyö. Nuorisotoiminta on kaikkien vapaaehtoistyöhön osallistuvien yleisimmin mainitsema työn ensi sijainen alue. Kaikkein yleisintä vapaaehtoistyö on 36–49-vuotiaiden ikäluokassa – juuri tämän ikäisillä on yleisimmin urheiluseuroissa harrastavia lapsia. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö, 8)

Siitä, että vanhemmat tekevät runsaasti lastensa harrastuksiin liittyvää vapaaehtoistyötä, kertoo myös eri lajien parissa toimivien vapaaehtoisten sukupuolijakauma: vuonna 2001–2002 jalkapallon ja jääkiekon parissa toimineista vapaaehtoisista kolmasosa ja salibandyn parissa toimineista 43 % oli naisia, vaikka näissä lajeissa on hyvin vähän (aikuisia) nais-harrastajia. Äitien ja isien erilaisesta suhtautumisesta tyttäriensä ja poikiensa liikuntaharrastuksiin taas saattaa kertoa jotain se, että tyttövaltaisten lajien (voimistelu, ratsastus, aerobic) parissa toimineista vapaaehtoisista lähes 90 % oli naisia. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 58–59)

Siihen, että äidit ”joutuvat” tekemään vapaaehtoistyötä jalkapallon ja jääkiekon parissa, vaikuttaa varmasti sekin, että näiden lajien piirissä toimii kaikkein eniten vapaaehtoistyön-

tekijöitä. Vuonna 2005–2006 vapaaehtoistyötä seuroissa tekevien henkilöiden määrä oli seitsemässä lajissa noin 20 000 tai yli. Selvästi eniten vapaaehtoistyötä tehdään jalkapallon parissa (vuonna 2005–2006 noin 90 000 vapaaehtoista). Toiseksi suurin laji oli jääkiekko (59 000 vapaaehtoista). Yleisurheilun ja hiihdon parissa työskentelee vajaat 50 000 vapaaehtoista. SvoLin piirissä toimii (nais)voimisteluun liittyvissä tehtävissä 32 000 vapaaehtoista. Salibandyn parissa toimivien vapaaehtoisten määrä on ollut tasaisessa kasvussa ja vuonna 2005–2006 vapaaehtoistyötä teki jo 29 000 henkilöä.

4. NAISTEN JA MIESTEN OSUDET LIIKUNNAN RAHOISTA

4.1 Liikunnan rahoitus yleensä

SLU:n verkkosivuston (http://www.slu.fi/liikunta_ja_yhteiskunta/liikunnan_talous/) mukaan suomalaisen liikunnassa ja urheilussa liikkuu rahaa vuositasolla arviolta kaksi miljardia euroa. Suurimpia maksajia ovat kotitaloudet. Liikunnan talouslukuihin tulee suhtautua suuntaa antavina: kattavaa selvitystä aiheesta ei ole ja eri arviot perustuvat eri lähteistä ja eri menetelmillä kerättyihin lukuihin.

Liikunnan ja urheilun rahoittajat suuruusjärjestyksessä ovat kotitaloudet, kunnat, seurat, sponsorit ja valtio. Julkisen rahoituksen osuus on noin 20 prosenttia.

Noin 6 000 urheiluseuraa saa kunnilta pientä taloudellista tukea lähinnä nuorisotoimintaan. Kunnat jakavat suoraa rahallista tukea erilaisille liikuntayhteisöille – enimmäkseen urheiluseuroille – noin 37,5 miljoonaa euroa vuodessa. Tärkein julkinen tuki seuroille tulee kuntien omistamista, edullisista tai ilmaisista liikuntapaikoista. Valtakunnallisen liikuntapaikkatietojärjestelmän mukaan Suomessa oli vuoden 2005 alussa yli 29 000 liikuntapaikkaa. Näistä 75 prosenttia on kuntien omistamia.

Opetusministeriön veikkausvoittovaroista maksama toiminta-avustus kattaa reilun viidenneksen kaikkien liikuntajärjestöjen yhteenlasketuista menoista. Muu osa rahoituksesta hankitaan toimintaan liittyvällä ja muulla varainhankinnalla.

Osana julkisen hallinnon valtavirtaistamista tavoitteena olisi myös pystyä tarkastelemaan sitä, miten julkinen rahoitus kohdistuu sukupuolen mukaan. Tällä hetkellä tämä on kuitenkin esimerkiksi liikuntatoimen alalla erittäin vaikeaa, sillä rahoitusta ei ole yleensä eritelty sukupuolen mukaan. Niinpä esimerkiksi Opetusministeriön selvityksissä ei ole edes yritetty eritellä rahoitusta sukupuolen mukaan, vaan on yleensä vain todettu, ettei tämä ole mahdollista. Vielä vaikeampaa on arvioida, miten julkinen rahoitus kohdistuu tyttöihin ja poikiin, sillä valtaosaa lasten ja nuorten liikuntarahoista ei ole suunnattu erikseen lasten tai nuorten toimintaan, vaan ne sisältyvät samaan rahoitukseen kuin muutkin liikuntavarat: ensin pitäisi pystyä erottamaan lasten ja nuorten toimintaan käytetyt varat liikunnan kokonaisrahoituksesta ja tämän jälkeen erotella nämä rahat vielä sukupuolen mukaan.

Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksella toteutettiin vuosina 1998–2001 ”Naisten liikuntatalous” -projekti, jossa pyrittiin arvioimaan naisten osuuksia liikunnan rahavirroista: mikä osa eri tahojen liikuntaan käyttämistä rahoista kohdistui naisten liikuntaan. Projektissa tutkimussihteerinä toiminut Päivi Aalto (2001) teki aiheeseen liittyvän pro gradu-tutkielman ja raportin. Hänen varsin perusteellisten laskelmiensa mukaan vuonna 1988 naisiin kohdistui 39 % kaikista opetusministeriön liikuntamäärärahoista (emt. 112–117), 38 % kuntien liikuntamenoista (emt. 118–123), 33 % lajiliittojen¹³ menoista (emt. 123–126), 26 % liikuntaseurojen menoista (emt. 126–128), 41 % kotitalouksien liikuntamenoista (emt. 128 – 133), 40 % työnantajien rahoittaman liikunnan menoista (emt. 133–134).

4.2 Valtion liikuntarahoitus

Valtion talousarvioesityksissä on jo useamman vuoden ajan – sanamuotojen vaihdellessa hieman vuodesta toiseen – korostettu yhdeksi liikuntatoimen keskeiseksi tavoitteeksi edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä edistävää liikuntaa ja sitä tukevaa kansalaistoimintaa. Liikuntapaikkarakentamisessa etusijalle asetetaan laajoja kansalaisryhmiä palvelevat liikuntapaikat ja lähiliikuntapaikat. Sukupuolten välisen tasa-arvon ja monikulttuurisuuden todetaan olevan toimialan perusteita.¹⁴

Opetusministeriön liikuntayksikkö julkaisee vuosittain selvityksen *Liikuntatoimi tilastojen valossa*, jossa kootaan yhteen liikunnan alan määräraha-, kustannus- ja suoritietiedoista. Tuorein raportti koskee vuotta 2005 (kuntien liikuntatoimen osalta vuotta 2004) ja se on ilmestynyt vuoden 2006 lopussa. Seuraavassa tulen käyttämään tätä julkaisua pääasiallisena lähteenäni käsitellessäni liikuntatoimen julkista rahoitusta.¹⁵

Valtion liikuntamäärärahat osoitetaan pääosin veikkaus- ja raha-arpajaispeliä voittovaroista ja lisäksi pieneltä osin budjettivaroista. Opetusministeriö tukee liikuntamäärärahoista esimerkiksi kuntien liikuntatoimintaa, liikuntapaikkarakentamista, valtakunnallisia ja alueelli-

---

¹³ Tutkimuksessa tarkasteltiin 27 eri lajiliittoa.

¹⁴ Valtion talousarvioesitykset vuosille 2004–2007 perusteluineen ovat luettavissa Internetissä osoitteessa <http://budjetti.vm.fi/indox/tae/>

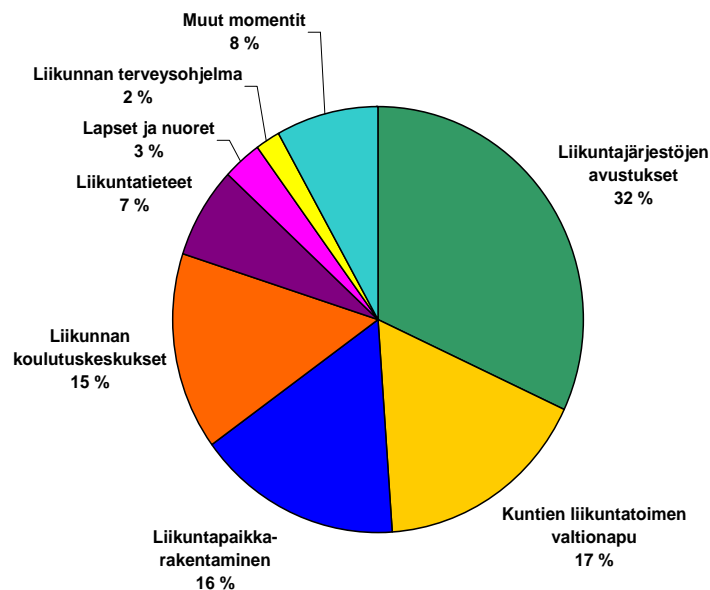
¹⁵ Selvitys on ilmestynyt osoitteessa

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm53.pdf?lang=fi>

sia liikunnan koulutuskeskuksia, liikunnan kansalaistoimintaa, liikuntajärjestöjä, liikuntatiedettä, liikunnan kansainvälistä toimintaa sekä erityisryhmien liikuntaa. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 9)

Vuoden 2005 tilinpäätöksen mukaan valtion liikuntamäärärahat olivat yhteensä 93 007 237 euroa. Näistä varoista liikuntajärjestöjen avustusten osuus on 32 %, kuntien liikuntatoimen valtionapujen osuus on 17 %, liikuntapaikkarakentamisen osuus 16 %, liikunnan koulutuskeskusten osuus 15 %, liikuntatieteiden osuus 7 %, lasten ja nuorten liikuntaohjelman ja iltapäivätoiminnan osuus 3 %, liikunnan terveysohjelman osuus 2 % ja muiden momenttien¹⁶ osuus yhteensä 8 %. Viime vuosina ovat selvimmin kasvaneet liikuntajärjestöille kohdistetut määrärahat. Kunnille annetut liikuntamäärärahat ovat taas laskeneet hitaasti, mutta tasaisesti (ainakin) vuodesta 1996 lähtien. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 10–13)

Kuvio 2. Valtion liikuntamäärärahojen käyttökohteet vuonna 2005.

Opetusministeriö käynnisti lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseksi vuonna 1999 paikallistukiohjelman, jonka tavoitteena on ollut aktivoida urheiluseuroja järjestämään entistä

¹⁶ Muut momentit kohta sisältää urheilijoiden apurahat, tuen valmentajille, kansainvälisen yhteistyön, tuen valtion liikuntaneuvostolle ja läänien liikuntatoimelle sekä opetusministeriön käytettävissä olevan määrärahan.

monipuolisempaa ja harrastajalähtöisempää toimintaa. Urheiluseurojen paikallistukihankkeet kuuluvat Lasten ja nuorten liikuntaohjelmaan (2005–2007), jonka kokonaistavoitteena on lasten ja nuorten elämänilon ja hyvinvoinnin lisääminen liikunnan avulla. Lasten ja nuorten liikuntaohjelmasta myönnettävä paikallistuki on tarkoitettu lähinnä hankkeiden käynnistämiseen, eikä sitä voida myöntää kahtena vuonna peräkkäin. (Lehtonen 2006a, 3 ja 15)

Vuosina 2004 ja 2005 tukea jaettiin kumpanakin vuonna reilut 400 000 euroa. Kumpanakin vuonna tuettiin noin 250 hanketta tuen ollessa keskimäärin vajaat 1200 euroa hanketta kohti. Tukea myönnettiin noin puolelle haetuista hankkeista. Vuonna 2004 tukea saaneet hankkeet edustivat kaikkiaan 52 lajiliittoa ja vuonna 2005 51 lajiliittoa. Kumpanakin vuonna eniten tuettuja hankkeita oli Suomen Palloliitolla (noin 40 hanketta, jotka saivat tukea reilut 70 000 euroa). (Lehtonen 2005 ja 2006a)

Vuonna 2004 paikallistukea saaneissa hankkeissa oli mukana kaikkiaan noin 52 500 lasta ja nuorta, joista 46 % oli tyttöjä ja 54 % poikia. (Lehtonen 2006b, 10)

Osana lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa tuetaan myös koululaisten liikunnallisen iltapäiväohjelman (Liikkuva iltapäivä) järjestämistä. Lääninhallitukset myöntävät avustuksia iltapäivätoiminnan kehittämiseen omalla alueellaan. Kaudelle 2005–2006 määräraha oli 650 000 euroa ja tukea sai kaikkiaan 82 hanketta (Hakamäki & Laine 2005, 5). Hankkeisiin osallistuneista lapsista tyttöjä oli 45 % ja poikia 55 %. (Hakamäki & Laine 2006, 6)

4.3 Kuntien liikuntatoimi

Liikuntapalvelut ovat peruspalveluja, joille julkisen hallinnon on luotava edellytyksiä. Julkisen vallan – siis myös kuntien – liikuntaan liittyvät tehtävät on määritelty vuonna 1999 voimaan tullessa uudessa liikuntalaissa, jonka mukaan kuntien ”tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät”. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 18)

Kunnalle myönnetään valtionosuutta liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin asukasluvun mukaan. Valtionosuus on 37 % euromäärästä, joka saadaan kertomalla kunnan asukasmäärä liikuntatoimintaa varten asukasta kohden määrättyllä yksikköhinnalla. Viime vuosina liikunnan yksikköhinta on ollut 10,80 euroa asukasta kohden. Kuntien liikuntatoiminnan valtionosuudet maksetaan veikkausvoittovaroista valtion urheilubudjetista. Valtionosuus kattaa noin 3,5 % kuntien liikuntatoiminnan käyttökustannuksista. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 18)

Valtionosuusjärjestelmään ei liity minkäänlaista sisällöistä ohjausta. Liikuntalaissa on säädetty kuntien tehtävistä yleisellä tasolla, mutta palvelujen tasosta päättäminen kuuluu kunnallisen itsehallinnon piiriin. Valtionosuuksien lisäksi kunnille voidaan myöntää harkinnanvaraisia avustuksia. Tällöin on haluttaessa mahdollisuus ohjata kehitystä toivottuun suuntaan. (Tasapeli 2005, 21–22)

Kunnat tukevat urheiluseuroja myöntämällä avustuksia toimintaan yleisesti tai esimerkiksi koulutukseen tai luovuttamalla liikuntatiloja urheiluseurojen käyttöön maksuttomasti tai subventoiduin hinnoin. Kuntien käytännöt vaihtelevat tässä huomattavasti. Kunnat järjestävät kuntalaisille myös ohjattua liikuntaa ja tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan liikuntapaikkoja hyväksikäyttäen. Heikentyneestä kuntataloudesta johtuen palvelujen hintoja on viime vuosina monissa kunnissa korotettu ja seura-avustuksia vähennetty. (Tasapeli 2005, 22)

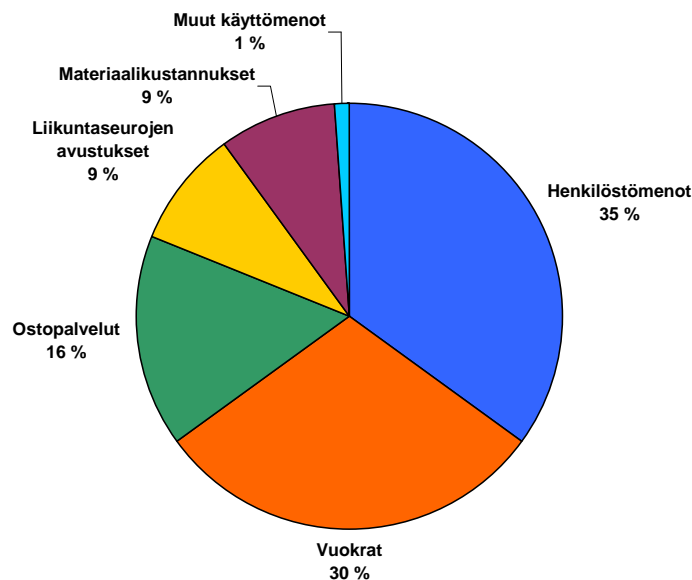
Vuonna 2004 kuntien liikuntamenoista henkilöstömenojen osuus oli 35 %, vuokrien 30 %, ostopalvelujen 16 %, liikuntaseuroille jaettujen avustusten osuus oli 9 %, materiaalikustannusten osuus 9 % ja muiden käyttömenojen osuus 1 %. Kuntien liikuntatoiminnan tulot koostuivat maksuista, myyntituloista, vuokratuloista, tuista ja avustuksista ja muista tuloista. Suurin tuloerä (39 %) ovat maksut, jotka koostuvat muun muassa uimahallien, liikuntahallien ja muiden liikuntapaikkojen käyttömaksuista. Keskimääräiset liikuntamenot olivat kaupunkimaisissa kunnissa 81 €, taajaan asutuissa kunnissa 58 € ja maaseutumaisissa kunnissa 47 € asukasta kohti vuodessa. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 20–22)

Kunnat myös itse tarjoavat jonkin verran ohjattuja liikuntapalveluja. Kuntien järjestämästä ohjattua liikunnasta ja siihen osallistuneiden sukupuolesta ei ole kattavaa tietoa. Suurin osa kuntien liikuntaryhmiin osallistuvista on kuitenkin todennäköisesti naisia. Tämä johtuu

paljolti tarjonnasta, sillä tyypillisimmillään kunnat järjestävät terveyttä edistävää liikuntaa aikuisväestölle ja erityisryhmille, joihin osallistujista pääosa yleensä on naisia. Lapsille kunnat järjestävät esimerkiksi uimakouluja ja koululaisille hiihtolomakursseja. (Tasapeli 2005, 34)

Kuvio 3. Kuntien liikuntamenojen käyttökohteet vuonna 2004.

4.4 Liikuntapaikkarakentaminen

Kuntien liikuntatoimen tärkeimpiä toimintamuotoja on liikuntatilojen tarjoaminen yksityisten kansalaisten sekä liikuntaseurojen ja muiden liikuntatoimintaa tarjoavien tahojen käyttöön. Suomessa on lähes 30 000 liikuntapaikkaa, joista yleisimpiä ovat liikuntahallit ja -salit, kuntosalit, urheilukentät, jalkapallokentät, maauimalat ja uimarannat sekä pienkentät ja muut lähiliikuntapaikat. Kunnat omistavat suoraan 62 % liikuntapaikoista, yhdistykset ja säätiöt 17 % ja osakeyhtiöt 3 % liikuntapaikoista. Muu tai tuntematon omistuspohja on 12 %:lla liikuntapaikoista. Kuntien osuus liikuntapaikkojen omistuksesta on kaikkiaan 70 %, sillä kunnat ovat määrävässä asemassa myös monissa liikuntapaikkoja omistavissa yhteisöissä ja yhtiöissä.¹⁷ (Tasapeli 2005, 39)

¹⁷ SLU:n sivustolla kuntien omistamien liikuntapaikkojen osuudeksi sanotaan 75 %. (http://www.slu.fi/liikunta_ja_yhteiskunta/liikunnan_talous/)

Opetusministeriö tukee kuntien liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjausta liikuntalain ja kuntien opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella harkinnanvaraisten avustusten järjestelmällä. Valtion avustusten osuus kuntien investoinneista on viime vuosina ollut vajaat 8 %. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 18–19)

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatoimien perustamishankkeisiin. Avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista. Avustusta myönnetään ensisijaisesti kunnalle tai kuntayhtymälle sekä kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille. Opetusministeriö myöntää avustuksia hankkeisiin, joiden kustannusarvio on vähintään 700 000 € ja tätä pienemmät hankkeet on delegoitu lääninhallituksille. Viime vuosina suurin osa valtionavusta on myönnetty uima-, jää- ja liikuntahallien peruskorjauksiin (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 23–25)

Naisten liikuntatalous -projektin tulosten mukaan vuonna 1988 liikuntapaikkarakentamisen kokonaismenot olivat noin 87 miljoonaa markkaa, josta naisille kohdistui 37–41 %. Liikuntapaikoista eniten avustuksia saivat uimahallit (28 miljoonaa markkaa), jäähallit (16 miljoonaa markkaa), liikuntahallit (11 miljoonaa markkaa) ja tekojää (6 miljoonaa markkaa). Näistä naiset käyttivät uimahalleja hieman miehiä useammin ja miehet liikuntahalleja hieman naisia useammin, kun taas jäähallit ja tekojää ovat pääosin miesten käytössä. Vertailun vuoksi naisten enimmäkseen käyttämiä hevosurheilualueita tuettiin 0,2 miljoonalla markalla ja ulkoilualueita ja -reittejä 0,3 miljoonalla markalla. (Aalto 2001, 113–114)

SLU:n mukaan paikallista liikuntatoimintaa järjestävien liikunta- ja urheiluseurojen kannalta tärkein julkinen tuki seuroille tulee kuntien omistamista, edullisista tai ilmaisista liikuntapaikoista. Liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapaikkojen ylläpidon kautta suuntautuvan liikuntarahoituksen jakautumisesta sukupuolen mukaan on hyvin vaikea esittää edes summittaisia arvioita. Liikuntapaikkojen suunnittelu-, rakennus- ja peruskorjauskulujen lisäksi huomioon pitäisi pystyä ottamaan myös ylläpitokulut (esim. huolto-, siivous-, lämmitys- ja valaistuskulut), joita ei yleensä eritellä liikuntapaikka- tai rakennuskohtaisesti. Sen jälkeen kun olisi saatu arvioitua liikuntapaikan aiheuttamat kokonaiskustannukset, pitäisi kustannukset pystyä jakamaan eri käyttäjäryhmien kesken. Tässä vaiheessa pitäisi

ensin pystyä huomioimaan liikuntapaikan mahdollisten erillisten tilojen osuudet liikuntapaikan kokonaiskustannuksista (ottaen huomioon esim. tilan varustetason ja tilavuuden) ja sitten kohdentaa kulut harjoitusvuorojen käyttäjille. Vasta tämän jälkeen voitaisiin katsoa, miten liikuntapaikkojen kulut jakautuvat käyttäjien sukupuolen (ja iän) mukaan. Kun liikuntapaikkojen todellista kuluista vähennettäisiin käyttäjiltä perityt korvaukset, saataisiin selville käyttäjäryhmille liikuntapaikkojen kautta kohdistuvan julkisen tuen määrä.¹⁸

Kun edes liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakautumisesta sukupuolen mukaan ei ole saatavissa kattavaa tietoa, on mahdotonta esittää arvioita liikuntapaikkarakentamisen kautta suuntautuvan julkisen tuen jakautumisesta sukupuolen mukaan. Vaikka asiasta ei olekaan olemassa tarkkoja tilastoja, eri lähteitä ja käytännön havaintoja yhdistäen tiedetään, että kuntien omistamat liikuntapaikat todennäköisesti palvelevat jonkin verran enemmän miesten ja poikien liikunnan harrastusta. (Koivisto 2004)

Liikuntapaikkatutkimuksen ja kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan miehet käyttävät naisia enemmän rakennettuja liikuntapaikkoja kuten pallokenttiä, palloilu- ja liikuntahalleja ja jäähalleja, kun naiset taas käyttävät miehiä enemmän koulujen liikuntasaleja, uimahalleja ja kevyen liikenteen väyliä. (Suomi 2000a; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 38)

Erilaisia sisäliikuntatiloja käytti vuonna 1996 70 % liikuntaseuroista ja näistä yli 92 % käytti kunnallisia sisäliikuntatiloja ja pelkästään kunnallisia sisäliikuntatiloja käytti 55 % seuroista. Sisäliikuntatiloja käyttäviä miesten ja poikien ryhmiä oli 61 %:ssa seuroissa, naisten ja tyttöjen ryhmiä 48 %:ssa seuroista. (Tasapeli 2005, 39)

Liikuntapaikkojen omistusrakenteessa on huomattavia eroja lajien välillä. Valtaosa uimahalleista, liikuntasaleista ja -halleista sekä urheilu- ja jalkapallokentistä on kuntien omistuksessa. Uimahallien käyttäjissä on suunnilleen yhtä paljon miehiä ja naisia, mutta muita urheilutiloja miehet käyttävät (arvion mukaan) naisia enemmän.

---

¹⁸ Naisten liikuntatalous -projektissa kuntien liikuntapaikkakustannusten jakautumista sukupuolen mukaan arvioitiin ottamalla huomioon liikuntapaikkojen käyttömenot (esim. sähkö ja vesi) ja henkilöstömenot, jotka suhteutettiin käyttövuorolistojen mukaisesti naisten ja miesten osuuksiin liikuntapaikkojen käyttäjistä. Tietojenkeruun suorittivat osittain tutkimuskaupunkien työntekijät. (Aalto 2001, 118–120.) Laskelmassa ei otettu huomioon liikuntapaikkojen sitoutuneita pääomia. Myöskään mahdollisesti perittyjä tilavuokria ei ole huomioitu..

Myös jäähallit ovat useimmiten joko suoraan tai välillisesti (yleishyödyllisten yhteisöjen tai yritysten kautta) kuntien omistuksessa; Suomen Jääkiekkoliitto ry:n arvion mukaan kunnat omistavat käytännössä miltei 90 % kaikista jäähalleista. Jäähalleissa harjoittelevia lajeja ovat jääkiekko, kaukalopallo, ringette ja taitoluistelu. Näiden lajien yhteenlasketuista harrastajamääristä miesten osuus on 72 % (jos mukaan ei lasketa taitoluistelua, jota harrastetaan varsin harvoilla paikkakunnilla, on miesten osuus jäälajien harrastajista 92 %). (Tasapeli 2005, 40)

Yhteiskunta onkin osallistunut niukasti sellaisten lajien investointeihin, joiden pääharrastajakunta muodostuu tytöistä ja naisista, esimerkkeinä ratsastus, tanssi, aerobic ja kuntovoimistelu (Koivisto 2004). Esimerkiksi naisten ja tyttöjen suosiman ratsastuksen käyttämistä tiloista ja alueista valtaosa on yksityisessä omistuksessa. Kunnat saattavat tosin omistaa ratsastusalueiden maapohjan ja toisinaan myös joitakin rakennuksia, jotka on vuokrattu talliyrittäjille. (Tasapeli 2005, 40–41)

4.5 Liikuntajärjestöt

Suomalainen liikuntakulttuuri perustuu suurelta osalta kansalaistoimintaan. Maassamme toimii yli 7800 urheiluseuraa¹⁹, ja niissä yli 500 000 vapaaehtoista. Liikunta on selvästi suurin kansalaistoiminnan muoto Suomessa. Opetusministeriö rahoittaa osan valtakunnallisten liikuntajärjestöjen toimintamenoista vuosittain myönnettävillä harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla. Järjestöjen toiminnan tukemiseen tarkoitettun valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon, miten järjestö toimii liikuntalain tarkoituksen toteuttamiseksi. Liikuntalain mukaan järjestön tulee edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi avustusta myönnettäessä harkitaan, miten järjestö edistää liikunnan avulla tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukee kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävästä kehitystä. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 37)

---

¹⁹ SLU:n sivuston mukaan aktiivisia seuroja on noin 9000.
(http://www.slu.fi/liikunta_ja_yhteiskunta/liikunnan_talous/)

Vuonna 2005 liikuntajärjestöjen valtionavustukset olivat yhteensä 28 419 000 euroa. Tästä lajiliittojen osuus oli 49,9 % ja liikunnan valtakunnallisten palvelujärjestöjen osuus 21,6 % ja alueellisten palvelujärjestöjen osuus 10,0 %. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 38)

Suomen Liikunta ja Urheilu ry. sai vuonna 2005 valtionavustusta 1 400 000 euroa ja lisäksi erityisavustuksia 412 190 euroa. Julkinen tuen osuus SLU:n hyväksytyistä toimintamenoista oli 69 % ja valtion avustuksen osuus toiminnan kuluista 55 %. Nuori Suomi ry:n valtion avustus oli 786 500 euroa ja valtion erityisavustukset 1 143 680 euroa. Julkinen tuen osuus Nuoren Suomen hyväksytyistä toimintamenoista oli 62 %. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 52)

Alueelliset liikuntajärjestöt saivat vuonna 2005 valtionavustuksia 2 832 500 euroa ja valtion erityisavustuksia 630 744 euroa. Alueellisten liikuntajärjestöjen varsinaiseen toimintaan käyttämistä varoista 34 % meni nuorisourheiluun, 25 % aikuisten liikuntaan ja 40 % järjestötoimintaan. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 53–55)

Vuonna 2005 avustusta sai kaikkiaan 72 lajiliittoa. Valtion avustuksen osuus lajiliittojen toimintakuluista oli keskimäärin 22 %. Monien liittojen kohdalla avustus kattoi yli puolet toimintakuluista ja muutaman pienten lajiliiton kohdalla avustus saattoi kattaa yli 80 % toimintakuluista.²⁰ (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 46–49)

Lajiliittojen varsinaiseen toimintaan käyttämistä varoista 22 % meni nuorisourheiluun, 12 % aikuisten liikuntaan, 36 % huippu-urheiluun ja 30 % järjestötoimintaan. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2005, 55)

4.6 Liikuntaseurat

Vuonna 1995 liikuntaseurat keräsivät lähes 135 miljoonaa euroa (800 Mmk) varainhankinnalla ja lähes 100 miljoonaa euroa (600 Mmk) kilpailutoiminnalla. Loppuosa varoista saatiin kunta-avustuksina (24 miljoonaa euroa / 145 Mmk), jäsenmaksuina (23 miljoonaa euroa / 138 Mmk) ja valmennustoiminnan kautta (28 miljoonaa euroa / 166 Mmk). Varainhankinnan osuus seurojen tuloista oli siis 44 %, kilpailutoiminnan 32 %, valmennustoi-

---

²⁰ Suomen Castingliitto ja Suomen Hockeyliitto.

minnan 9 %, kunta-avustusten 8 % ja jäsenmaksujen 7 %. Tuoreempaa tutkimustietoa liikuntaseurojen tuloslaskelmista ei Kari Puronahon mukaan ollut saatavilla vuonna 2006. (Puronaho & Matilainen 1997, Puronaho 2006, 35 mukaan)

Kuntien välittömän tuen merkitys on Kari Puronahon mukaan sitä suurempi, mitä pienemmästä seurasta on kyse. Välillinen tuki eli erityisen halvat tai maksuttomat harjoitusvuorot kunnan omistamilla liikuntapaikoilla taas hyödyttää enemmän suuria seuroja. (Puronaho & Matilainen 1997, Puronaho 2006, 35 mukaan)

Merkittävimpiä seuratoiminnan kustannuksia ovat liikuntapaikkamaksut ja -vuokrat, matkakustannukset, varainhankinnasta aiheutuvat kustannukset sekä kilpailu- ja valmennustoiminnasta aiheutuvat kustannukset (Puronaho 2006, 160). Liikuntaseurat pyrkivät yleensä tarjoamaan lasten ja nuorten liikuntapalveluja mahdollisimman edullisesti. Tätä varten seurat pyrkivät hankkimaan ulkopuolisia rahoittajia ja julkista tukea esim. maksuttoman liikuntapaikkojen käytön ja avustusten kautta (Puronaho 2006, 99). Lasten vanhempien tekemän työn ja talkootyön sekä muun vapaaehtoistyön osuus lasten ja nuorten seuratoiminnassa on myös erittäin merkittävä; varsinkin nuorempien ja/tai vähemmän kilpailullisesti suuntautuneiden lasten ryhmissä kaikki toiminnassa mukana olevat aikuiset tarjoavat työpanoksensa ilmaiseksi ja vain pienessä osassa ryhmiä esimerkiksi valmentajat saavat korvausta työstään.

Eri kunnilla on hyvin erilaiset käytännöt sen suhteen, millaisia korvauksia kunnallisten liikuntatilojen käytöstä peritään – tiloja voidaan tarjota seurojen käyttöön ilmaiseksi tai erittäin voimakkaasti tuettuun hintaan tai (joistakin) tiloista voidaan periä lähes todellisia kustannuksia vastaavia vuokria. Liikuntatilat olivat pääsääntöisesti maksuttomasti liikuntaseurojen käytössä 1990-luvun lamavuosiin saakka, jolloin monissa kunnissa otettiin käyttöön erilaiset palvelumaksut ja tilavuokrat. Myös kuntien toimintaa ohjaavat tulostavoitteet johtivat vuokrien perimiseen liikuntapaikkojen ja -tilojen käytöstä. Vuokrat ja maksut aiheuttavat lisäkustannuksia liikuntaseuroille ja sitä kautta seurojen toimintaan osallistuville – eli lasten ja nuorten tapauksessa heidän vanhemmilleen. Useissa kunnissa on kuitenkin

päätetty, ettei lapsilta tai nuorilta peritä tilavuokria tai vuokrat ovat erityisen alhaisia.²¹
(Puronaho 2006, 55 ja 78)

4.7 Kotitaloudet

Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 mukaan suomalaiset aikuiset käyttivät liikuntaharrastuksiinsa keskimäärin 427 euroa vuodessa. Koko 19–65-vuotiaan väestön osalta tämä tekisi vuodessa noin 1,4 miljardia euroa, jotka käytetään omaehtoiseen liikuntaan ja ulkoiluun. Tässä luvussa eivät ole mukana kotitalouksien lasten ja nuorten liikuntaharrastuksiin käyttämät rahat. Miehet sijoittavat liikuntaharrastuksiinsa keskimäärin 542 euroa vuodessa ja naiset keskimäärin 313 euroa. Aikuisista eniten rahaa liikuntaharrastuksiin käyttävät 19–35-vuotiaat. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö, 30)

Eniten rahaa liikuntaharrastuksiinsa (kaikki liikuntaharrastukset yhteenlaskettuna) käyttävät ratsastuksen ja golfin harrastajat, joilta rahaa kuluu vuodessa noin 1600 euroa. Lasketelun ja jääkiekon harrastajilta kuluu vuodessa rahaa liikuntaharrastuksiin hieman vajaat 1000 euroa. Vähiten rahaa liikuntaharrastuksiinsa käyttävät sauvakävelyn, voimistelun ja kävelylenkkeilyn harrastajat, joilta kuluu liikuntaharrastuksiin noin 300 euroa vuodessa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö, 32)

Kari Puronaho tutki väitöskirjassaan (2006) kolmentoista urheilulajin 5–18-vuotiaiden harrastajien liikuntaharrastuksesta syntyviä kustannuksia kyselyllä, johon vuosina 2000–2001 vastasi reilut 1500 lasta tai nuorta vanhempineen.²² Liikunnan keskimääräiset kokonaiskustannukset olivat reilut 2000 euroa vuodessa. Suurimmat kustannukset olivat taitoluistelussa (noin 3800 euroa vuodessa) sekä jääkiekossa ja ratsastuksessa (noin 3500 euroa vuodes-

---

²¹ Jyväskylässä on jo usean vuoden ajan ehdotettu (liikuntaseurojen ja kaupunginvaltuutettujen toimesta), että tilavuokrista luovuttaisiin junioritoiminnan osalta. Tähän ei liikuntapalvelukeskuksen mukaan ole kuitenkaan varaa, sillä junioreiden osuus liikuntapalvelukeskuksen käyttötalouden tuloista on niin huomattava. Vuonna 2004 junioritoiminnan tulot liikuntapalvelukeskukselle olivat 500 000 euroa (<http://www.jyvaskyla.fi/tiedotus/vuosikertomus/index.php/liikunta-2004>). Vuonna 2006 juniorimaksujen osuus oli noin 900 000 euroa; Jyväskylän kaupungin liikuntalautakunta käsitteli asiaa koskenutta valtuustoaloitetta kokouksessaan 14.6.2006 ja päätti ”palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi” eli säilyttää maksut (toistaiseksi) ennallaan (<http://www3.jkl.fi/paatos/lil/2006/14061700.0/frmtxt62.htm>). Jyväskylän maalaiskunnassa juniorit vapautettiin tilavuokrista 2000-luvun alussa, mutta vuokrat palautettiin myöhemmin. Tällä hetkellä junioren maksut ovat noin puolet aikuisryhmien maksuista (http://www.jklmlk.fi/index.asp?link=36&menu_id=781).

²² Tutkitut lajit olivat hiihto, jalkapallo, jääkiekko, koripallo, lentopallo, naisvoimistelu, pesäpallo, ratsastus, salibandy, taitoluistelu, tanssi, uinti ja yleisurheilu.

sa).²³ Pienimmät kustannukset olivat lentopallossa (reilut 500 euroa vuodessa) sekä yleisurheilussa ja pesäpallossa (noin 1000 euroa vuodessa). (Puronaho 2006, 121)

Kaikissa lajeissa harrastuskustannukset olivat korkeammat kilpaurheilijoilla kuin harrastajilla ja vanhemmilla nuorilla kuin lapsilla. 6–10-vuotiaiden harrasturheilijoiden kustannukset olivat keskimäärin 900 euroa vuodessa ja 15–18-vuotiaiden kilpaurheilijoiden kustannukset noin 3 300 euroa vuodessa. Suurimmat vuosikustannukset olivat 15–18-vuotiailla hiihtoa harrastavilla pojilla, ratsastusta harrastavilla tytöille ja taitoluistelua harrastavilla tytöillä ja pojilla. (Puronaho 2006, 122–124)

Suurimmat kustannukset kaikissa ikäluokissa aiheutuivat pakollisista harrastemaksuista, liikuntavälineistä ja -tekstiileistä sekä matkakuluista. Kokonaiskustannukset olivat sitä suuremmat, mitä suuremmat olivat lajiin liittyvät pakolliset maksut. Myös lajiin liittyvät pakolliset väline- ja tekstiilikustannukset vaikuttivat huomattavasti harrastuksen kokonaiskustannuksiin. (Puronaho 2006, 125–126)

Liikunnan harrastuksen kokonaiskustannukset olivat selvästi yhteydessä perheiden tulotason: yleensä kokonaiskustannukseltaan kalliimpia lajeja harrastettiin korkeammassa ja kokonaiskustannuksiltaan halvempia lajeja alemmissa tuloluokissa. Ainoat poikkeuksen tähän sääntöön olivat ratsastuksen ja naisvoimistelun harrastajat. Ratsastuksen harrastajia oli eniten alemmissä tuloluokissa, vaikka harrastuksen kokonaiskustannukset olivatkin korkeat. Vanhimmissa tytöissä edullisen naisvoimistelun harrastajia oli taas eniten ylemmissä tuloluokissa. (Puronaho 2006, 132)

Kun kunkin lajin keskimääräisten kustannusten määrä kerrottiin seuraharrastajien kokonaismäärällä, saatiin arvio kokonaisrahamäärästä, jotka lajia harrastavien lasten ja nuorten perheet joutuvat harrastukseen sijoittamaan. Tällä tavoin arvioituna lasten ja nuorten liikuntaharrastuksiin käytetään rahaa noin 666 miljoonaa euroa vuodessa. Tästä summasta 144 miljoonaa euroa koostuu pakollisista maksuista, 145 miljoonaa euroa matkakuluista, 111 miljoonaa euroa kilpailukuluista, 50 miljoonaa euroa leirikuluista, 153 miljoonaa euroa liikuntavälineistä ja -tekstiileistä ja 30 miljoonaa euroa muista kuluista. Urheiluseuroil-

---

²³ Ratsastuksen keskimääräisten kustannusten nousuun vaikutti varmasti se, että yksi vastaaja oli ilmoittanut harrastuskustannuksi 37 504 euroa vuodessa. Muissa lajeissa suurimmatkin kustannukset olivat noin 10 000 euroa vuodessa. (Puronaho 2006, 122)

le kanavoituu hieman vajaa puolet lasten ja nuorten liikunnan kokonaiskustannuksista.
(Puronaho 2006, 151–152)

5. LIIKUNTATOIMI JYVÄSKYLÄN KAUPUNGISSA

5.1 Hallinto ja työntekijät

Jyväskylän kaupungin liikuntapalvelukeskuksen kotisivujen mukaan: ”Jyväskylän liikuntapalvelukeskus edistää Jyväskylän asukkaiden hyvinvointia tuottamalla liikuntapalveluja. Liikuntalain mukaisesti Liikuntapalvelukeskuksen tavoitteena on turvata kuntalaisille laadukkaita liikuntaedellytykset rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntalaitoksia ja myös lisäämällä kuntalaisten liikunnan harrastusta. Liikuntapalvelukeskus tukee urheiluseurojen työtä liikuntapalvelujen tuottajina avustuksin ja tekee yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa eri projekteissa. Jyväskylä tunnetaan valtakunnallisesti ja kansainvälisesti liikuntakaupunkina hyvien liikuntamahdollisuuksiensa sekä kaupungissa sijaitsevan liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan vuoksi.” (<http://www.jyvaskyla.fi/liikunta/hallinto/index.shtml>)

Liikuntapalvelukeskuksen kotisivujen mukaan liikuntapalvelukeskuksessa työskentelee yhteensä 112 henkilöä. Kaupungin vuoden 2006 talousarvion mukaan henkilöstömäärä on yhteensä 246, joista vakinaisia 91, määräaikaista 95 ja tuntiohjaajia 60.

Liikuntapalvelukeskuksen verkkosivujen mukaan liikuntapalvelukeskuksen hallinnossa työskentelee viisi henkilöä, toimistotehtävissä seitsemän henkilöä, liikunnan ohjaustehtävissä kahdeksan henkilöä ja työnjohtotehtävissä yhdeksän. Loput työntekijät työskentelevät oletettavasti liikuntapaikkojen huolto- ja ylläpitotehtävissä sekä liikuntaohjaajina lyhytaikaisissa työsuhteissa tai tuntikorvauksella.

Liikuntajohtaja on mies (Pekka Sihvonen). Muissa hallinnon tehtävissä toimii kaksi miestä (liikuntasihteeri ja yhteyspäällikkö) ja kaksi naista (liikuntamarkkinointisihteeri ja erityisliikunnan opettaja). Liikuntapalvelukeskuksen johtavissa työtehtävissä toimii siis pääasiassa miehiä. Sen sijaan kaikki seitsemän toimistotyöntekijää ovat naisia.

Liikunnan ohjaustehtävissä toimii yhteensä kuusi naista ja kaksi miestä. Työnjohtotehtävissä toimii yhteensä seitsemän miestä ja kaksi naista. Naiset toimivat työnjohtajana ja siivoustyönjohtajana, kun miehet toimivat kunnossapitopäällikkönä, liikuntalaitosmestareina ja työnjohtajina.

Jyväskylän kaupungin liikuntalautakuntaan kuuluu kaikkiaan 13 jäsentä, joista miehiä oli seitsemän ja naisia oli kuusi. Sekä lautakunnan puheenjohtaja (Lassi Kurittu) että varapuheenjohtaja ovat miehiä.

5.2 Liikuntapaikat

Jyväskylän kaupungilla on kaikkiaan yli 230 liikuntapaikkaa.

Kaupungin ylläpitämiä liikuntalaitoksia ovat (käyttäjämäärien mukaisessa järjestyksessä) Vesiliikuntakeskus AaltoAlvari, Hipposhalli, Monitoimitalo, kilpajäähalli, harjoitusjäähalli, Kuokkalan Graniitti ja Lehtisaaren kuntotalo. Näistä liikuntalaitoksista ainoastaan AaltoAlvari on yleisön vapaasti käytettävissä, kun muut tilat ovat lähinnä urheilu- ja liikuntaseurojen ja muiden liikuntapalveluita järjestävien yhteisöjen käytössä.

Ulkoliikuntapaikkoja ovat mm. 12 liikuntapuistoa, joista tärkeimmät ovat Harjun, Hippoksen, Huhtasuon ja Viitaniemen liikuntapuistot urheilu- ja pallokenttineen. Liikuntapuistojen ulkopuolella kaupungilla on mm. kymmenen pallokenttää, joista Vehkalammen kenttä on lämmitettävä tekonurmikenttä. Pienempiä pallokenttiä on liikuntapuistojen ulkopuolella 21. Kaupungilla on kaksi tekojäärataa ja yhdeksän jääkiekkokaukaloa.

Liikuntatoimen hallinnassa olevien liikuntapaikkojen lisäksi myös koulujen liikuntasalit ovat hyvin tiivisti liikuntakäytössä iltaisin ja viikonloppuisin.

Jyväskylän alueella sijaitsee yli 30 uimarantaa tai -paikkaa. Kesällä 2006 kaupunki ei järjestänyt valvontaa uimarannoille. Jyväskylässä sijaitsee yhteensä 222 kilometriä kuntoratoja, -polkuja ja latuja. Reiteistä 45 kilometriä on valaistuja.

Kaupungin omistaminen liikuntapaikkojen omatoimisista käyttäjistä tai käyttövuorojen jakautumisesta sukupuolen mukaan ei ole saatavissa tietoja. Kaupungin omistamista ja ylläpitämistä liikuntapaikoista valtaosa on kuitenkin tarkoitettu sellaisten lajien käyttöön, joiden harrastajista valtaosa on poikia tai miehiä.

5.3 Liikuntasuunnitelma

Jyväskylän kaupungin nykyinen liikuntasuunnitelma on voimassa vuosina 2001–2010. Liikuntasuunnitelman on laatinut työryhmä, johon kuului viisi miestä ja kaksi naista. ”Liikuntasuunnitelman tarkoituksena on olla strateginen apuväline liikuntahallinnon kehittämisessä Jyväskylässä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana – suunnitelma hahmottaa vuosituhatkautensa kahden ensimmäisen valtuustokauden tavoitteita.” (Suomi 2000b, 6)

Suunnitelma rakentuu neljästä toisiaan täydentävästä osasta. Ensimmäisessä luvussa ”Tulevaisuuden liikuntastrategiat ja verkostoituminen” käsitellään Jyväskylän liikuntakulttuurin keskeisiä kehittämisenäkymiä ja strategioita liikunnan ja kansainvälisenä osaamiskeskuksena. Toinen luku ”Käytännön liikuntapolitiikka” käsittelee keskeisimpiä liikuntakulttuurin kehittämisalueita, kuten urheiluseurojen avustamista ja liikuntapaikkoja. Kolmannen luvun ”Liikunnan eri toimialat” kehittämiskohteita ovat erityisryhmien liikunta, kilpa- ja huippu-urheilu ja liikuntapalvelujen markkinointi. Neljäs luku ”Ulkoilu ja virkistys” käsittelee maankäytön mahdollisuuksia liikunnan kehittämisessä sekä ulkoilureittejä ja kevyen liikenteen väyliä. (Suomi 2000b, 7)

Jyväskylän kaupungin kiristyneestä taloudenhoidosta johtuen kyseinen liikuntasuunnitelma ei anna kovinkaan realistista kuvaa Jyväskylän kaupungin liikuntatoimen tilanteesta tällä hetkellä. Liikuntatoimen vuoden 2004 vuosikertomuksessa todetaankin, että ”Pitkään jatkunut tarkan talouden linja liikuntapalvelukeskuksessa on kolauttanut Jyväskylän mainetta liikuntakaupunkina” (<http://www.jyvaskyla.fi/tiedotus/vuosikertomus/index.php/liikunta-2004>).

Liikuntasuunnitelmassa esitetään erittäin paljon kehittämis- ja investointikohteita, joista valtaosa ei ole toteutunut – ja tuskin tulee toteutumaan – suunnitelmakautena. Liikuntapaikkarakentamisen tarpeita luetellessa liikuntasuunnitelmassa korostetaan erityisesti palloilun ulkokenttien puutetta ja lähiliikuntapaikkojen kehittämistä. Sisäliikuntatilojen rakentamis- ja peruskorjaustarpeita luetellessa viidentenä mainitaan tanssistudiotyyppisten tilojen tarve. ”Naisliikunta on jalkapalloilun ohella harrastetuin organisoitu liikuntamuoto Jyväskylässä. Kaupungissa ei ole riittävästi esim. tanssi- tai muuhun naisliikuntaan vaadittavia tiloja. Suunnitelmakaudella tulee nykyisistä tiloista viisi varustaa naisliikuntaa varten tanssistudiotyyppisesti (esim. käännettävät peilit, siirrettävät tukitangot, nostokorkeus, pin-

tamateriaalit jne.) yksi Huhtasuolle, Keltinmäkeen ja Kuokkalaan sekä kaksi kantakaupungin alueelle.” (Suomi 2000b, 32).

Isoina seutukohtaisina hankkeina suunnitelmassa on lueteltu tärkeysjärjestyksessä kuusi hanketta. Tärkeimpänä hankkeena pidetään nurmijalkapallokenttiä, toisena naisliikunnan vaatimia korkeatasoisia naisliikunta- ja tanssistudiotiloja, kolmantena iso palloiluhalli, neljäntenä jääurheilutilojen lisärakentaminen, viidentenä uusi pesäpallostadion ja kuudentena uusi jalkapallostadion. (Suomi 2000b, 36) Luetellusta kuudesta suuresta hankkeesta neljä palvelisi lähinnä miesvaltaisia lajeja, yksi (pesäpallostadion) ”tasa-arvoista” lajia ja yksi – ja hankkeista selvästi halvin – naisvaltaisia lajeja.

Liikuntasuunnitelmassa ei kiinnitetä lainkaan huomiota sukupuolten väliseen tasa-arvoon liikunnassa eikä esitetä kehitystoimia (tai edes kehitystarpeita) sukupuolten tasa-arvoon liittyen. Suunnitelman täydellinen ”sukupuolisokeus” näkyy jopa siinä, että kun suunnitelmassa esitetään varsin yksityiskohtaisesti, mitä tietoja avustusta hakevilta urheiluseuroilta pitäisi kerätä (eli mitkä tiedot vaikuttaisivat avustusten jakoperusteisiin), ei mitään tietoja (esimerkiksi harrastajamääriä, harjoitteluryhmien tai joukkueiden määriä) esitetä kerättäväksi sukupuolen mukaan jaoteltuina. (Suomi 2000b, 26) Todellisuudessa Jyväskylän kaupungilla tällä hetkellä käytössä olevassa avustushakemuksessa pyydetään ilmoittamaan harrastajatiedot iän (alle ja yli 19-vuotiaat) ja sukupuolen mukaan eriteltyinä. (<http://www.jyvaskyla.fi/liikunta/hallinto/pdf/avustushakemus.pdf>)

5.4 Talous

Jyväskylän kaupungin vuoden 2006 talousarviossa liikuntapalvelukeskuksen toimintamenoiksi on budjetoidu 10 miljoonaa euroa ja tuloiksi 3 miljoonaa euroa. Sekä tulot että varsinkin menot ovat nousseet selvästi edellisistä vuosista: vuoden 2006 talousarvion mukaan kaupunki oli käyttämässä liikuntapalveluihin 7 miljoonaa euroa (vuonna 2004 4,2 miljoonaa euroa ja vuonna 2005 4,5 miljoonaa euroa).²⁴ Liikuntamenojen kasvu on kuitenkin varsin näennäistä ja johtuu suurelta osin siitä, että liikuntapaikkojen kustannukset on entistä tarkemmin kohdistettu liikuntapalvelukeskuksen toimialalle.

---

²⁴ Jyväskylän kaupungin talousarvio vuodelle 2006 löytyy osoitteesta <http://www.jkl.fi/info/talous/ta-2006>

Liikuntapalvelukeskuksen toimintamenoista henkilöstömenojen osuus oli 36 %, ostopalvelujen 11 %, aineiden ja tarvikkeiden osuus 9 %, avustusten osuus 1 % ja muiden toimintamenojen osuus 43 %.

Liikuntapalvelukeskuksen 3 miljoonan euron toimintatuloista valtaosan (82 %) muodostivat maksutulot, jotka koostuvat lähinnä yleisöltä perityistä liikuntatilojen käyttömaksuista (esim. uimahalli) ja seuroilta perityistä liikuntapaikkojen käyttömaksuista.

Merkittävää on, että Jyväskylässä seuroilta junioritoiminnasta perityt käyttömaksut muodostavat merkittävän osan liikuntapalvelukeskuksen toimintatuloista. Vuonna 2006 juniorimaksujen osuus käyttötuloista oli noin 26–28 % eli noin 900 000 euroa. Jyväskylässä onkin toistaiseksi päätetty olla poistamatta tai alentamatta junioritoiminnasta perittyjä liikuntapaikkamaksuja, vaikka asiasta on tehty viime vuosina useita aloitteita sekä liikuntaseurojen että kaupunginvaltuutettujen taholta. Viimeksi asiaa on käsitelty liikuntalautakunnan kokouksessa 14.6.2006.²⁵

5.5 Liikuntaseurojen tuki

Jyväskylän kaupungin liikuntatoimen www-sivujen mukaan Jyväskylässä toimii kaikkiaan 126 urheiluseura, jotka järjestävät toimintaa lähes 70 eri lajissa. Vain pieni osa Jyväskylässä toimivista seuroista on puhtaasti ”jyväskyläläisiä”, sillä suurimmassa osassa seuroja on varsin paljon jäseniä myös Jyväskylän lähikunnista – ja vastaavasti monet jyväskyläläiset voivat kuulua ympärystökuntien seuroihin.

Jyväskylän kaupungin alueella toimivien seurojen on mahdollista hakea kaupungilta avustuksia toimintaansa. Avustuksia on kolmea eri tyyppiä: vuosiavustuksia, projektiavustuksia ja kansainvälisen toiminnan avustuksia. Projektiavustuksia myönnetään ensisijaisesti Jyväskylässä järjestettäviin kansainvälisiin, kansallisiin tai alueellisiin liikuntatapahtumiin. Kansainvälisen toiminnan avustuksia myönnetään liikuntajärjestöjen kansainväliseen toimintaan kotikaupungissa tai ulkomaille suuntautuvaan toimintaan.

---

²⁵ Lautakunnan kokouksen pöytäkirja on osoitteessa <http://www3.jkl.fi/paatos/lil/2006/14061700.0/index.htm>

Liikuntaseurojen avustuksien kohdalla liikuntasuunnitelmassa esitetään tavoitteeksi, että ”suunnittelukauden aikana urheiluseurojen avustusmääräraha voidaan kaksinkertaistaa ja päästä säännölliseen tulosohjaukskriteeristön määrittelemään jakoperusteeseen valtakunnallisten urheilujärjestöjen tapaan. Valtakunnallisessa tulosohjauksessa lasten ja nuorten liikunta saa kertoimen 50 %, kilpa- ja huippu-urheilu 25 % ja kunto- ja terveysliikunta 25 %.” (Suomi 2000, 25).

Todellisuudessa seurojen ja järjestöjen avustusmäärärahat ovat pienentyneet koko 2000-luvun ajan: vuonna 2002 vuosiavustuksia jaettiin 151 369 euroa, vuonna 2003 yhteensä 131 369 euroa, vuonna 2004, vuonna 2005 yhteensä 94 800 euroa ja vuonna 2006 yhteensä 80 000 euroa eli vuosiavustusten kokonaissumma on lähes puolittunut neljässä vuodessa.

Avustusten yleisissä perusteissa mainitaan, että ”Liikunta-avustusten päätöksissä otetaan huomioon järjestöjen toiminta liikunnan, nuorten ja lasten kasvun sekä kehityksen, väestön hyvinvoinnin ja terveyden, kilpa- ja huippu-urheilun alueilla. Erityisesti otetaan huomioon tasa-arvon, erityisryhmille suunnatun toiminnan, suvaitsevaisuuden ja kulttuurien moninaisuuden tukeminen sekä tavoitteet ympäristön kestävä kehityksen edistämiseksi.” Käytännössä vuosiavustukset on viime vuosina suunnattu lapsi- ja nuorisourheilun sekä erityisliikunnan tukemiseen.

Vuonna 2002 vuosiavustuksia sai kaikkiaan 95 seuraa, joista 10 oli erityisliikuntajärjestöjä. Avustusten summat vaihtelivat 200 eurosta 8200 euroon ja muiden kuin erityisliikuntaseurojen avustusten keskimääräinen suuruus oli 1770 euroa. Kaikkiaan 39 seuraa sai avustusta alle 1000 euroa ja 16 seuraa sain pienimmän 200 euron avustuksen.

Vuonna 2005 vuosiavustuksia sai 67 seuraa, joista 13 oli erityisliikuntajärjestöjä. Avustusten summat vaihtelivat 200 eurosta 7000 euroon ja muiden kuin erityisliikuntaseurojen avustusten keskimääräinen suuruus oli 1672 euroa. Yhteensä 27 seuraa sai vuosiavustusta alle 1000 euroa ja 13 seuraa alle 500 euroa.

Koska vuosiavustuksia jaettiin 2000-luvun alussa vielä lähes kaikille Jyväskylässä toimineille urheiluseuroille, mutta muutamaa vuotta myöhemmin avustuksia jaettiin lähinnä vain lapsi- ja nuorisoliikuntaa, ei vuosien 2002 ja 2005 vuosiavustuksia voi suoraan verrata toisiinsa.

Kumpanakin vuonna eniten tukea saaneet seurat ovat kuitenkin pitkälti samoja: Jyväskylän Voimistelijat -79 (telinevoimistelu), Swimming Jyväskylä (uinti), JJK juniorit (poikien jalkapallo), Jyväskylän Kenttärheilijat (yleisurheilu), Säynätsalon Riento (jalka-, kori- ja lentopallo sekä voimistelu ja tanssi), JypHT juniorit (poikien jääkiekko), Jyväskylän Jigotai (budolajit) ja Jyväskylän Pallokerho (tyttöjen jalkapallo). Näiden seurojen vuosiaavustusten määrä vaihteli vuonna 2002 4500 euron ja 8200 euron välillä ja vuonna 2005 avustukset olivat 3700–7000 euroa.

Uudessa nuorisopainotteisessa avustusjärjestelmässä suurimpia ”häviäjiä” ovat olleet sellaiset seurat, jotka keskittyvät pitkälti kilpa- ja huippu-urheiluun, mutta joilla on vähän junioritoimintaa. Eniten olivat laskeneet Jyväskylän Hiihtoseuran vuosiaavustukset: seura sai vuonna 2002 vuosiaavustusta neljänneksi eniten, mutta vuoden 2005 listalla se on vasta sijalla 27.

Suurimpia hyötyjiä ovat taas olleet seurat, joiden toiminnassa lapsilla ja nuorilla on suuri osuus ja kilpailutoiminnan merkitys on suhteellisen vähäinen. Esimerkiksi ratsastusseura Laajavuoren ratsukoiden saama vuosiaavustus on kaksinkertaistunut vuodesta 2002 vuoteen 2005, kun useimpien seurojen avustukset ovat puolittuneet tai ainakin pienentyneet huomattavasti. Tuki oli tosin vuonna 2005 vain 1100 euroa.

Kaupungin vuosiaavustusten merkitys urheiluseurojen taloudessa on kuitenkin oletettavasti selvästi vähentynyt 2000-luvulla, sillä avustussummat muodostavat vain hyvin pienen osan seurojen kokonaistuloista ja -menoista. Monet lapsi- ja nuorisourheilua järjestävät seurakset maksavatkin tällä hetkellä kaupungille korvauksia liikuntapaikkojen käytöstä enemmän kuin mitä saavat kaupungilta toiminta-avustuksia.

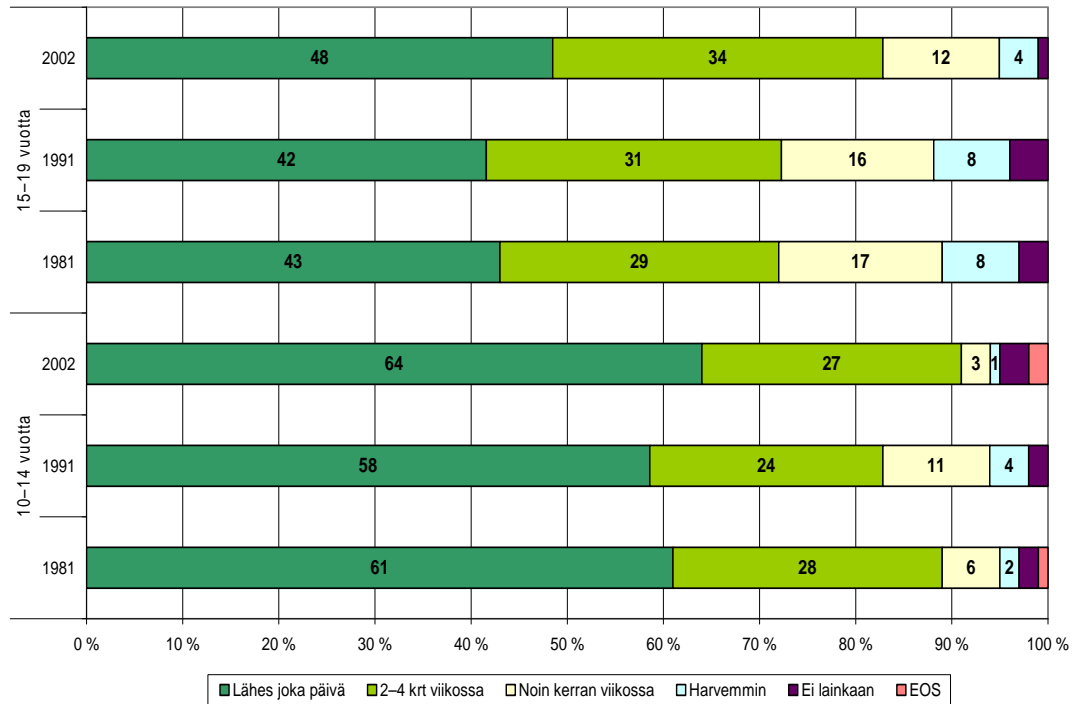
6. TYTTÖJEN JA POIKIEN LIIKUNTAHARRASTUKSET

6.1 Liikunnan harrastamisen yleisyys ja intensiteetti

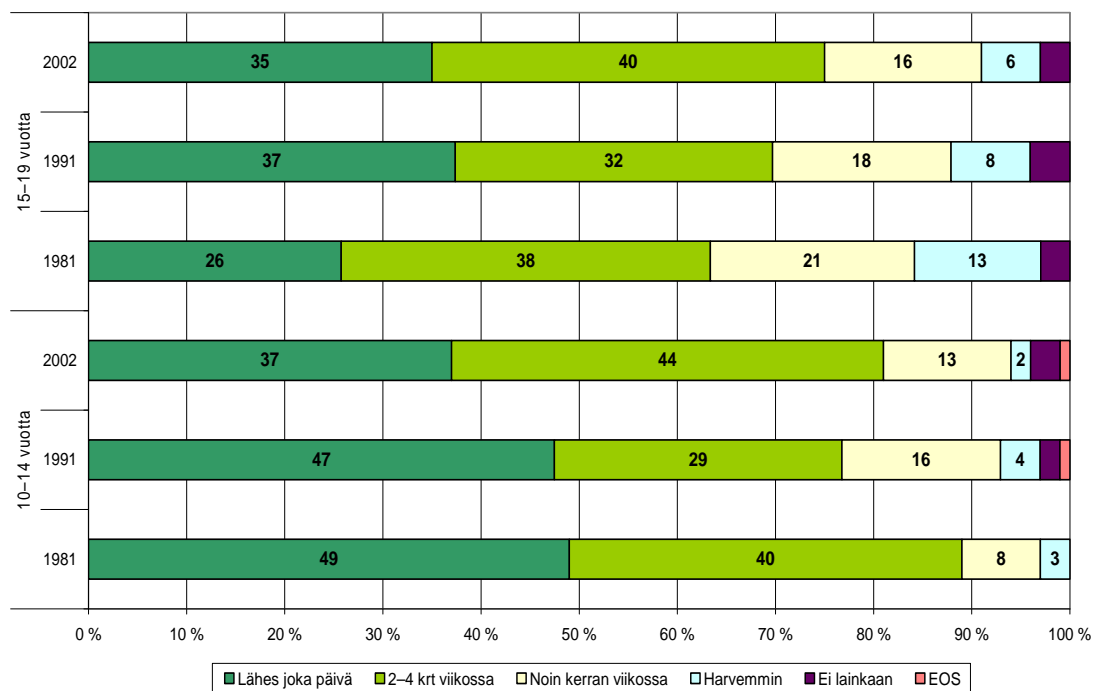
Tilastollisten tutkimusten mukaan valtaosa lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa varsin säännöllisesti. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimusten mukaan, vuonna 2002 liikuntaa harrasti vähintään kerran viikossa (sekä kesäisin että talvisin) 94 % 10–14-vuotiaista ja kesäisin 95 % ja talvisin 91 % 15–19-vuotiaista harrastivat liikuntaa. Vähintään viitenä päivänä viikossa liikkui kesäisin 64 % 10–14-vuotiaista ja 48 % 15–19-vuotiaista ja talvisin 37 % 10–14-vuotiaista ja 35 % 15–19-vuotiaista. Kesäisin 2–4 kertaa viikossa liikuntaa harrasti 27 % 10–14-vuotiaista ja 34 % 15–19-vuotiaista ja talvisin 44 % 10–14-vuotiaista ja 40 % 15–19-vuotiaista. Valtaosa 10–14-vuotiaista varhaisnuorista liikkuu kesällä lähes päivittäin ja talvellakin vähintään kahtena päivänä viikossa. Valitettavasti Tilastokeskuksen julkaisemissa taulukoista ei ole ilmoitettu sukupuolittaisia jakaumia ikäluokkien sisällä. (Berg 2005, vapaa-aikatutkimuksen taulukot osoitteessa <http://www.stat.fi/til/vpa/2002>)

Tarkasteltaessa vapaa-aikatutkimuksen tuloksia vuosilta 1981, 1991 ja 2002 voidaan havaita, että talvisaikaan lähes päivittäin liikuntaa harrastavien osuus 10–14-vuotiaista on laskenut selvästi vuodesta 1981, mutta 2–4 kertaa viikossa liikuntaa harrastavien osuus on taas kasvanut: 10–14 -vuotiaista harrasti liikuntaa lähes päivittäin 49 % vuonna 1981, 47 % vuonna 1991 ja 37 % vuonna 2002. Kesäisin lähes joka päivä liikuntaa harrastavien osuus 10–14-vuotiaista on noussut hieman ja 2–4 kertaa viikossa harrastavien osuus on pysynyt suunnilleen samana. (Berg 2005, vapaa-aikatutkimuksen taulukot osoitteessa <http://www.stat.fi/til/vpa/2002>)

Kuvio 4. Liikunnan harrastamisen useus kesäisin 10–19-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1981, 1991 ja 2002 (lähde: Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus)
http://www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tau_012.xls

Kuvio 5. Liikunnan harrastamisen useus talvisin 10–19-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1981, 1991 ja 2002 (lähde: Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus.)
http://www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tau_013.xls

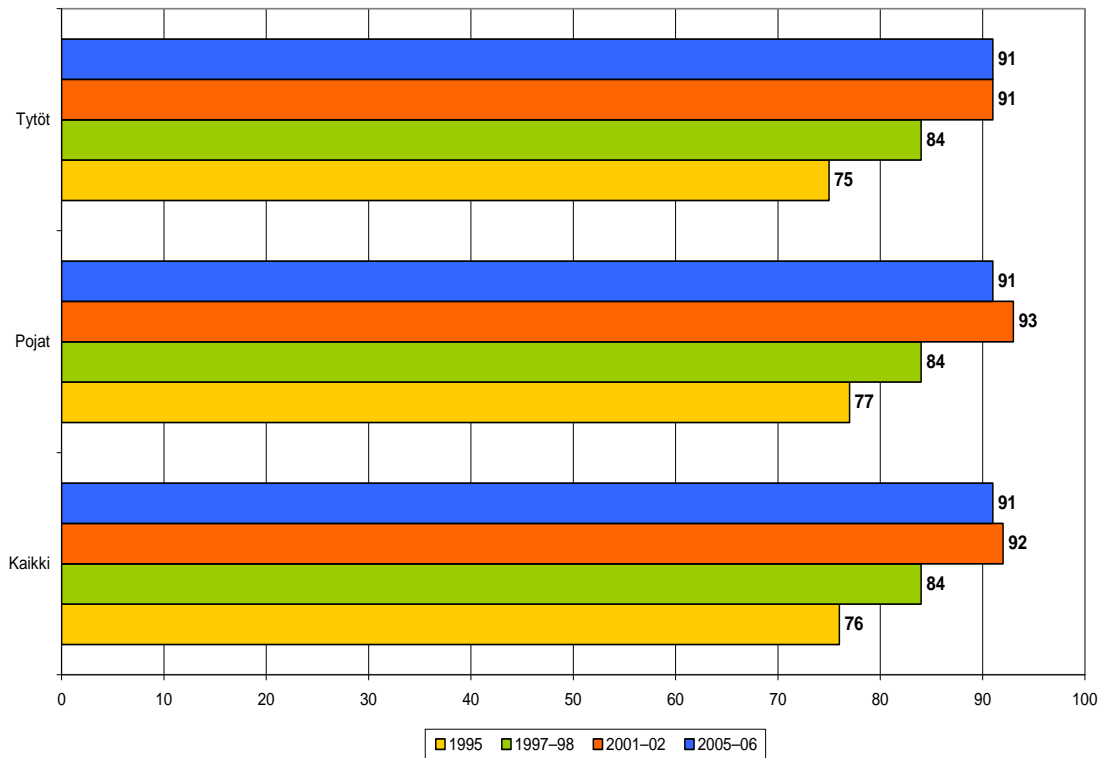

Vapaa-aikatutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten yleisiä vapaa-ajantoimintoja, ja ”liikunnaksi” on tässä tutkimuksessa tulkittu kaikki ”liikkuminen” eli muukin liikunta kuin varsinaiset liikuntaharrastukset. Nuorten ”normaaliin” elämään kuuluu paljon erilaista ”arkiliikuntaa” kuten koulu- ja harrastematkojen liikkumista jalkaisin tai polkupyörällä tai vaikkapa ajanviettoa uimarannalla yhdessä ystävien kanssa.

Liikuntajärjestöt ovat yhteistyössä Opetusministeriön kanssa toteuttaneet vuodesta 1995 lähtien 3–4 vuoden välein laajan kansallisen liikuntatutkimuksen. Tutkimuksen 3–18-vuotiaiden lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia koskevaa osaa varten on (kerrallaan) tehty noin 5 500 puhelinhaastattelua; alle 12-vuotiaiden osalta tiedot on kysytty vanhemmilta ja 12–18-vuotiaiden osalta heiltä itseltään. Vastaajilta kysyttiin heidän urheilu- ja liikuntaharrastuksistaan (joko urheiluseurassa tai niiden ulkopuolella), mutta ”liikunnan” määrittelyminen jätettiin tässä tutkimuksessa vastaajille. Tutkimukset on toteutettu vuosina 1995, 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006. Tutkimuksista on julkaistu raportit, joista tuoreimman vuoden 2005–2006 tutkimuksen raportit on julkaistu myös SLU:n verkkosivuilla.

Vuonna 2005–2006 liikuntaa ilmoitti harrastavansa 91 % kaikista tutkimukseen osallistuneista 3–18-vuotiaista. 3–6-vuotiaista liikuntaa harrasti 86 %, 7–11-vuotiaista 93 %, 12–14-vuotiaista 94 % ja 15–18-vuotiaista 91 %, eli luvut ovat hyvin samanlaisia kuin Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen vähintään kerran viikossa liikuntaa harrastavien luvut. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut suurta eroa. Vuodesta 1995 eteenpäin liikunnan harrastaminen oli lisääntynyt kaikissa ikäluokissa, mutta erityisen paljon oli lisääntynyt nuorimpien 3–6-vuotiaiden ja 7–11-vuotiaiden ikäluokissa; ehkä tämä kertoo jotain siitä, että ohjattu liikuntaharrastus aloitetaan nykyisin yhä nuorempana ja pientenkin lasten liikunta on muuttunut omatoimisista pihaleikeistä järjestettyihin harrastuksiin osallistumiseksi. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 7–8)

Kuvio 6. Urheilun ja liikunnan harrastaminen 3–18-vuotiaiden keskuudessa vuosina 1995, 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006 (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 8.)

5.2 Liikunnan harrastamisen useus

Liikuntatutkijoiden mielestä pelkkää liikunnan harrastamista – varsinkin jos mittapuuna käytetään vähintään kerran viikossa tapahtuvaa liikuntaa – koskevat luvut kuvaavat huonosti varsinaista liikuntaharrastuneisuutta, sillä fyysisen kunnon ylläpitäminen edellyttää useamman kerran viikossa tapahtuvaa fyysisesti rasittavaa liikuntaa.²⁶ Vuoden 2001–2002 kansallisen liikuntatutkimuksen loppuraportissa lasten ja nuorten huonontuneen fyysisen kunnon ja samanaikaisesti lisääntyneen ”liikuntaharrastuksen” ristiriitaa selitettiin sillä, että nykyään urheiluksi ja liikunnaksi mielletään myös vähemmän fyysistä intensiteettiä ja vaivaa edellyttävä liikkuminen kuin ennen. Toiseksi arveltiin, että lasten ja nuorten liikunta on nykyisin entistä useammin suuntautunut teknisesti vaativiin lajeihin, joissa oman lajin erikoistaitojen hallitseminen on fyysistä peruskuntoa keskeisemmässä asemassa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 5)

²⁶ Aiemmin käytettyjen suositusten mukaan terveyttä edistäväksi liikunnaksi tulkittiin se, että liikuntaa tai kuntoilua harrastettiin vähintään kolmena päivänä viikossa siten, että se oli luonteeltaan ripeää ja reipasta tai voimaperäistä ja rasittavaa. Uudempien tiukennettujen suositusten mukaan liikuntaa tai kuntoilua tulisi harrastaa miltei päivittäin siten, että liikunnan kesto on vähintään 30 min. ja se on ainakin jonkin verran hengästyttävää. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta, 13–16)

Vuoden 2001–2002 kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan vähintään neljä kertaa viikossa harrasti liikuntaa 50 % liikuntaa harrastaneista ja 46 % kaikista 3–18-vuotiaista lapsista ja nuorista. Liikuntaa harrastaneista pojista 54 % ja tytöistä 45 % harrasti liikuntaa vähintään neljä kertaa viikossa, joten poikien liikunnan harrastaminen oli tämän tutkimuksen mukaan hieman intensiivisempää kuin tyttöjen harrastaminen. Eri ikäluokista 12–14-vuotiaissa oli eniten liikuntaa vähintään neljänä kertana viikossa harrastaneita, sillä tässä ikäluokassa 56 % liikuntaa harrastaneista liikkui näin usein. (Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002. Lasten ja nuorten liikunta, 8–9)

Vuoden 2005–2006 kansallisessa liikuntatutkimuksessa viikoittaisten harrastuskertojen määrää kysyttiin vain jotain lajia urheiluseurassa harrastaneilta lapsilta ja nuorilta. Heistä kolmannes harrasti lajia seurassa kerran viikossa, kolmannes kaksi kertaa viikossa ja kolmannes vähintään kolme kertaa viikossa. Kun mukaan laskettiin liikuntaharrastuskerrat seurassa ja muualla, kävi ilmi, että 77 % urheiluseuratoiminnassa mukana olleista lapsista ja nuorista harrasti liikuntaa vähintään kolme kertaa viikossa. Seuratoiminnassa mukana olleista tytöistä 27 % ja pojista 37 % osallistui seuran harjoituksiin vähintään kolme kertaa viikossa. Tytöistä 45 % ja pojista 28 % osallistui seuran harjoituksiin kerran viikossa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 30)

Urheiluseurojen harjoituksiin osallistumisen useus oli selvästi yhteydessä lasten ikään: 3–6-vuotiaista seuratoimintaan osallistuneista lapsista 75 % osallistui harjoituksiin kerran viikossa ja 7 % vähintään kolme kertaa viikossa, 7–12-vuotiaista kerran viikossa seurassa harjoitteli 36 % ja vähintään kolme kertaa viikossa 24 % ja 13–18-vuotiaista urheiluseuratoimintaan osallistuneista nuorista seuran harjoituksissa kävi kerran viikossa 19 % ja vähintään kerran viikossa 54 %. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 30)

Heimo Nupposen ja Risto Telaman vuonna 1995 toteuttaman koululaisten liikuntakyselyssä liikunnan harrastamista arvioitiin harrastuskertojen, harjoituskertoihin käytetyn ajan ja harjoituksen rasittavuuden (hengästyminen ja hikoilu) mukaan ja näiden perusteella aktiiviselle liikuntaharrastukselle asetettiin erilaisia kriteerejä. Kaksi kolmasosaa tutkimukseen osallistuneista 6. ja 8. luokan pojista ja puolet tytöistä täytti kriteerin, jossa liikunta toistui vähintään kaksi kertaa viikossa ja intensiivistä liikuntaa oli vähintään kaksi tuntia viikossa.

(Kun tähän lisätään koululiikunnan tunnit, tämä liikuntamäärä täyttää määrältään ja tehotaan ikäluokan minimisuositukset.) (Nupponen & Telama 1998, 47)

Toisen kouluikäisille tehdyn liikuntasuosituksen mukaan tämän ikäisten lasten ja nuorten pitäisi liikkua vähintään neljä kertaa viikossa ja vähintään neljä tuntia viikossa. Tämän kriteerin täytti kolmasosa tutkimukseen osallistuneista pojista ja viidesosa tytöistä. Paljon intensiivistä liikuntaa harrastavia, joka päivä keskimäärin vähintään tunnin harjoittelevia, on 6. luokan pojista 6 %, 8. luokan pojista 9 % ja 3–4 % kaikista tytöistä. (Nupponen & Telama 1998, 47; Telama, Silvennoinen & Vuolle 1986, 61–63)

Näiden erilaisten liikunnan säännöllisyyden ja intensiteetin huomioon ottavan kriteerien mukaan useammat pojat kuin tytöt harrastavat liikuntaa siinä määrässä, mikä on tarpeellista fyysisen kunnon kehittämisen ja ylläpidon kannalta. Riittävän liikunnan kriteereistä riippuen vuoden 1995 koululaisten liikuntakyselyyn osallistuneista tytöistä 20–50 % ja pojista 30–70 % liikkuu fyysisen kunnon ylläpitämisen kannalta riittävän säännöllisesti ja riittäväällä rasittavuustasolla. (Nupponen & Telama 1998, 47)

Myös Tilastokeskuksen toteuttaman ajankäyttötutkimuksen tulokset osoittavat, että pojat käyttävät liikuntaan selvästi enemmän aikaa kuin tytöt. 10–14-vuotiaat pojat käyttivät liikuntaan ja siihen liittyviin toimintoihin (esim. liikuntaan liittyviin matkoihin) vuonna 1987–88 keskimäärin tunnin ja 42 minuuttia päivässä ja vuonna 1999–2000 keskimäärin tunnin ja 44 minuuttia päivässä, kun samanikäiset tytöt käyttivät liikuntaan ja siihen liittyviin toimintoihin molempina ajankohtina keskimäärin tasan tunnin päivässä. Varsinaiseen liikuntaan²⁷ 10–14-vuotiaat²⁸ pojat käyttivät kumpanakin tutkimusvuonna keskimäärin tunnin ja 31 minuuttia päivässä, kun tytöt käyttivät varsinaiseen liikuntaan vuonna 1987–88 keskimäärin 48 minuuttia ja vuonna 1999–2000 keskimäärin 49 minuuttia päivässä. Sama ero liikuntaan käytetyn ajan määrässä näkyi myös tarkasteltaessa kaikkien yli 10-vuotiaiden ajankäyttöä. Vuonna 1999–2000 miehet käyttivät liikuntaan keskimäärin 51 minuuttia päivässä ja naiset 39 minuuttia päivässä. Vuonna 1987–1988 vastaavat luvut olivat naisilla 30 minuuttia ja miehillä 46 minuuttia päivässä. (Niemi & Pääkkönen 2001, 90–91 ja 96–97)

---

²⁷ Ajasta joka jää jäljelle, kun liikuntaan käytetystä kokonaisajasta vähennetään liikuntaan liittyvät matkat ja muu liikuntaan liittyvä toiminta.

²⁸ Olen käyttänyt vain 10–14-vuotiaiden lukuja, sillä seuraava luokituksissa käytetty ikäluokka kattaa kaikki 15–24-vuotiaat ja on liian laaja minun tarkoituksiini.

Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa vuonna 1988 tehdyn laajan *Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo* -kyselytutkimuksen mukaan tutkimukseen osallistuneista alle 14-vuotiaista lapsista ja nuorista 44 % harrasti liikuntaa 1–3 tuntia viikossa, 21 % liikkui 4–7 tuntia viikossa ja kymmenesosa harrasti liikuntaa yli 7 tuntia viikossa. Tässä tutkimuksessa ”liikunnaksi” oli kuitenkin oletettavasti tulkittu vain varsinaiset liikuntaharrastukset, sillä peräti neljännes kyselyyn vastanneista lapsista ei joko harrastanut liikuntaa lainkaan tai korkeintaan tunnin viikossa. (Glan 2003, 45)

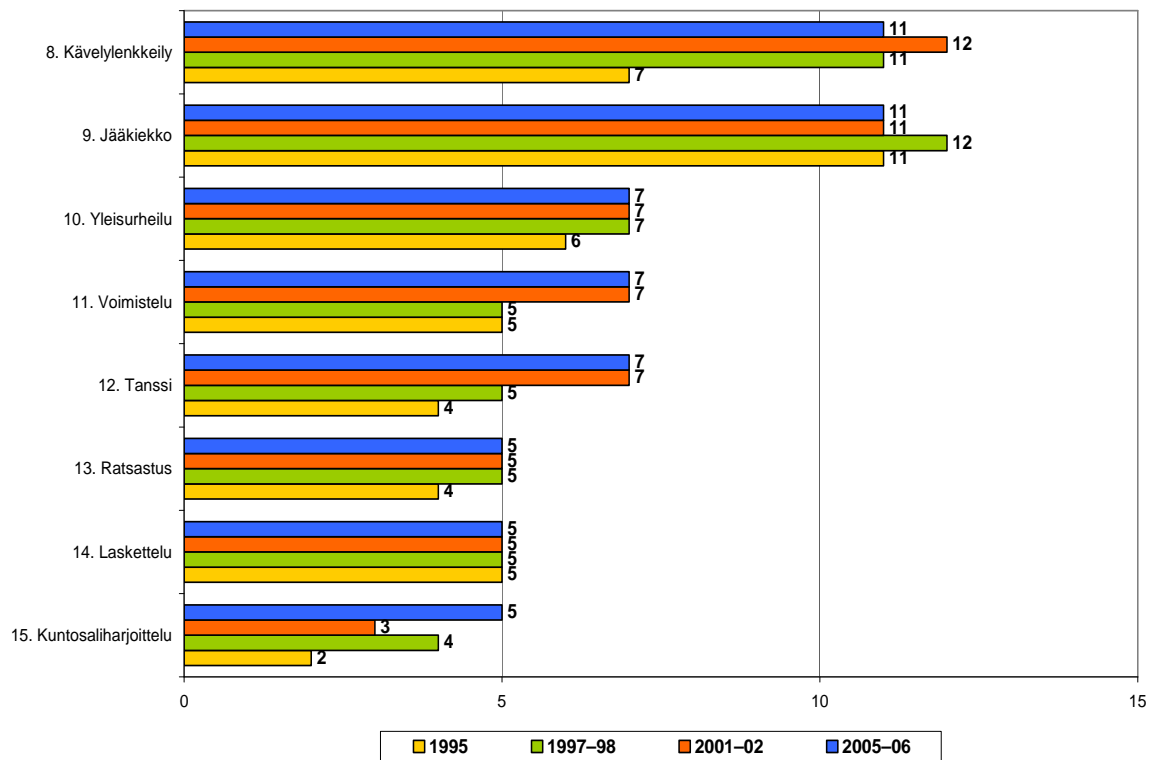
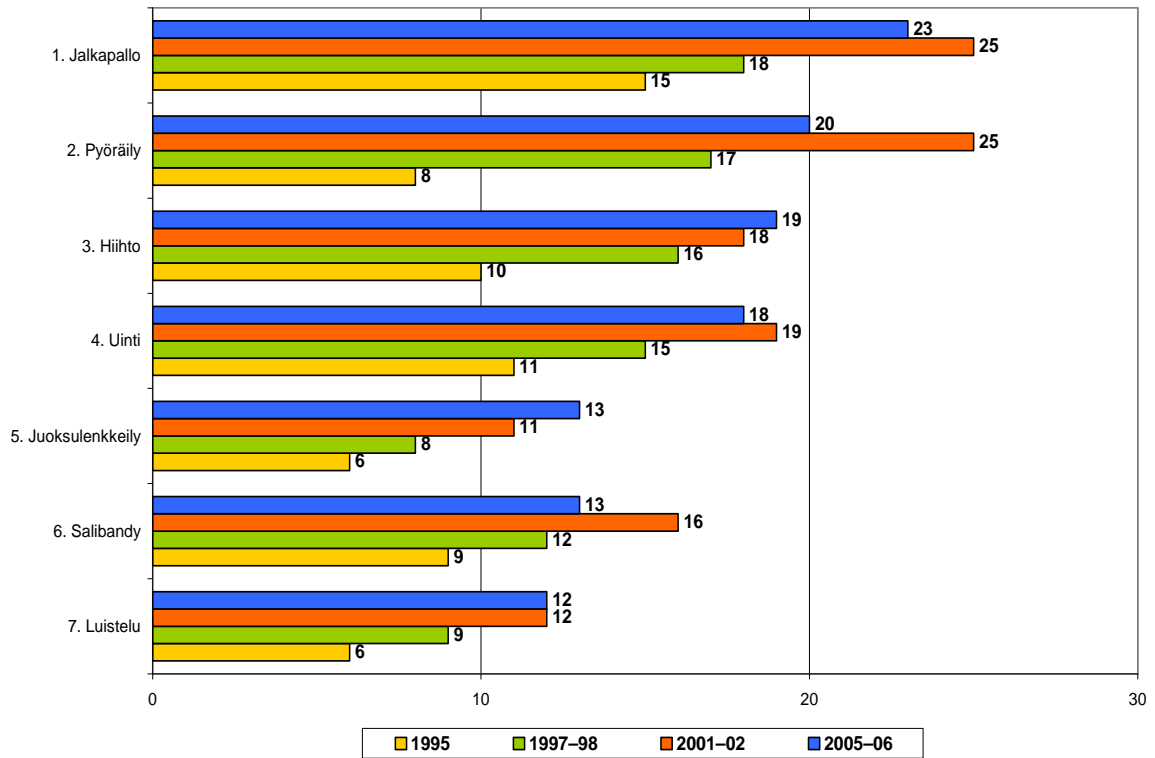
5.3 Tyttöjen ja poikien harrastamat liikunnan lajit

Urheilujärjestöjen teettämän Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan suomalaisten lasten ja nuorten suosituin urheilulaji oli jalkapallo, jota vuonna 2005–2006 harrasti 23 % tutkimukseen osallistuneista 3–18-vuotiaista lapsista ja nuorista. Muita lajeja, joita harrasti yli 10 % kyselyyn vastanneista, olivat pyöräily (20 %), hiihto (19 %), uinti (18 %), juoksu- lenkkeily (13 %), salibandy (13 %), luistelu (12 %), kävelylenkkeily (11 %) ja jääkiekko (11 %).

Monet suosituimmista lajeista ovat sellaisia perusliikuntamuotoja, joita lapset ja nuoret ”harrastavat” paljon omatoimisesti yksin tai kavereiden kanssa. Useimmissa suosituimmista lajeista harrastajamäärät ovat kasvaneet rajusti viimeisten vuosien aikana: eniten suosio- taan on kasvattanut rullalautailu, jonka harrastajamäärä oli viisinkertaistunut vuoden 1997– 98 tutkimuksesta.

Vaikka tytöt ja pojat harrastavatkin liikuntaa (lähes) yhtä paljon, ovat heidän liikuntahar- rastuksensa suuntautuneet hyvinkin erilaisiin lajeihin. Nykyisin on enää varsin vähän sel- laisia lajeja, joita vain pojat tai tytöt voisivat harrastaa, mutta kuitenkin huomattava osa liikuntalajeista on sellaisia, että niitä harrastavat lähes yksinomaan joko pojat tai tytöt. Mo- net lasten ja nuorten suosikkilajeista ovat juuri tällaisia vahvasti sukupuolittuneita lajeja.

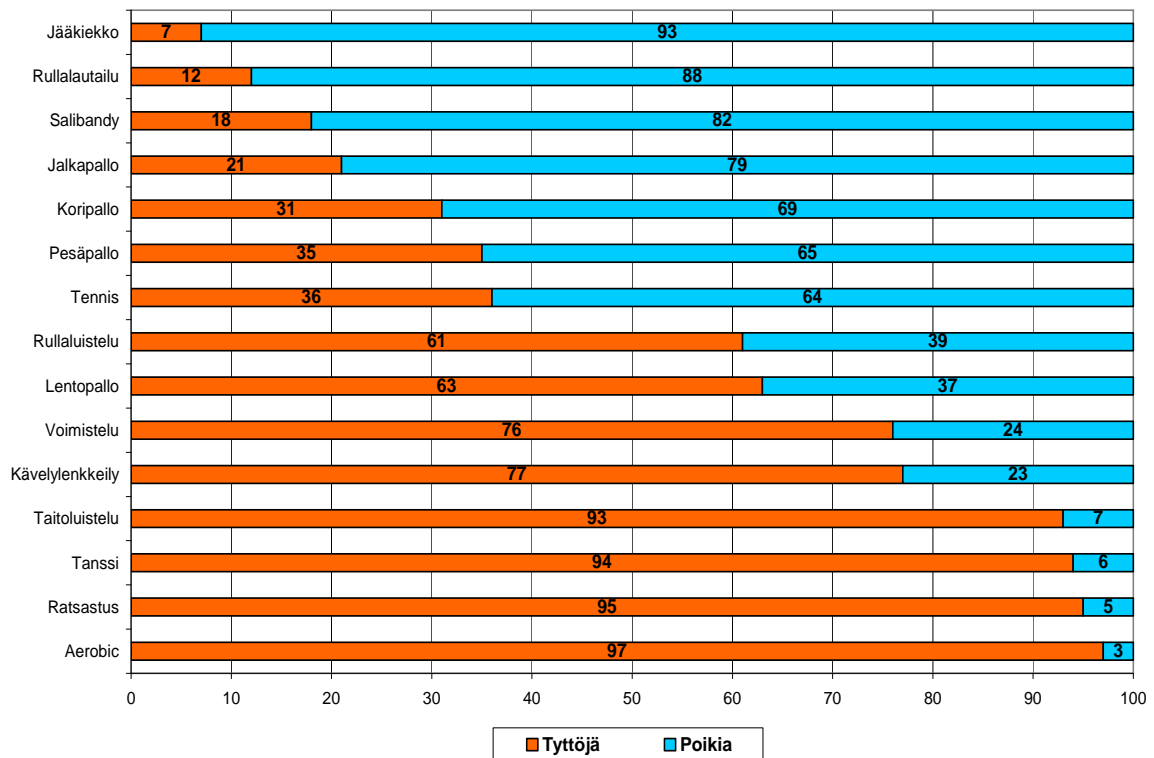
Kuvio 7. Suosituimpia liikuntalajeja harrastaneiden osuudet kaikista 3–18-vuotiaista vuonna 2005–2006. (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2006. Lapset ja nuoret, 12.)

Tyttöjen ja poikien harrastamisessa lajeissa on suuria eroja ja monet suosituimmistakin lajeista ovat varsin selvästi vain joko tyttöjen tai poikien lajeja. Harrastajamääriltään suurimmista lajeista pyöräilyn, hiihdon, suunnistuksen, yleisurheilun, kuntosaliharjoittelun, laskettelun, luistelun, sukapallon, juoksulenkkeilyn ja uinnin harrastajissa tyttöjä ja poikia on likimain yhtä paljon eli tyttöjen osuus vaihtelee 40–60 % välillä. Jääkiekon harrastajista vain 7 % on tyttöjä ja jalkapallon ja salibandyn harrastajista tyttöjä on viidesosa. Aerobicin, ratsastuksen, tanssin ja taitoluistelun harrastajista yli 90 % on tyttöjä ja kävelylenkkeilyn ja voimistelun harrastajista lähes 80 % on tyttöjä. Rullaluistelun harrastajista 61 % on tyttöjä, mutta rullalautailijoista 88 % poikia. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 13). Eri lajien harrastajien jakautuminen tyttöihin ja poikiin oli pysynyt hyvin samanlaisena edellisiin tutkimuksiin verrattuna. Ainut selkeähkö muutos on tyttöjen osuuden jatkuva kasvu jalkapallon harrastajissa: vuonna 1997–98 jalkapalloilun harrastajista 14 % oli tyttöjä, vuonna 2001–2002 heitä oli 17 % ja vuonna 2005–2006 jo 21 %. (Liikuntagallup 1997–98. Lasten ja nuorten liikuntatutkimus, 10. Kansallinen liikuntatutkimus 2000–2001. Lasten ja nuorten liikunta, 10. Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 13)

Kuvio 8. Tyttöjen ja poikien osuudet 3–18-vuotiaiden harrastajamääriltään suurimpien liikuntalajien harrastajista vuonna 2005–2006. (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 13.)

Tyttöjen suosituimmat liikuntalajit, joita harrasti vähintään 10 % kyselyyn vastanneista 3–18-vuotiaista tytöistä, olivat uinti, pyöräily, kävelylenkkeily, juoksulenkkeily, luistelu, tanssi, voimistelu, ratsastus ja jalkapallo. Vastaavasti poikien suosituimmat lajit olivat jalkapallo, salibandy, jääkiekko, pyöräily, hiihto, uinti, juoksulenkkeily ja luistelu. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 14–17)

Useimmat lapset ja nuoret harrastivat useampia kuin yhtä liikuntalajia, sillä vain neljännes liikuntaa harrastaneista lapsista ja nuorista harrasti vain yhtä lajia, kahta lajia harrasti 27 %, kolmea lajia 21 % ja neljää tai useampaa lajia 21 % kyselyyn vastanneista. Yli 7-vuotiaista liikuntaa harrastaneista lapsista ja nuorista lähes kolme neljästä harrasti vähintään kahta lajia. Pojat harrastivat hieman tyttöjä yleisemmin useampia lajeja. Liikuntaa ja urheilua harrastaneista 3–18-vuotiaista pojista 73 % ja tytöistä 67 % harrasti vähintään kahta liikuntalajia ja pojista 48 % ja tytöistä 39 % harrasti vähintään kolmea lajia. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 18–19)

Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan 10–14-vuotiaiden eniten harrastamia liikuntalajeja olivat vuonna 2002 uinti, pyöräily, jalkapallo, salibandy/sähly, kävely ja luistelu. Tyttöjen eniten harrastamia lajeja olivat uinti, pyöräily, kävely, voimistelu/tanssi, luistelu, rullaluistelu, ratsastus, juoksu ja jalkapallo. Poikien suosituimmat lajit olivat taas pyöräily, uinti, jalkapallo, salibandy/sähly, jääkiekko, laskettelu/lumilautailu ja juoksu. (Berg 2005, 146 ja 150)

Myös muut tutkimukset antavat hyvin samansuuntaisia tuloksia tyttöjen ja poikien harrastamista liikuntalajeista. Jyväskylän yliopistossa toteutetun liikuntapaikkakyselyn mukaan alle 14-vuotiaat pojat harrastivat huomattavasti tyttöjä enemmän jalkapalloa, jääkiekkoa ja salibandya/sählyä ja tytöt taas harrastivat poikia enemmän hevosurheilua, kuntokoulu/kuntojumppaa, leikki- ja satuliikuntaa ja tanssia. (Glan 2003, 48)

Heimo Nupposen ja Risto Telaman vuonna 1995 keräämän 6. ja 8. luokkalaisia koskeneen tutkimusaineiston mukaan nuorten lajiharrastuksissa oli runsaasti sukupuolieroja. Tytöt harrastivat poikia enemmän hölkkää, kävelyä, ratsastusta, voimistelua, laskettelua ja aerobicia. Pojat taas osallistuivat jalkapalloon, jääkiekkoon, sählyyn, koripalloon, voimaharjoitteluun ja yleisurheiluun tyttöjä yleisemmin. (Nupponen & Telama 1998, 53)

5. 4 Ohjattua vai omaehtoista liikuntaa?

Nupposen ja Telaman kyselyyn osallistuneista 6. ja 8. luokkalaisista omaehtoista liikuntaa harrasti viikoittain tytöistä 81 %, 6. luokan pojista 84 % ja 8. luokan pojista 77 %. Ohjattuun liikuntaharrastukseen osallistui vähintään kerran viikossa 6. luokan tytöistä 45 % ja 8. luokan tytöistä 32 % ja 6. luokan pojista 55 % ja 8. luokan pojista 44 %. Omaehtoisessa liikunnassa ei siis ollut suuria eroja tyttöjen ja poikien ja eri ikäisten nuorten välillä, mutta useammat pojat kuin tytöt osallistuivat ohjattuihin liikuntaharrastuksiin ja näihin osallistuminen vähentyi iän mukana. (Nupponen & Telama 1998, 47)

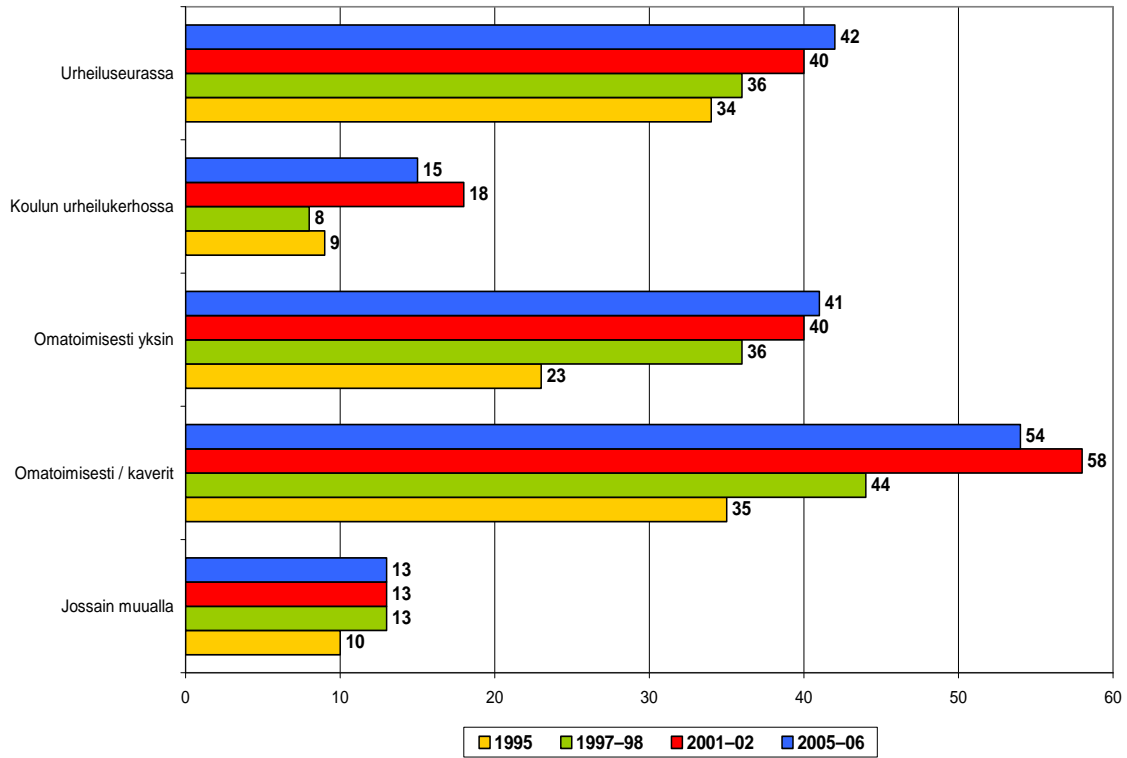
Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 45 % 10–14-vuotiaista osallistui urheilujärjestöjen tai liikuntakertojen toimintaan vuonna 2002 ja 39 % osallistui tähän toimintaan vähintään kerran viikossa. 10–14-vuotiaista seuraharrastajista puolet harrasti liikuntaa vähintään kaksi kertaa viikossa. (Berg 2005, 160–161 ja 275)

Perheenjäsenten kanssa ilmoitti liikuntaa ja urheilua harrastavansa 68 % vapaa-aikatutkimukseen osallistuneista 10–14-vuotiaista, sukulaisten, ystävien tai tuttavien kanssa liikkui 86 % ja yksin harrasti liikuntaa 67 % tästä ikäluokasta. (Berg 2005, 162–163)

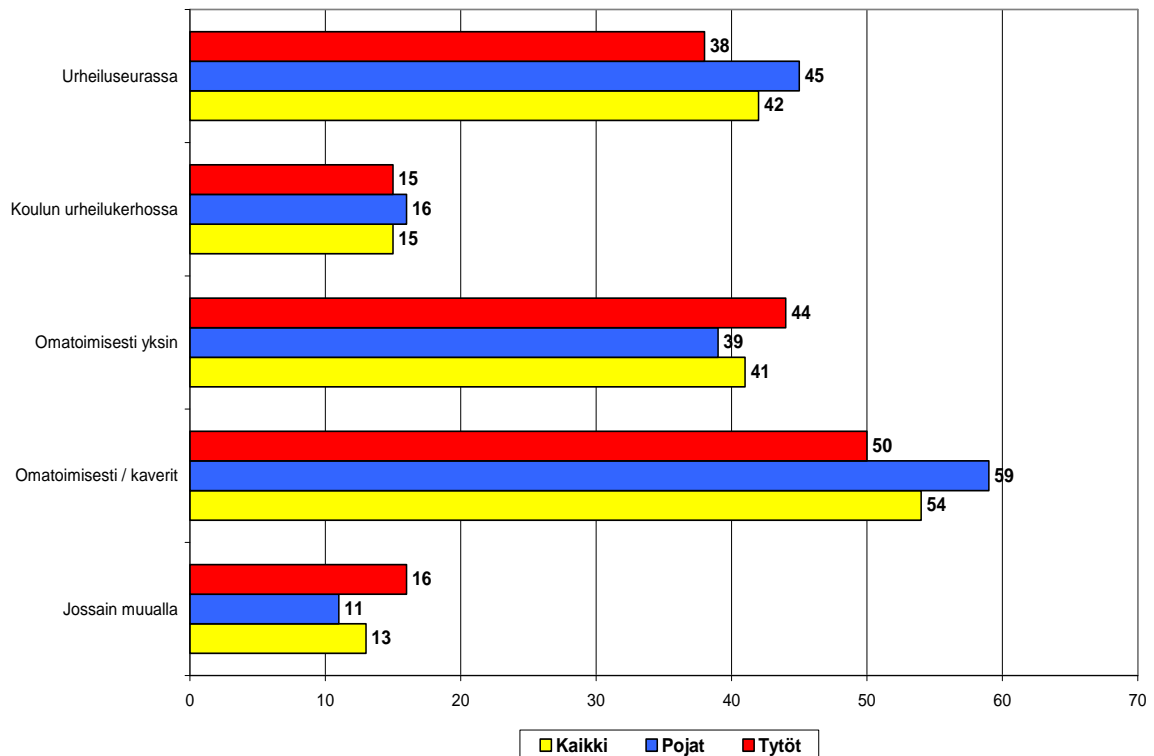
Suuren kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan vuonna 2005–2006 kaikista 3–18-vuotiaista lapsista ja nuorista 42 % harrasti urheilua tai liikuntaa urheiluseurassa, 41 % yksin omatoimisesti, 54 % omatoimisesti kavereiden kanssa, 15 % koulun urheilukerhossa ja 13 % jossain muualla (esimerkiksi käyttämällä kunnan tai yksityisten yritysten tarjoamia palveluja). (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 20–21)

Pojat harrastavat tyttöjä useammin urheilua tai liikuntaa urheiluseurassa ja omatoimisesti kavereiden kanssa, kun tytöt harrastivat poikia useammin omatoimisesti yksin tai jossain muualla (käyttämällä kunnan tai yksityisten yritysten järjestämiä palveluja). Pojista 45 % ja tytöistä 38 % harrasti urheiluseurassa ja pojista 16 % ja tytöistä 15 % harrasti koulun tai oppilaitoksen urheilukerhossa. Omatoimisesti yksin harrasti liikuntaa 44 % tytöistä ja 39 % pojista ja omatoimisesti kavereiden kanssa 59 % pojista ja 50 % tytöistä. Tytöistä 16 % ja pojista 11 % harrasti liikuntaa tai urheilua jossain muualla. (Kansallinen liikuntatutkimus. Lapset ja nuoret 2006, 21)

Kuvio 9. Tahot, joiden järjestämänä 3–18-vuotiaat harrastivat urheilua tai liikuntaa vuosina 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006. (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 20.)

Kuvio 10. Tahot, joiden järjestämänä 3–18-vuotiaat tytöt ja pojat harrastivat urheilua tai liikuntaa vuonna 2005–2006. (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 21.)

Se, että tytöt ja pojat harrastavat erilaisia lajeja vaikuttaa varmasti siihen, kenen kanssa liikuntaa harrastetaan. Poikien suosimia joukkuepelejä harrastetaan yleensä urheiluseurassa tai mahdollisesti omatoimisesti yhdessä kavereiden kanssa, mutta yksin niitä ei voi harrastaa. Monet tyttöjen suosimista lajeista taas ovat sellaisia, että niitä voi harrastaa myös yksin. Toisia lajeista taas harrastetaan organisoidustikin yhtä usein (tai useammin) kaupallisten yritysten (esim. tanssi- tai ratsastuskoulut) järjestämällä tunneilla kuin urheiluseurojen piirissä.

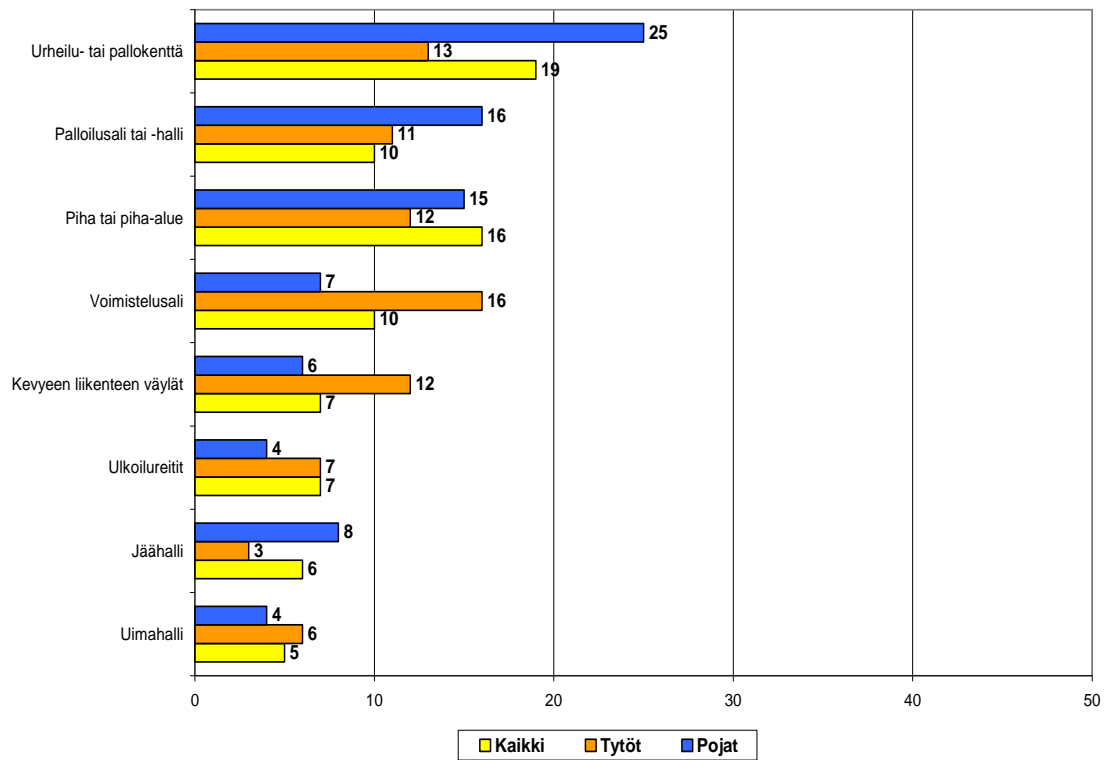
Vertailemalla sitä, kuinka monen 3–18-vuotiaan arvioitiin ylipäättään harrastavan tiettyä lajia ja kuinka moni harrasti lajia urheiluseurassa säännöllisesti vähintään kolmen kuukauden ajan vuodessa ja vähintään kerran viikossa, olen laskenut lukuja siitä, kuinka suuri osa kunkin lajin harrastajista on säännöllisesti mukana urheiluseurojen toiminnassa. Luistelun, uinnin ja hiihdon harrastajista seuratoiminnassa on mukana reilusti alle 10 %. Myös tanssin harrastajista vain 6 % oli mukana seuratoiminnassa – tanssiahan usein harrastetaan kaupallisissa tanssikouluissa. Salibandyn ja ratsastuksen harrastajista seuratoiminnassa on säännöllisesti mukana noin neljännes. Useimpien joukkuepelien (mm. jalkapallo, jääkiekko ja koripallo) harrastajista urheiluseurojen toimintaan osallistui noin puolet – loput varmaankin harrastivat pelaamista joka kavereiden kanssa tai erilaisissa kerhoissa. Erilaisten budo- ja kamppailulajien (mm. judo, karate, aikido, paini ja nyrkkeily) harrastajista lähes kaikki olivat säännöllisesti mukana urheiluseurojen toiminnassa. Voimistelun harrastajista 80 % oli säännöllisesti mukana seuratoiminnassa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 10 ja 26)

Lasten ja nuorten osallistumisessa eri tahojen järjestämään toimintaan on selviä alueellisia eroja. Pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla lapset ja nuoret harrastavat yleisemmin urheiluseuroissa kuin muualla maassa, kun taas Keski- ja Pohjois-Suomessa korostuvat koulujen urheilukerhot ja itsenäinen liikkuminen yksin tai ystävien kanssa. Etenkin kaupunkikunnissa urheilu ja liikunta tapahtuu pääosin seuratoiminnassa tai muun organisoidun toiminnan piirissä, kun maaseutumaisissa kunnissa korostuvat itsenäinen liikkuminen ja koulujen kerhotoiminta. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 22–24)

5.5 Tyttöjen ja poikien käyttämät liikuntapaikat

Kansalliseen liikuntatutkimukseen osallistuneilta liikuntaa harrastaneilta lapsilta ja nuorilta kysyttiin heidän eniten käyttämäänsä liikuntapaikkaa avokysymyksellä, jonka vastaukset luokiteltiin myöhemmin. Lasten ja nuorten eniten käyttämiä liikuntapaikkoja ovat rakennetut ulkoliikuntapaikat kuten urheilu- ja pallokentät, mutta lähes yhtä usein tärkeimmäksi liikuntapaikaksi mainittiin palloilusali tai -halli, piha tai piha-alue ja voimistelusalit. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 46–47)

Kuvio 11. 3–18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien eniten käyttämät liikuntapaikat vuonna 2005–2006 (% liikuntaa harrastaneista). (Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 47.)

Poikien ja tyttöjen käyttämät liikuntapaikat poikkeavat toisistaan jonkin verran. Pojat käyttävät tyttöjä useammin rakennettuja ulkoliikuntapaikkoja, palloilusaleja, jäähallia ja piha-alueita. Tyttöjen poikia enemmän käyttämiä liikuntapaikkoja ovat voimistelusalit, kevyen liikenteen väylät ja hevosurheilalueet. (Kansallinen liikuntatutkimus. Lapset ja nuoret 2006, 46–47; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 37 ja 42)

Oman tutkimuskysymyksen kannalta on merkittävää, että tämän laajan kyselytutkimuksen tulokset vahvistavat olettamustani siitä, että pojat käyttävät tyttöjä enemmän julkisin varoin ylläpidettyjä urheilurakennuksia ja -alueita.

5.6 Liikunnan harrastamisen motiivit tytöillä ja pojilla

Heimo Nupposen ja Risto Telaman tutkimukseen osallistuneilta 6. ja 8. luokkalaisilta kysyttiin, kuinka tärkeitä liikuntaharrastuksensa syinä he pitivät viittatoista eri asiaa. Tutkimuksen vastausten perusteelta nämä viisitoista tekijää ryhmittäytyivät neljään eri faktoriin: kunto ja hyvinolon tunne, kilpailu-ura, yhdessäolo liikunnassa ja ulkomuodon hyödyllisyys. (Nupponen & Telama 1998, 67)

Tutkimuksessa havaittiin, että tyttöjen ja poikien ilmoittavat syyt liikuntaharrastukselleen erosivat erittäin merkittävästi toisistaan. Pojilla kilpailu-ura ja ulkomuodon hyödyllisyys olivat selvästi tärkeämpiä liikuntaharrastuksen syitä kuin tytöillä ja tytöt taas korostivat kuntoa ja hyvinolon tunnetta sekä yhdessäoloa liikunnassa poikia selvästi enemmän. Yksittäisistä motiiveista pojat painottivat tyttöjä enemmän kilpailusta nauttimista, uran valintaa, perheen tahtoa, rahan ansaitsemista ja ystävien harrastamista. Erityisesti tyttöjen motiiveja olivat puolestaan ystävien ja toisten ihmisten tapaaminen, rentoutuminen liikunnassa, itsensä ilmaiseminen sekä tunne, että voi tehdä itselleen jotain hyvää. (Nupponen & Telama 1998, 69– 70)

Neljästä motiivifaktorista kuudennen luokan tytöille tärkein oli yhdessäolo liikunnassa, mutta myös kunto ja hyvinolon tunne, kilpailu-ura ja ulkomuodon hyödyllisyys olivat heille lähes yhtä tärkeitä. Kahdeksannen luokan tytöille kunto ja hyvinolon tunne oli selvästi tärkein motiivifaktori, seuraavaksi tärkeimmät olivat yhdessäolo liikunnassa ja ulkomuodon hyödyllisyys, mutta kilpailu-ura oli heille selvästi vähiten tärkein liikuntaharrastuksen syy. Kunnan ja hyvinolon tunteen merkitys oli selvästi suurempi ja kilpailu-uran merkitys selvästi vähäisempi kahdeksannen kuin kuudennen luokan tytöille. (Nupponen & Telama 1998, 70)

Poikien kohdalla kuudennen ja kahdeksannen luokan poikien liikuntaharrastuksen motiivit erosivat toisistaan vähemmän kuin tyttöjen tapauksessa. Kilpailu-ura oli tärkein liikunta-

harrastuksen motiivi sekä nuoremmille että vanhemmille pojille, vaikka sen merkitys oli vielä huomattavasti suurempi nuoremmille pojille. Ulkomuodon hyödyllisyys oli toiseksi tärkein – ja yhtä tärkeä – liikuntaharrastuksen motiivi sekä 6. että 8. luokan pojille. Nuoremmille pojille yhdessäolo liikunnassa ja vanhemmille pojille kunnon ja hyvänolon tunne olivat kolmanneksi tärkeimmät liikuntaharrastuksen motiivit, mutta molemmissa ikäryhmissä näiden tekijöiden merkitys oli lähes yhtä suuri. (Nupponen & Telama 1998, 70)

Samassa tutkimuksessa koululaisilta kysyttiin myös sitä, kuinka paljon tyytyväisyys ja onnistumisen tunne liikuntaharrastuksessa riippui erilaisista tekijöistä, joita mitattiin väitettämamuuttujin. Tulosten mukaan pojat olivat liikuntaharrastuksessaan selvästi tyttöjä ”mi-näsuuntuneempia”, sillä he olivat huomattavasti useammin sitä mieltä, että tyytyväisyys ja onnistumisen riippui siitä, että ”Osaan paremmin kuin kaverini”, ”Muut eivät osaa yhtä hyvin kuin minä”, ”Muut tekevät virheitä, mutta minä en” ja ”Olen paras”. Tytöt taas olivat harrastuksessaan selvästi ”tehtäväsuuntuneempia” ja heidän tyytyväisyytensä riippui sellaisista asioista kuin ”Opin uuden taidon ja se innostaa minua harjoittelemaan enemmän” ja ”Opin jotain, joka on hauskaa”. (Nupponen & Telama 1998, 71)

Nupponen ja Telama (1998, 106–107) tarkastelivat myös sitä, miten liikuntaharrastuksen motiivit erosivat eri vapaa-ajanviettoeryhmissä. Tyttöenemmistöisistä ryhmistä yleisaktiivit korostivat erityisesti yhdessäoloa liikunnassa ja rentoutujat kunnon ja hyvänolon tunnetta ja yhdessäoloa; erityisesti rentoutujille kilpailu-uran merkitys oli erittäin vähäinen. Poika-enemmistöisessä pelaajien ryhmässä tärkeimmäksi (vähäisen) liikuntaharrastuksen motiiviksi nousi hyvän ulkonäön merkitys. Liikkuajat korostivat erityisesti kilpailu-uran merkitystä ja yleispassiivien ryhmässä (suhteellisen vähäisen) liikuntaharrastuksen syyt liittyivät kilpailu-uraan ja ulkonäön hyödyllisyyteen. Liikuntaharrastuksessaan liikkuajat ja yleispassiiviset olivat erityisen minäsuuntuneita ja yleisaktiivit erityisen tehtäväsuuntuneita.

Robert S. Griffinin (1998, 79–81) mukaan tytöt harrastavat liikuntaa ja urheilua enemmän ystävyiden ja hauskanpidon takia, kun pojat taas korostavat enemmän yksilöllisiä suorituksia ja statusta. Hänen mukaansa pojat kiinnittävät urheilussa enemmän huomiota toiminnan tuloksiin, kun tytöt ovat kiinnostuneempia itse toiminnasta ja tekemisestä sinänsä. Griffin myös luokittelee erilaisia poikien ja tyttöjen urheilun (ja urheilulajeihin) perinteisesti liittyviä ominaisuuksia. Poikien urheilulle on hänen mukaansa tyypillistä erikoistuminen, elitismi, vakavuus, intensiivisyys, muodollisuus, voittamisen korostaminen, riskinotto,

aggressiivisuus, julkisuus ja yleisösuuntautuneisuus. Tyttöjen urheilussa taas urheilu pyritään useammin pitämään tasapainossa muun elämän kanssa, se on vähemmän keskittynyt suorituksiin ja voittamiseen, se on turvallisempaa, yksityisempää ja suuntautunut vähemmän yleisölle.

5.7 Kilpailun merkitys liikuntaharrastuksessa

Pojat korostavat kilpailu-uran merkitystä liikuntaharrastuksen motiivina selvästi tyttöjä useammin ja saavat myös enemmän tyydytystä ”minäsuuntautuneista” asioista, jotka liittyvät omaan paremmuuteen suhteessa toisiin harrastajiin. Pojat myös osallistuvat urheilukilpailuihin tai pelaavat sarjapelejä selvästi tyttöjä useammin. Kuudennen luokan pojista 39 % ja kahdeksannen luokan pojista 31 % osallistui urheiluseuran tai sitä korkeampitasoisiin kilpailuihin harrastamassaan lajissa. Kuudennen luokan tytöistä kilpailuihin osallistui 24 % ja kahdeksannen luokan tytöistä 17 %. (Nupponen & Telama 1998, 47)

Tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan 10–14-vuotiaista pojista 56 % ja tytöistä 53 % oli urheillut kilpaa tai osallistunut joukkuepelisarjoihin kyselyä edeltäneen vuoden aikana. 15–24-vuotiaista miehistä oli kilpailuihin osallistunut 39 % ja naisista 20 %. (Berg 2005, 155–157)

Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan liikuntaa tai urheilua harrastaneista 3–18-vuotiaista pojista 54 % ja tytöistä 39 % oli osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana turnauksiin, otteluihin tai kilpailuihin. Osittain tämä johtuu siitä, että pojat harrastavat tyttöjä useammin lajeja (esim. joukkuepelit), joissa ottelut ja kilpailut ovat olennainen osa lajia. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 12; Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 27)

Urheiluseuroissa harrastavista lapsista ja nuorista kolme neljäsosaa oli viimeksi kuluneen vuoden aikana ollut mukana turnauksissa, otteluissa tai kilpailuissa. Seuroissa harrastavista pojista 78 % ja tytöistä 62 % oli osallistunut kilpailutoimintaan. Eri lajien seuraharrastajista otteluihin tai kilpailuihin olivat osallistuneet useimmiten jalkapallon, lentopallon, jääkiekon, suunnistuksen, hiihdon, koripallon ja salibandyn harrastajat, joista otteluihin tai kilpailuihin oli vuoden aikana osallistunut noin 90 %. Pesäpallon ja yleisurheilun harrasta-

jista otteluihin tai kilpailuihin oli osallistunut noin 80 %, sulkapallon harrastajista 70 % ja ratsastuksen ja tenniksen harrastajista vajaat 60 %. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 34)

Vuoden 2001–2002 kansallisessa liikuntatutkimuksessa kysyttiin 12–18-vuotiaiden nuorten suhtautumista kilpailemiseen. Ne nuoret, jotka ovat mukana urheiluseuratoiminnassa, suhtautuvat kilpailemiseen myönteisemmin kuin ne nuoret, jotka eivät ole mukana seura-toiminnassa. Seurassa mukana olevista 12–18-vuotiaista nuorista 70 % haluaa osallistua useisiin kilpailuihin vuodessa ja 27 % haluaa kilpailla vähän tai ei lainkaan. Niistä 12–18-vuotiaista nuorista, jotka eivät ole mukana urheiluseuratoiminnassa 32 % haluaa osallistua useisiin kilpailuihin vuodessa ja 53 % haluaa kilpailla vähän tai ei lainkaan. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret, 26–27)

7. TYTTÖJEN OMAT KÄSITYKSET LIIKUNTAHARRASTUKSISTAAN

7.1 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteuttaminen

Selvitin liikuntaa harrastavien tyttöjen käsityksiä liikuntaharrastuksista yleensä ja omista liikuntaharrastuksistaan erityisesti pienimuotoisella laadullisella haastattelututkimuksella. Tätä tutkimusta varten haastattelin syksyllä 2003 yhden Jyväskylän Normaalikoulun alasteen viidennen luokan tytöt, yhteensä yhdeksän tyttöä. Päädyin valitsemaan haastatellut tytöt näin, sillä tiesin, etteivät resurssini riittäisi kovin monien haastattelujen tekemiseen ja tämän ryhmän kohdalla esimerkiksi tutkimuslupien hankkiminen lasten vanhemmilta ja haastattelujen järjestäminen oli yksinkertaista (kyseessä oli oman tyttäreni luokka).

Haastatteluja varten pyydettiin luvat tyttöjen vanhemmilta ja haastattelut tehtiin pääosin koulun tiloissa alkusyksystä 2003. Haastattelut kestivät yleisimmin noin puoli tuntia ja ne nauhoitettiin ja litteroitiin nauhalta.

Haastatteluissa pyrin kartoittamaan tyttöjen harrastuksia yleensä ja liikuntaharrastuksia erityisesti, perheen suhtautumista liikuntaharrastuksiin, tyttöjen näkemyksiä koulun, valmentajien, seuran, kaupungin liikuntatoimen ja median suhtautumisesta tyttöjen liikuntaharrastuksiin sekä sitä oliko tyttöjen mielestä tyttöjen ja poikien liikunnassa ja liikuntaharrastuksia – ja eri tahojen suhtautumisessa liikuntaharrastuksiin – heidän mielestään eroja. Käyttämäni haastattelurunko on liitteenä 1.

7.1.2 Tutkimusaineiston ”edustavuus”

Näin pienestä kvalitatiivisesta aineistosta saadut tulokset eivät luonnollisesti ole millään muotoa yleistettävissä mitenkään laajemmin, mutta se ei ole laadullisen tutkimuksen tarkoituksenakaan. Pyrin tämän pienen aineiston avulla lähinnä kuvaamaan tarkemmin sitä, mikä on liikuntaharrastuksen merkitys näiden tiettyjen tyttöjen elämässä ja millaisina he näkevät tyttöjen ja poikien väliset erot (jos niitä heidän mielestään on) liikuntaharrastuksissa.

Vaikka aineistosta ei voikaan tehdä mitään yleisempiä johtopäätöksiä on mielestäni hyvä todeta, että mielestäni se, että haastateltujen tyttöjen perheet olivat pääasiassa keskiluokkaisia varsin korkean koulutustaustan perheitä, on tässä pikemminkin etu kuin haitta. Keskiluokkaisissa, varsin hyvin toimeentulevissa perheissä, taloudelliset tekijät eivät rajoita lasten (liikunta)harrastuksia samassa määrin kuin pienituloisemmissa perheissä (esim. Puronaho 2006), joten tytöt ovat olleet vapaampia valitsemaan juuri ne liikuntaharrastukset, jotka ovat halunneetkin.

Myös sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu yleensä paremmin pitemmälle koulutetuissa perheissä (tämä näkyy mm. kotitöiden jakautumisessa ja asenteissa), joten tämänkin puolesta voidaan olettaa, että näissä pääosin varsin pitkälle koulutettujen tyttöjen perheissä vanhemmat suhtautuivat varsin ennakkoluulottomasti tyttäriensä harrastuksiin yrittämättä (ainakaan tietoisesti) ohjata niitä tytöille tai pojille ”sopivien” harrastusten suuntaan.

7.1.3 Tutkimusaineiston ”luotettavuus”

Lapsia koskevissa tutkimuksissa tietoa on perinteisesti kerätty lasten vanhemmilta, sillä lapsia ei pidetä luotettavina tietolähteinä. Lasten tieto itseäänkin koskevissa asioissa on tulkittu vähintään vähäarvoisemmaksi, niukemmaksi ja epätarkemmaksi kuin lasten vanhemmilta tai muilta aikuisilta kerätyt tiedot. Viime vuosina lapsiin kohdistuvan tutkimuksen lisääntyminen on tuonut kuitenkin mukanaan yhä enemmän myös tutkimuksia, joissa lapsia itseään on käytetty tietolähteinä – lähinnä lapsia on haastateltu tutkimuksia varten. (Ritala-Koskinen 2001, 145–147)

Kun lapsia käytetään tietolähteinä, täytyy koko ajan pitää mielestä heiltä saatujen tietojen mahdollinen ”rajallisuus”, sillä lapset eivät – oletettavasti – pysty muistamaan ja ymmärtämään asioita yhtä hyvin kuin aikuiset ja erilaisilla tilannetekijöillä voi olla heidän kohdallaan suurempi vaikutus annettujen tietojen sisältöön. En oletakaan, että tätä tutkimusta varten tekemieni tyttöjen haastatteluissa saamani tiedot edustaisivat ”totuutta”, mutta mielestäni ne antavat kuitenkin hyvän kuvan siitä, miten tytöt itse suhtautuvat liikuntaharrastuksiinsa ja miten he arvelevat aikuisten niiden suhtautuvan. Haastattelemanani tytöt olivat lisäksi ”lapsiksi” varsin vanhoja, 11-vuotiaita, joten olivat jo varsin kypsiä haastateltavia.

Yleisesti ollaan sitä mieltä, että lapsia haastateltaessa erilaiset haastattelutilanteeseen ja haastattelutekniikkaan liittyvät tekijät ovat vieläkin merkityksellisempiä kuin aikuisia haastateltaessa; tällaisia tekijöitä ovat mm. haastateltavien motivointi, luottamuksellisen suhteen luominen haastateltaviin, haastattelutaidot ja aikuisen ja lapsen vuorovaikutus haastattelutilanteessa. (Ritala-Koskinen 2001, 152–162)

Omien haastattelujeni kohdalla vuorovaikutusta tyttöjen kanssa helpotti se, että tunsin suurimman osan tytöistä ainakin pintapuolisesti jo etukäteen. Lisäksi haastattelut tehtiin tytöille tutussa ympäristössä (pääosin koulun tiloissa). Koska itselläni oli samanikäinen tytär, osasin myös (ainakin oletettavasti) keskustella haastateltavieni kanssa tasa-arvoisesti ja heidän ymmärtämällään tavalla.

En kokenut haastateltavien motivointia ongelmaksi, sillä kaikki tytöt tuntuivat osallistuvan haastatteluihin mielellään. Tähän vaikutti varmasti osaltaan se, että heitä lähestyttiin ”ryhmänä” eli kaikkia luokan tyttöjä haastateltiin. Tytöt tuntuivatkin suorastaan odottavan sitä, milloin tulisi heidän vuoronsa päästä haastatteluun.

Haastateltujen tyttöjen nuoruudesta johtuen en kuitenkaan saanut kovinkaan paljon tietoa tietyistä haastattelujeni teemoihin liittyneistä asioista. Tämän ikäisten tyttöjen maailma rakentuu vielä pääosin heidän omien kokemustensa kautta, eikä heillä tämän vuoksi ollut erityisemmin kokemuksia tai käsityksiä esimerkiksi siitä, miten kaupungin liikuntahallinto tai urheiluseuran johto suhtautui tyttöjen ja poikien liikuntaharrastuksiin. Näiltä osin käsityksiä olisikin oletettavasti pitänyt kysyä tyttöjen vanhemmilta, mutta tässä tutkimuksessa en lähtenyt laajentamaan tutkimusaineiston keruuta tyttöjen haastattelujen ulkopuolelle.

7.2 Tyttöjen liikuntaharrastukset

Yhdeksästä haastatellusta työstä kahdeksalla oli haastatteluhetkellä ainakin yksi säännöllinen ohjattu liikuntaharrastus. Yksi haastatelluista tytöistä ole äskettäin lopettanut vuosia harrastamansa telinevoimistelun, eikä ollut vielä löytänyt itselleen uutta liikuntaharrastusta, vaikka suunnittelikin uuden harrastuksen aloittamista.

Lasten ja nuorten ystävyysuhteet syntyvät usein harrastuspiireissä tai ystävyysuhteet vaikuttavat harrastusten valintaan, joten on ymmärrettävää, että yhden koululuokan²⁹ tyttöjen (liikunta)harrastukset keskittyivät muutamaani lajeihin. Niistä kahdeksasta tytöstä, joilla oli joku ohjattu liikuntaharrastus, kolme harrasti ratsastusta, kaksi jazz-tanssia, kaksi jalkapalloa, kaksi taitouintia ja yksi pesäpalloa. Kaksi tai useampia liikuntaharrastusta (ohjatut ja ohjaamattomat harrastukset) mainitsi kolme työstä. Liikuntaharrastusten lisäksi kolme työstä soitti jotakin musiikki-instrumenttia, yksi kävi kuvataidekoulua, yksi oli partiossa ja yksi osallistui näytelmäkerhon toimintaan. Kaikista haastatteluista yhdeksästä tytöstä kolme mainitsi vain yhden säännöllisen harrastuksen, ja tämä oli kaikissa tapauksissa liikuntaharrastus.

Jokaista haastateltua tyttöä pyydettiin nimeämään harrastustensa joukosta heille itselleen kaikista rakkain ja tärkein harrastus: ” Mikä harrastuksistasi on sinulle tärkein / mieluisin? Jos voisit jatkaa vain yhtä, niin mitä?” Jos tämä harrastus oli joku liikuntaharrastus (kuten se oli kaikkien paitsi yhden ohjattua liikuntaa haastatteluhetkellä harrastamattoman tytön kohdalla), valitusta harrastuksesta kysyttiin tarkempia kysymyksiä.

Kaikki kahdeksan jotakin liikuntalajia harrastanutta tyttöä mainitsivat mieluisimmaksi harrastukseksi juuri liikunnan, mutta pari tyttöä kertoi haastattelussa, että vanhemmat arvostivat enemmän esimerkiksi musiikkiharrastuksia. Tytöt itse kertoivat pitävänsä enemmän liikuntaharrastuksestaan (-harrastuksistaan) kuin muista harrastuksista.

PK: Mitäs harrastuksia sulla on?

NIINA: No, pianonsoitto ja taitouinti.

PK: Jos sun olis pakko valita, niin kumpi olis sulle tärkeempi?

NIINA: Tärkeempi on pianonsoitto. Mut mä tykkään enemmän siitä taitouinnista.

PK: Mut jos sä saisit valita... ettei se merkitsis mitä äiti tai isä haluaa, että sä saisit valita sen kivoimman tai hauskimman...

NIINA: No, kivoin olis taitouinti.

PK: Mitäs harrastuksia sulla on?

ANNA: Mulla on kuoro, viulu. Mulla oli kuvis. Sitten mulla on jazz ja jalkapallo.

PK: Mikä niistä olis sulle kaikkein tärkein, jos sä voisit jatkaa vaan yhtä niistä?

ANNA: Jalkapallo.

PK: Ehdottomasti, niinkö?

ANNA: Niin

---

²⁹ Varsinkin kun otetaan huomioon, että luokkien uudelleenjärjestelyn yhteydessä vuotta aiemmin oppilaat olivat saaneet itse esittää toivomuksensa siitä kenen ystäviensä kanssa he haluaisivat samalla luokalle.

PK: Minkä takia?

ANNA: Jalkapallossa niinku eniten on kavereita. Ja sitten jalkapallossa on toimintaa. Ja sitten voi käydä eri kaupungeissa, kun on monia turnauksia. Sitten se on kanssa jännittävää, että mikä tulee.. peli niinku loppuu. Mikä tulee tulokseksi.

Kahdeksasta työstä, joilla oli joku ohjattu liikuntaharrastus, kaikkein mieluisimmaksi harrastukseksi kaksi nimesi ratsastuksen, kaksi jalkapallon, kaksi taitouinnin, yksi pesäpallon ja yksi jazz-tanssin.

Se, kuinka pitkään tytöt olivat harrastaneet mieluisimmaksi mainitsemaansa lajia, vaihteli suuresti. Puolet tytöistä olit aloittaneet lempilajinsa harrastuksen jo alle kouluikäisinä, viisi-kuusivuotiaina, eli olivat harrastaneet lajiaan haastatteluhetkellä jo kuutisen vuotta, kun kaksi tytöistä oli aloittanut (mieluisimman) lajinsa muutamia viikkoja tai pari-kolme kuukautta aikaisemmin. Huomioitavaa oli kuitenkin, että jos haastatellulla oli useampia (liikunta)harrastuksia, mieluisimmaksi mainittiin poikkeuksetta se laji, joka oli aloitettu viimeksi; kyse saattoi olla joko uutuudenviehätyksestä tai siitä, että se ”oma juttu” oli löydetty myöhemmin kun hyvin nuorena alkaneet harrastukset on useimmiten valittu lähinnä vanhemman aloitteesta.

Niistä neljästä haastattelusta työstä, jotka olivat aloittaneet mieluisimmaksi mainitsemansa harrastuksen jo alle kouluikäisinä, oli kaksi aloittanut kyseisen harrastuksen (kummallakin ratsastus) selvästi äitiensä aloitteesta ja/tai äitiensä innoittamina: tyttäret olivat kulkeneet ratsastusta harrastaneiden äitiensä mukana talleilla ja aloittaneet itse harrastuksen heti kun olivat riittävän vanhoja.

PK: Kuinka pitkään sä oot harrastanut ratsastusta?

MARI: Nyt alkoi kuudes vuosi kesällä.

PK: Millon sä aloitit ja kenen ideasta?

MARI: No, viisivuotiaana mä aloitin. Ja meidän äitin ideasta.

PK: Mistä se teidän äiti?

MARI: No, se on ratsastanut pienenä.

PK: Ratsastaako äiti vieläkin, niinkö?

MARI: Niin.

Jazz-tanssin mieluisimmaksi harrastukseksi maininnut tyttö ei osannut suoraan sanoa, mistä tai kenen aloitteesta tanssiharrastus oli alkanut. Jazz-tanssia hän oli harrastanut vasta vuoden tai pari, mutta itse tanssiharrastus oli alkanut jo huomattavasti aikaisemmin balettituntien kautta.

Neljäs pitkään ”omaa” lajiaan harrastanut tyttö oli aloittanut jalkapallon pelaamisen jo alle kouluikäisenä isoveljensä jalanjäljissä – ja on vuorostaan siirtänyt harrastuksen nuoremmalle sisarelleen.

Kaksi tytöistä oli harrastanut mieluisimmaksi mainitsemaansa lajia noin kaksi vuotta. Jalkapalloa harrastava tyttö oli halunnut itse aloittaa lajin isoveljen ja samalla luokalla olleen jalkapalloilevan tytön (hankin yksi haastatteluista) esimerkin perusteella, mutta oli pitkään joutunut suostuttelemaan äitiään ennen kuin sai luvan aloittaa lajin.

Pari vuotta taitouintia harrastanut tyttö oli aloittanut lajin vahingossa: äidin oli ollut tarkoitus ilmoittaa tyttö uinnin tekniikkaryhmään, mutta oli erehdyksessä ilmoittanut tyttären taitouintiin eikä ”taitouintiin”. Tytär itse oli erehdyksestä hyvin mielissään.

PK: Mitäs harrastuksia sulla on?

SONJA: Taitouinti. Ei muita tällä hetkellä.

PK: Kuinka pitkään sä olet sitä harrastanut?

SONJA: Jotain kaks ja puoli vuotta.

PK: Kenen ideasta sä aloitit? Mistä sä keksit sen?

SONJA: Oikeesti mun piti mennä tekniikkauintiin, mutta sitten meidän äiti ilmoitti mut taitouintiin vahingossa. Mä menin kokeilemaan ja se olikin tosi kivaa.

PK: Ai, että se oli ihan silkka vahinko. Tekniikkaryhmästä taitoryhmään. Onks sua harmittanut jälkikäteen, ettet sä mennytkään tekniikkaryhmään?

SONJA: Ei ollenkaan. Sillä tekniikka olis ollut vaan sellasta että olis vaan kellon kanssa otettu aikaa. Nopeesti pitänyt mennä. Ja mä en edes jaksanut uida niin kauheesti.

PK: Muistat sä mistä sä sen uintiharrastuksen yleensä aloitit?

SONJA: Mä tykkäsin ihan hirveesti uinnista ja sitten mun piti vähän tekniikkaa... Yks mun kaveri sano joskus että se on tekniikkauinnissa, ja mä aattelin, että mikähän se on. Mä halusin kokeilla sitä.

Kaksi tytöistä oli aloittanut mieluisimmaksi mainitsemansa lajin vasta varsin äskettäin. Toinen heistä oli aloittanut pesäpallon haastattelua edeltäneen kesän alussa ja toinen taitouinnin syyskauden alussa muutamaa viikkoa ennen haastattelua. Taitouinnin aloittanut tyttö oli mennyt mukaan harrastukseen ystävänsä (toinen haastateltu taitouintia harrastava tyttö) suosituksesta ja yllytyksestä. Pesäpalloharrastusta ja paikallisen seuran kesällä järjestämää pesäpallokoulua oli puolestaan esitelty koulussa ennen kesäloman alkua.

PK: Kuinka pitkään sä olet sitä pesistä harrastanut?

HENNA: Mä olin kesällä pesiskoulussa. Ja nyt mä harjoittelen syksyllä. Ja sit mä menen sellaiseen joukkueeseen talvella.

PK: Mikä se joukkueen nimi on?

HENNA: E-tytöt. Kirittäret.

PK: Kenen ideasta sä aloitit? Kuka sen keksi?

HENNA: Meidän koululla sitä käytiin esittelemässä yhellä välkällä. Me saatiin laput siihen pesiskouluun... ja sieltä pesiskoulusta, kun se loppu, niin me saatiin loput tohon joukkueeseen. Jos haluaa lähteä...

7.3 Onko olemassa tyttöjen ja poikien lajeja?

Vaikka haastateltujen tyttöjen harrastamat liikuntalajit olivat pääosin sellaisia, joiden harrastajakunnasta valtaosa on tyttöjä (ratsastus, tanssi ja taitouinti), eivät tytöt katsoneet, että he olisivat mitenkään tarkoituksellisesti halunneet valita itselleen ”tyttöjen lajeja”, vaan he olivat valinneet vain harrastuksen, josta he henkilökohtaisesti pitivät paljon. Harrastettuja lajeja oli myös vaihdettu molempiin suuntiin, niin ”tyttöjen” lajista ”poikien” lajiin (tanssi oli vaihtunut jalkapalloon) kuin toisinkin päin (jalkapallosta taitouintiin).

Muutoinkaan tytöt eivät katsoneet, että liikuntalajit jakautuisivat erityisesti tyttöjen ja poikien lajeihin – vaikka kaikki olivatkin luonnollisesti huomanneet, että toisia lajeja harrastivat pääosin tytöt ja toisia pojat. Tytöt katsoivat tämän kuitenkin johtuvan siitä, että tytöt ja pojat olivat kiinnostuneita erilaisista asioista ja/tai hakivat harrastuksistaan erilaisia asioita, mutta ei siitä, etteikö joku laji sopisi niin tytöille kuin pojillekin.

PK: Onks sun mielestä olemassa erikseen tällöisiä poikien ja tyttöjen lajeja? Ja jos on, niin mikä tää sun mielestä on tää sun laji?

MARI: No, ei oo mun mielestä, että kaikkia harrastuksia voi harrastaa pojat ja tytöt...

Tyttöjen ja poikien (liikunta)harrastusten (mahdollisia?) eroja miettiessään tytöt päätyivät yleisesti siihen johtopäätökseen, että poikien lajeissa piti olla koko ajan vauhtia, toimintaa ja jännitystä, kun tytöt taas pitivät enemmän ”hiljaisista” ja ”taiteellisista” asioista.

PK: Kun se on enemmän tyttöjen laji tää taitouinti, niin miks sä luulet et se on tyttöjen laji?

NIINA: Ei pojat tykkää enemmän sellasista... hitaista semmosista liikkeistä ja sellasista kuvioista ja muista...

PK: Mistäs ne pojat sitten tykkää?

NIINA: Enemmän jostain jääkiekosta tai jaliksesta tai...

PK: Mikäs siinä on niin erilaista?

NIINA: Taitouinnissa yleensä kaikki on hitaasti ja... semmosia liikkeitä ja jotain musiikki-hommeleita. Mutta se... kuulostaa ehkä pojille hassulta. Ja ne tykkää enemmän taas tomosista peleistä, joissa koko ajan tehdään jotain.

PK: Mikä on sun mielestä erona niissä lajeissa, mitä pojat harrastaa ja tytöt harrastaa? Onks niissä eroa?

SONJA: No, onhan niissä joissakin.

PK: Mikä on sun mielestä se ero... minkälaisia urheiluharrastuksia pojat valitsee ja minkälaisia tytöt valitsee?

SONJA: No, tytöillä on aika paljon kaikkea... Just näin taitouintia, balettia, ratsastusta... Ja pojilla se on enempi jääkiekkoo, jalkapallo ja mäkihyppyä ja sellasta.

PK: Mikäs ero niissä sun mielestä on?

SONJA: No, onhan esimerkiksi jalkapallo paljon rajumpaa... tai silleen... Siinä täytyy juosta paljon enemmän ja... Pojat menee yleensä jalkapalloon kun siellä on kaikki muutkin kaverit.

PK: Mitä yleisesti ottaen on sun mielestä tyttöjen ja poikien lajeja? Mikäs ois enemmän sellainen tyttöjen laji ja enemmän poikien laji... Niin mikä niissä on sun mielestä ero?

ANNA: Tanssi on enemmän niinku sellasta... Että pojat aattelee, että... eihän niiden tarvitse osata tanssia. Yleensä pikkutyttöjen unelma on päästä ballerinaksi. Niinkun mullakin oli. Mutta kyllä mä tunnen yhden pojan, joka harrastaa tanssia. Pojat tykkää harrastaa breikkiä... sellasta... Jos mä haluaisin harrastaa jääkiekkoo, niin en mä haluaisi harrastaa... Vaikka mä tykkään luistelusta, niin en mä kuitenkaan haluais... mailansähläystä siellä niin. Jos ajattelee joku sähly, niin sähly on musta tosikiva tytöille ja pojille. Et se ei oo kummankaan peli.

ANNA: Kyllä se niinku... rallikuskeja aivan hirveesti niin miehiä. Yleensä naiset ei oo rallikuskuskeja. Nehän on aika vauhdikkaita ne harrastukset. Mä uskon, että pojat haluaa niinku enemmän niinku jännitystä siihen harrastukseen... ja niinku menoa ja meininkiä.

PK: Mitäs sun mielestä sitten tytöt haluaa?

ANNA: Tytöt haluaa enemmän harrastaa semmosta herkkää... tai parempaa... ei mitään "Nyt mennään sotaan" -tyylistä... Pojathan leikkivät enemmän sotaa ja tytöt leikkivät mieluummin nukeilla. Tytöt on niinku... ballerina, ballerinaks jos haluaa, niin sitten... Mä taisin eksyy jo aiheesta?

ANNA: Tytöt haluaa aina ballerinaksi. Ja sitten... se on niinku kaunista, niinku hienoo olla ballerina. Ihania niinku, ihana asu sillä.... Pojat ei niinku halua pukeutuu mihinkään mekoihin tai tän tyylisiin. Niinku jalkapallossa ne pääsee shortseihin ja pelipaitaan.

Haastatellut tytöt eivät katsoneet, että sosiaalisilla paineilla olisi merkitystä siihen, etteivät tytöt voisi harrastaa ”poikien” lajeja – sen sijaan lähes kaikki tytöt olivat sitä mieltä, ettei pojille ollut sosiaalisesti hyväksyttävää harrastaa ”tyttöjen” lajeja.

Tämän pienen ryhmän kohdalla on kuitenkin huomioitava, että ainoat ”perinteistä poikien lajia” eli jalkapalloa harrastaneet tytöt olivat mukana nimenomaan joukkueurheilussa (ja pojista erillään treenaavissa tyttöjoukkueissa), jolloin heidän oma harrasteryhmänsä koostui poikavaltaisenkin lajin sisällä tytöistä. Monet ”perinteiset tyttöjen lajit” ovat yksilölaje-

ja, jolloin harvat poikaharrastajat joutuvat osallistumaan samoihin harjoituksiin tyttöjen kanssa: ratsastusta, tanssia tai taitouintia harrastava poika on useimmiten (pienessä) vähemmistössä myös oman harrasteryhmänsä sisällä.

PK: Sun [tanssi]ryhmässä ei oo yhtään poikaa?

JONNA: Ei oo ollu nyten. Toissavuonna... vai milloin se topulla oli... kun oli tanssissa, niin siellä oli kaksi poikaa. Mut sit ne lähti, kun ne on pelkureita.

Vaikka tytöt itse eivät pitäneetkään mitään lajeja tytöille sopimattomina (vaan korkeintaan tyttöjä kiinnostamattomina?), niin joillakin vanhemmilla tuntui olevan selvempiä käsityksiä siitä, millaiset liikuntalajit ylipäänsä sopivat tytöille. Tämä vanhempien ajattelu oli tullut ilmi lähinnä silloin, kun tytär halusi aloittaa jonkun ”poikien lajin” harrastuksen. Toinen jalkapalloa harrastavista tytöistä oli joutunut käymään äitinsä kanssa jonkinlaisen väsytystaistelun voidakseen aloittaa lajin. Tyttö itse kylläkin katsoi, ettei kyse ollut äidin periaatteellisesti kielteisestä suhtautumisesta, vaan enemmänkin kiireestä ja saamattomuudesta; ehkä äiti oli kuitenkin valinnut lopulta kahdesta poikamaisesta harrastuksesta sen ”pienemmän pahan”, kun halusi tyttärensä aloittavan mieluummin jalkapallon kuin jääkiekon harrastamisen.³⁰

PK: Kuinka kauan sä oot tätä jalkapalloa harrastanut?

KATJA: Puoltoista... jotain kaks vuotta. En mä tiää.

PK: Et vielä kauhean kauan. Kenen ideasta sä aloitit? Kuka sen keksi?

KATJA: Se oli... Mä olin jo kolmannesta luokasta asti halunnut pelata jalkapalloa. Kun mä olin sanonut äidille, että joo määhän haluan johonkin joukkueeseen, niin äiti vaan lukee lehteä ja vastaa ”Mmmm”, niin mä aattelin, että äiti on kauheen kiinnostunut... mä aion hommata itteni johonkin joukkueeseen. Sitten meidän luokkalainen Anna oli saanut kutsun kortteliliigasta tähän JYKkiin missä mä nyt pelaan. Ja se oli kuullut, että mä tykkään pelata jalkapalloa, vaikka mä en pelannut sillon vielä joukkueessa, niin se ajatteli että jos mä haluan tulla mukaan... Sit se pyysi mukaan ja anto valmentajan numeron. Ja sit mä soitin sille ja mä pääsin joukkueeseen.

PK: Mistäs sä alunperin keksit ruveta jalkapalloa pelaamaan? Pelasko sun veli tai joku sellainen että sä olisit nähnyt sitä?

KATJA: No, veli pelas vähän aikaa. Ja sit se oli niin kivan näköistä. Mä aattelin, että alointanko mä jääkiekon vai jalkapallon. Ja äiti oli jalkapallon kannalla, niin sit mä ajattelin että joo... jalkapallo on kivempää.

Haastatellut tytöt katsoivat kuitenkin yleisesti, että yksi tärkeä syy siihen, että pojat ja tytöt harrastivat usein eri lajeja, oli yksinkertaisesti se, että molemmat hakeutuivat mukaan la-

---

³⁰ Toisaalta (yksinhuoltaja)äidin perustelut saattoivat olla täysin taloudelliset: jääkiekkovarusteet ovat huomattavasti kalliimpia kuin jalkapallovarusteet.

jeihin, joita joku tai jotkut ystävät harrastivat entuudestaan. Tällöin tytöt ja pojat puolivahingossa kasaantuivat samoihin lajeihin. Tämä ilmiö puolestaan korostui poikien keskuudessa, sillä poikien harrastamat lajit olivat usein joukkuepelejä, jolloin samaa lajia harrasti kaksikymmentä kaverusta, kun tyttöjen enemmän suosimien yksilölajien puolella riitti kun yksi laji veti pariinsa kaksi tai kolme ystävästä.

PK: Mitkä sä luulet, että on pojille semmoisia tärkeitä asioita, kun ne valitsee lajia?

HENNA: En mä tiää... varmaan enemmän niinku toiset kaverit on puhunut siitä ja nekin on innostunut sitten ja...

PK: Onks tytöille joku erityinen asia siellä?

HENNA: No, en mää tiää. Että tietenkä jos siellä on jotain, vaikka joku kaveri on siellä ja se on puhunut, että siellä on tosi kivaa ja... mukavia ohjaajia.

7.4 Mikä (omassa) liikuntaharrastuksessa kiinnostaa?

Yksi erilaisten harrastusten tärkeimmistä piirteistä – niin tytöille kuin pojillekin – ovat harrastuksen tarjoamat sosiaaliset suhteet ja mahdollisuus mielekkääseen yhdessäoloon yhdessä ystävien kanssa. Tämä asia korostuu luonnollisesti erityisesti joukkueurheilussa.

PK: Mitäs harrastuksia sulla on?

HENNA: Mä harrastan ratsastamista ja mä harrastan pesistä. Ja sitten mä oon sellasessa pomppukerhossa.

PK: Mikä nistä sun harrastuksista on kaikkein tärkein tai mieluisin, että jos sä voisit nyt jatkaa vain yhtä, niin minkä sä ottaisit?

HENNA: No varmaan sen pesiksen.

PK: Minkä takia?

HENNA: Siellä tutustuu samanikäisiin tyttöihin. Ja sitten siellä on... en mä tiedä... siellä on kiva henki.

PK: Mikäs siinä pesiksessä on kaikkein mukavinta?

HENNA: Varmaan siinä saa kavereita ja siinä saa urheilla ja... en mä tiedä, siellä on kiva olla... En mä tiää.

Ratsastuksen ykkösharrastukseksi valinneet tytöt pitivät – ihmisten välisten sosiaalisten suhteiden lisäksi – myös suhdetta hevosiin yhtenä harrastuksensa parhaimpana puolena.

PK: Mikäs on siinä lajissa se kaikkein mukavin puoli?

MARI: Et saa olla hevosten kanssa ja muuten tämmöstä...

PK: Että sekin riittäis, että sä olisit siellä hevosten kanssa etkä ratsastas? Niinkö?

MARI: Niin. Riittäis.

PK: Käyt sä vielä useemmin tallilla kuin mitä sä ratsastat?

MARI: No, käyn mä sitten vielä sen kaks ylimääräistä kertaa viikossa. Kun meidän äiti ratsastaa niin silloin käy.

PK: Eli oikeestaan sä käyt neljä kertaa viikossa...

”Taiteellisempia” lajeja (taitouinti ja tanssi) harrastavat tytöt korostivat muita tyttöjä useammin harrastuksensa tärkeimpänä ominaisuutena uusien taitojen oppimista ja harrastuksessa kehittymistä. Toki tällä oli merkitystä myös muillekin tytöille, mutta taidollisten valmiuksien kehittyminen jäi monesti sosiaalisten suhteiden varjoon heidän kertoessaan harrastuksensa parhaista puolista.

PK: Kuinka tärkeät ne [taitouinti]kilpailut on susta sitten tulevaisuudessa? Osaat sä arvella, onks se tärkeitä vai ei?

NIINA: Mä en hirveesti tykkää kilpailusta enkä valmennuksesta, niin... sen takia ne ei oo ainakaan mulle kovin tärkeitä. Mä en edes aio alkaa sitten kilpailemaan.

PK: Et ne ei oo sulle mitenkään tärkeitä...

NIINA: Mä vaan haluan jonkun verran oppia, kun se on hauskaa.

PK: Mikäs siinä on kaikkein hauskinta tai mukavinta?

NIINA: Lähinnä kaikki ne liikkeet tai sellaiset mitä siinä tehdään... Niitä on kiva tehdä ja silleen.

Kun tyttöjä pyydettiin miettimään sitä, kiinnostivatko tytöt ja poikia erilaiset asiat liikuntaharrastuksissa, niin tytöt vaikuttivat olevan yleisesti sitä mieltä, että harrasteryhmän sosiaaliset suhteet ja hauska yhdessäolo oli tytöille vieläkin tärkeämpää kuin pojille (vaikka pojat heidän mielestään valitsivatkin itse harrastuksen tyttöjä useammin juuri sosiaalisista syistä). Näin ajattelivat erityisesti jalkapalloilevat tytöt, joilla oli muita haastateltuja tyttöjä selkeämpi käsitys siitä, mitä asioita tytöt ja pojat pitivät tärkeinä SAMASSA harrastuksessa.

PK: Oot sä miettinyt et miks se sitten olis sellainen, että pojat haluaa sitä tehdä? Onks se niin liikunnallinen... saaks siellä juosta... saaks siellä voittaa... saaks siellä... nahistella.

ANNA: No, ehkä siellä saa KUNNIAA. Ja silleen, voittoa, ja tämmöstä saa. Huomiota. Voitopeleissä, ehkä tälleen näin. Kun osaa pelata kunnon jalkapalloo, niin voi sanoa, että: Hei, mäpä osaankin pelata jalkapalloo. Pojat on sellasii myöskin.

PK: No, eiks se tytöille oo sitten tärkeitä?

ANNA: Tytöille se on niinku hauskaa. Että pääsee turnauksiin ja tän tyyppisiin... mä sanoin aikaisemminkin.

PK: Oisko tytöille... kummalle sä luulet, että on tärkeempää vain se sellainen kiva yhdessäolo? Onks se kummallekin yhtä tärkeitä?

ANNA: Mun mielestä se on tytöille, se on niinku tärkeempää. Pojat, poikien mielestä se on kyllä kivaa, että on joukkueessa... mutta pojat aattelee myös sitä, että pitäis olla vain parhaita tyyppejä tässä joukkueessa. Että hyviä pelaajia. Tytöt ajatelee myös jostakin kivuudesta, ei pelkästään miten hyvä pelaamaan on.

PK: Että niistä on tärkeitä, että se joukkue on kiva... ja siellä on mukava olla.

ANNA: Niin. Ja että siellä ei oo millään pakkomiehellä.

Vaikka tytöt korostivatkin sosiaaliset suhteiden ja ”yhteisen hauskan” merkitystä harrastuksissaan, tämä ei tarkoittanut sitä, etteikö heillä olisi ollut myös taidollisia ja/tai kilpailullisia tavoitteita harrastuksessaan. Vain yksi kahdeksasta tytöstä, jolla oli liikuntaharrastus, oli selkeästi sitä mieltä, ettei hän ollut kiinnostunut kilpailemisesta (tai määrätietoisesta valmennuksesta), mutta hänen kohdallaan kilpaileminen ei nykyisessä suosikkilajissa (taitouinti) edes olisi ajankohtaista vielä pariin vuoteen. Yhden tytön ykkösharrastuksessa (jazz-tanssi) ei varsinaisesti kilpailtu, mutta kilpailuja vastasivat jollain tavalla erilaiset yleisönäytökset, joihin valmistauduttiin pidemmän aikaa. Näitä näytöksiä tyttö tuntui pitävän jonkinlaisena välttämättömänä pahana, mutta ei ollut niistä erityisen innostunut. Muut kuusi ainakin yhtä liikuntalajia harrastaneista tytöistä osallistuivat erilaisiin kilpailuihin ainakin silloin tällöin, vaikka eivät pitäneetkään kilpailemista (tai voittamista) tärkeimpänä asiana harrastuksessaan. Pääosin nämä tavoitteet kuitenkin sijoittuivat kaukaisempaan tulevaisuuteen; tällä hetkellä harrastuksessa oli tärkeämpää hauskuus, viihtyminen, kavereiden kanssa yhdessäolo ja omien taitojen kehittyminen.

PK: Osallistutko sä [ratsastus]kilpailuihin?

MARI: Joo. Sillon kun mahdollista on.

PK: Onks sulla tavoitteita niissä kilpailuissa?

MARI: No, isompana ehkä on sitten enemmän.

PK: Osallistutko sä jalkapallossa kilpailuihin ja otteluihin?

KATJA: Joo. Niin me pelataan... niinku vuotta... mun ikäisiä poikia vastaan. Me ollaan niinku poikien piirisarjassa ja sitten meidän ikäisten tyttöjen piirisarjassa.

PK: Mitäs tavoitteita sulla sitten on?

KATJA: Päästä ammattilaisjalkapalloilijaksi.

PK: Entäs tällä hetkellä... onkos teillä nyt tavoitteita. Vaikka piirimestaruus tai...

KATJA: No, me ollaan voitettu yks piirimestaruus. Mut ei siitä saanut mitään. Ei mulla erityisempiä. Että kehitys paljon ja tälle.

PK: Eli se on tärkeempää kuin että sä nyt voittaisit ja olis niitä kisoja paljon.

KATJA: Niin.

7.5 Aikuisten suhtautuminen tyttöjen liikuntaharrastuksiin

Haastatellut tytöt eivät itse mieltäneet, että heidän vanhemmillaan olisi mitään erityisiä asenteita tai mielipiteitä heidän harrastuksiaan kohtaan. Tyttöjen mielestä vanhemmista oli vain tärkeää, että lapsilla oli ylipäättään jotain harrastuksia.

PK: Mites sun vanhemmat suhtautuu tähän sun harrastukseen?

HENNA: Ei ne nyt mitenkään, että niiden mielestä varmaan ihan hyvä vaan kun on harrastuksia ja...

PK: Mites sun vanhemmat... kun sä sanoit, että äiti vaan suhtautu, että joo joo... niin miten se nyt suhtautuu tähän sun harrastukseen?

KATJA: Se sanoo vaan, että ihan kiva kun pelaat. Tälleen näin. Käy peleissä ja... ei oo vaan jaksanut hankkia mua johonkin joukkueeseen.

Useimpien tyttöjen mielestä äitien ja isien suhtautumisessa heidän harrastukseensa (harrastuksiinsa) ei myöskään ollut eroa ja molemmat vanhemmat mm. kuljettivat tarvittaessa harrastuksiin (tosin kuljetusvastuu tuntui monissa perheissä olevan enemmän isällä kuin äidillä). Selvimmin vanhempien suhtautuminen tyttären – tai yleensä lasten – harrastuksiin erosi niissä perheissä, joissa jommallakummalla vanhemmalla oli yhteinen harrastus tai kiinnostuksenkohde yhden tai useamman lapsen kanssa. Tässä kahdeksan tytön ryhmässä yhteinen ratsastusharrastus äidin kanssa oli kahdella tytöllä ja heidän tapauksissaan tallimatkat kuljettiin yleensä yhdessä, sillä talleilla käytiin muulloinkin kuin omien ratsastustien yhteydessä. Kummallakin näistä tytöistä oli isovelji, jonka harrastus kiinnosti puolestaan enemmän isää, jolloin isä taas huolehti enemmän veljen harrastuksesta.

PK: Onks sulla veljiä?

MARI: on yks veli.

PK: Harrastaako se jotain urheilulajia?

MARI: Se harrastaa motocrossia. Sit se käy tossa telinejumpassa.

PK: Mitenkäs sun mielestä sun vanhemmat suhtautuu niinku sun ja veljen harrastuksiin?

MARI: No, hyvin.

PK: Onks niissä eroo miten ne suhtautuu?

MARI: Ei oo mitenkään... ei oo mitään eroo mun mielestä ainakaan.

PK: Mä kuuntelin kun sä sanoit, että isä ja veli harrastaa yhdessä ja sä ja äiti harrastatte yhdessä...

MARI: No, on se silleen ehkä niinku... että enemmän meidän niinku isä suhtautuu paremmin siihen... veljen harrastukseen...

PK: Ja suhtautuuko äiti sitten paremmin sun harrastukseen?

MARI: Joo, pikkasen silleen. Et ei siinä hirveesti oo eroo. Vähän.

Haastatellut tytöt eivät kokeneet, että kumpikaan vanhemmista olisi suosinut heidän harrastustaan veljien harrastuksien edelle, mutta sen sijaan useammat ajattelivat, että isät suhtautuivat paremmin veljien kuin heidän harrastuksiin. Sitä, onko näin todellisuudessa, on mahdotonta sanoa, sillä luonnollisesti tytöt olivat taipuvaisempia huomaamaan itseensä kohdistuvan mahdollisen syrjinnän kuin suosinnan.

Koululiikunnan lajivalikoimasta kaikilla tytöillä oli selvä yhteinen mielipide: koulun liikuntatunneilla harrastettiin liikaa lajeja, jotka eivät heitä itseään kiinnostaneet ja liian vähän lajeja, jotka heistä olivat kiinnostavia.

PK: Onks sun liikunnanopettajalla tai tässä koulussa jotain sellaisia lajeja, joita arvostetaan enemmän kuin muita lajeja? Oisko se voimistelu...

KATJA: Kyllä voimistelua tulee selvästi enemmän kuin jotain... Sitten yleisurheilua on kanssa. Voimistelua ja yleisurheilua tulee enemmän kuin jotain pallopelejä.

PK: Kun sä ajattelet näitä koulun liikuntatunteja, niin onko siellä jotain sellaisia lajeja, joita se liikunnanopettaja arvostaa enemmän ja joita tehdään enemmän liikuntatunnilla?

SONJA: No... öö... ei mun mielestä ainakaan.

PK: Että kaikkee tehdään tasaisesti. Tehdäänkö näitä harvinaisiakin lajeja, tai tutustutaan niihin.

SONJA: Ei. Yleensä ne on jotain koripalloo, jalkapalloo, suunnistusta ja telinevoimistelua.

Tyttöjen mielestä opettajat eivät kuitenkaan varsinaisesti suosineet joitain lajeja – tai näiden harrastajia – toisten lajien kustannuksella. Yleisesti kuitenkin ajateltiin, että liikunnanopettajat pitivät enemmän urheilullisista kuin taiteellisista (tai taidollista) liikuntalajeista.

TIINA: Varmaan juoksu. Ja semmonen missä tulee hikiseksi... Ja jalkapallo, jääkiekko ja jotain sellaisia.

Kaikki haastatellut tytöt harrastivat omaa suosikkilajiaan seuroissa, joihin kuului joko ainoastaan (tai lähes ainoastaan) tyttöjä ja naisia³¹, joten tytöillä ei voinut olla mielipidettä siitä, kohtelivatko ohjaajat, valmentajat tai seurat mahdollisesti tyttöjä ja poikia harrastajina eri tavoin.

Koska tämänikäiset nuoret eivät olleet mukana seuratoiminnan johtotehtävissä tai muussakaan yhteiskunnallisessa toiminnassa, heillä ei myöskään ollut mitään mielipidettä siitä, kohteliko kaupungin liikuntatoimi tasapuolisesti tyttöjen ja poikien harrastuksia. Kuudella tytöllä kahdeksasta tärkein liikuntaharrastus oli sellainen, että sitä harrastettiin (ainakin pääosin) kaupungin omistamilla liikuntapaikoilla. Kolmen tytön kohdalla harrastaminen taas tapahtui seuran tai yksityisen yrityksen tiloissa (kaksi ratsastusta harrastavaa tyttöä ja yksi tanssia harrastanut tyttö). Näistä ratsastusta harrastavat tytöt olivat sitä mieltä (tai tois-

---

³¹ Ratsastuksen, tanssin ja taitouinnan harrastajat olivat (lähes) yksinomaan naisia. Pesä- ja jalkapallossa tytöt/naiset toimivat Jyväskylässä eri seuroissa kuin pojat/miehet.

tivat äitiensä mielipidettä?) siitä, että kaupungin pitäisi tukea nykyistä enemmän myös ratsastusharrastusta eikä vain poikien suosimia pallopelejä.

PK: Mitäs sä luulet muuten, kun tuo kaupunki päättää liikuntapaikoista ja muista, niin suhtautuuko ne eri tavalla poikien lejeihin ja tyttöjen lajeihin?

MARI: Ei nyt mitenkään erityisesti. Kyllähän se tietysti enemmän rakentaa tällöisille poikien harrastuksille, niinku... rakennuksia.

PK: Olisko se kiva, jos se rakentais tyttöjen harrastuksille?

MARI: No, oishan se tietysti. Mutta ei ratsastamiseen välttämättä tarvii. Että rakentais.

Tytöiltä kysyttiin myös heidän huomioitaan siitä, miten media suhtautui heidän harrastamiinsa liikuntalajeihin. Ratsastusta, taitouintia ja tanssia harrastavat tytöt olivat kaikki sitä mieltä, että heidän lajiaan käsitteleviä juttuja oli äärimmäisen harvoin lehdissä ja televisiossa lajin kilpailuja tai tapahtumia näytettiin erittäin harvoin. Vaikka tytöt olisivatkin olleet itse kiinnostuneita seuraamaan oman lajinsa tapahtumia tai lajin harrastajista kertovia tarinoita nykyistä enemmän, he kuitenkin ymmärsivät varsin hyvin, ettei näitä lajeja käsitelty enempää mediassa, sillä kyse oli kuitenkin lajista, joka ei ollut kovin suosittu tai laajasti harrastettu; mikä ei tosin ainakaan ratsastuksen ja tanssin kohdalla pitänyt paikkaansa.

PK: Oot sä miettinyt sitä, että kirjoitetaaks yhtä paljon poikien lajeista ja tyttöjen lajeista... vaikka ratsastuksesta ja jääkiekosta?

MARI: No, kyllä varmaan jääkiekosta vähän enemmän...

PK: No, miks sä luulet, että ratsastuksesta ei oo ihan niin paljon siellä?

MARI: No, en mä oikein tiä... Se ei oo välttämättä niin suosittu laji.

PK: Mitäs luulet... mitkä lajit on sellaisia, mistä yleensä on juttuja lehdessä ja telkkarissa?

MARI: Jääkiekosta. Jalkapallosta.

PK: Entäs sitten...

MARI: En mä oikein sitten muita... sillon kun on formulat, niin niistä tietysti.

PK: Onks ne enemmän tyttöjen vai poikien lajeja?

MARI: No, poikien...

Jalka- ja pesäpalloa harrastavien tyttöjen mielestä mediassa oli sen sijaan varsin paljon heidän lajiaan käsitteleviä uutisia ja henkilöjuttuja ja otteluita esitettiin usein televisiossa. Yleensä kyseessä olivat kuitenkin miespelaajista kertovat jutut ja miesten ottelut – naispelaajia käsitteleviä juttuja oli lehdissä paljon vähemmän ja naisten otteluita esitettiin televisiossa selvästi harvemmin. Tytöt olivat siis huomanneet, että ainakin ns. valtajulkisuus oli huomattavasti kiinnostuneempi miesten kuin naisten urheilusta.^{32 33}

---

³² Suomalaisen urheilumediaa tutkittaessa onkin todettu, että se urheilun mediajulkisuus keskittyy hyvin pitkälti miesten huippu-urheiluun. Sama ilmiö on nähtävissä muissakin maissa: noin 80 – 90 % urheilu-

PK: Kirjottaako ne pelaajistakin?

KATJA: Kyllä ne kirjoittaa. Jotain että... mulla lehtileikkeitä on sängyn päädystä on jonkin verran, sitten on semmoisessa rasiassa, sitten on julisteita seinällä... No, arvostelee vaikka, että miten Sami Hyypiä pelas tän ottelun Italiaa vastaan. Ja tälleen...

PK: Kirjoitetaanko tytöistä... tyttöjalkapalloilijoista yhtä paljon kuin poikapalloilijoista?

KATJA: No, pojista kirjoitetaan enemmän... tai näistä Sami Hyypiästä, Mika Nurmelasta ja näistä... näistä isommista. Tulee niistä tytöistäkin juttua, mutta niistä tulee niinku vähemmän selvästi.

PK: Harrastaako sun mielestä tytöt vai pojat enemmän pesistä?

HENNA: No, en mä tiä. Kyllä mun mielestä aika paljon samanverran, mutta... teeveessä mä oon nähnyt sitten enemmän sitten poikien... tai niinku miesten niitä pelejä.

PK: Oisko se susta enemmän poikien vai tyttöjen laji?

HENNA: No, mun mielestä se on molempien.

PK: No, minkä takia se vois olla enemmän poikien laji.

ANNA: Yleisestikin niinku kaikissa tällaisissa videoissa ja muissa pojat harrastaa... Aluks mäkin luulin, että tytöt ei voi harrastaa sitä, mutta sitten mä kuulin, että kyllähän tytötkin voi harrastaa... Sitten mäkin aloin harrastaa sitä jalkapalloa.

---

uutisoinnista keskittyy miesten urheiluun. Naisten urheiluun myös suhtaudutaan mediassa vähättelevästi. (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2005, 167–177)

³³ Mielestäni varsin kuvaava esimerkki median – tässä tapauksessa Yleisradion – suhtautumisesta miesten ja naisten urheiluun nähtiin 8.6.2005. Samaan aikaan, kun naisten jalkapallojoukkue pelasi yhtä EM-kisojen ratkaisevaa ottelua Ruotsia vastaan Englannissa, niesten maajoukkue pelasi MM-karsintaottelua Hollantia vastaan Suomessa. Yleisradio näytti miesten ottelun suorana ja naisten – varsin historiallisen – pelin nauhoitettuna myöhäisillassa miesten ottelun päätyttyä. Miesten ottelulla oli Yleisradion katselumittausten mukaan parhaimmillaan arviolta 585 000 katsojaa ja naisten pelillä 243 000 katsojaa. Varmasti miesten peli kiinnosti enemmän ainakin osaa mieskatsojista, mutta erittäin myöhäinen lähetysaika ei varmasti voinut olla vaikuttamatta naisten pelin katselulukuihin.

8. YHTEENVETO: MITEN SUKUPUOLTEN VÄLINEN TASA-ARVO TOTEUTUU LIKUNTAKULTTUURISSA?

8.1 Naiset ja miehet liikunnan hallinnossa ja rahoituksessa

Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista liikuntakulttuurissa on eniten tarkasteltu sen kautta, kuinka paljon naisia on mukana liikunnan päätöksentekotehtävissä. Tällainen tarkastelu tehtiin ensimmäisen kerran 1970-luvulla, jolloin Kalevi Heinilän tutkimusryhmän selvityksestä kävi ilmi naisten marginaalinen asema lähes kaikilla liikuntakulttuurin alueilla. Suunnitelmallisempi liikunnan tasa-arvotyö sai alkunsa opetusministeriön vuosina 1994–1995 työskennelleen Piikkarit-työryhmän myötä. Vuosina 2004–2005 opetusministeriön alla toimi toinen liikunnan tasa-arvokysymyksiin paneutunut työryhmä, joka otti nimekseen Tasapeli.

Tehdyistä selvityksistä käy ilmi, että vaikka naisten edustus liikuntakulttuurin päätöksenteossa onkin lisääntynyt, ovat naiset silti vielä 2000-luvun alussakin selvästi aliedustettuina lähes kaikissa sellaisissa työtehtävissä ja luottamuselimissä, jotka eivät kuulu Tasa-arvo lain 40 %:n vähemmistösäännöksen piiriin.

Valtion liikuntaneuvoston ja sen alajaosten jäsenistä oli vuosina 2003–2007 naisia keskimäärin 45 % ja kaksi viidestä puheenjohtajasta on naisia. Vuonna 2004 läänien liikuntaneuvostojen jäsenistä naisia oli vuonna 41 %, kaikki läänien liikuntaneuvostojen puheenjohtajat olivat kuitenkin miehiä.

Vuonna 2001 kuntien liikunta-asioista vastaavien lautakuntien puheenjohtajista 29 % oli naisia ja lautakuntien jäsenistä naisia oli 47 %. Vuonna 2003 oli kuntien liikuntatoimen ylimmistä viranhaltijoista 22 % naisia. Erityisen vähän naisia on johtavassa asemassa suurimmassa kunnissa, sillä liikuntatoimenjohtajista vain 12 % oli naisia vuonna 2003.

SLU:n hallituksen jäsenistä vuosina 2002–2004 oli naisia 41 %. Vuonna 2004 SLU:n jäsenjärjestöjen puheenjohtajista naisia oli 12 %, mutta lajiliittojen puheenjohtajista vain 7 % oli naisia. Liikuntajärjestöjen hallituksissa naisten osuus oli vuonna 2003 keskimäärin 25 % ja SLU:n lajiliittojen hallituksissa naisia oli keskimäärin 19 %.

Vuonna 2005–2006 liikunnan vapaaehtoistyöhön osallistuneista aikuisista 58 % oli miehiä ja 42 % naisia. Hallinnollisiin tehtäviin osallistui vapaaehtoistyöhön osallistuneista miehistä 30 % ja naisista 26 % eli hallinnollisiin tehtäviin osallistuvista miehiä on 62 % ja naisia 38 %. Suhteellisesti eniten naiset toimivat tukihenkilöinä, kannustajina ja kyyditsijöinä sekä huoltotehtävissä.

Erityisen vähän naisia on valmennus-, ohjaus- ja tuomari-tehtävissä ja näissä tehtävissä naisten osuus on vain vähentynyt viime vuosina. Valmentajana toimii 9 % vapaaehtoistyöhön osallistuvista naisista ja 29 % miehistä ja tuomari- ja arviointitehtäviin 8 % naisista ja 23 % miehistä. Kun nämä osuudet suhteutetaan vapaaehtoistyöhön osallistuvien naisten ja miesten kokonaismäärin, käy ilmi, että valmentajista naisia on 18 % ja tuomari- ja arviointitehtäviin osallistuvista naisia on 20 %.

Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksella toteutettiin vuosina 1998–2001 ”Naisten liikuntatalous” -projekti, jossa pyrittiin arvioimaan naisten osuuksia liikunnan rahavirroista: mikä osa eri tahojen liikuntaan käyttämistä rahoista kohdistui naisten liikuntaan. Projektissa tutkimussihteerinä toiminut Päivi Aalto (2001) teki aiheeseen liittyvän pro gradu-tutkielman ja raportin. Hänen varsin perusteellisten laskelmiensa mukaan vuonna 1988 naisiin kohdistui 39 % kaikista opetusministeriön liikuntamäärärahoista, 38 % kuntien liikuntamenoista, 33 % lajiliittojen menoista, 26 % liikuntaseurojen menoista, 41 % kotitalouksien liikuntamenoista ja 40 % työnantajien rahoittaman liikunnan menoista. Varsinkin julkisen sektorin liikuntarahat kohdistuvat siis selvästi useammin miehille kuin naisille.

Suomessa on lähes 30 000 liikuntapaikkaa, joista yleisimpiä ovat liikuntahallit ja -salit, kuntosalit, urheilukentät, jalkapallokentät, maauimalat ja uimarannat sekä pienkentät ja muut lähiliikuntapaikat. Kunnat omistavat suoraan tai erilaisten yhteisöjen tai yhtiöiden kautta noin 70–75 % kaikista liikuntapaikoista. Kuntien liikuntatoimen tärkeimpiä toimintamuotoja on liikuntatilojen tarjoaminen yksityisten kansalaisten sekä liikuntaseurojen ja muiden liikuntatoimintaa tarjoavien tahojen käyttöön.

Liikuntapaikkatutkimuksen ja kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan miehet ja pojat käyttävät naisia ja tyttöjä enemmän rakennettuja liikuntapaikkoja kuten pallokenttiä, palloilu- ja liikuntahalleja ja jäähalleja, kun naiset taas käyttävät miehiä enemmän koulujen liikuntasaleja, uimahalleja ja kevyen liikenteen väyliä. Pojat ja miehet ovat tyttöjä ja naisia

useammin mukana urheiluseurojen järjestämässä liikunnassa (joka tapahtuu pääosin kuntien omistamilla liikuntapaikoilla), kun tytöt ja naiset taas käyttävät enemmän yksityisten yritysten tarjoamia liikuntapalveluja (jotka tapahtuvat yksityisessä omistuksessa olevissa tiloissa tai alueilla). Kuntien ja valtion liikuntapaikkarakentamisen kautta tapahtuva liikunnan – määrältään huomattava – epäsuora tuki kohdistuu siis pääosin miehille ja pojille.

8.2 Tytöt ja pojat liikunnanharrastajina

Tilastollisten tutkimusten mukaan valtaosa lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa varsin säännöllisesti. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen ja liikuntajärjestöjen teettämän kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan liikunta harrastasi yli 90 % lapsista ja nuorista. Tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamisessa ei ollut eroja, joskin pojissa on jonkin verran tyttöjä enemmän intensiivistä urheilua harrastavia.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan 10–14-vuotiaat pojat käyttivät vuonna 1999–2000 liikuntaan ja siihen liittyviin toimintoihin (esim. liikuntaan liittyviin matkoihin) keskimäärin tunnin ja 44 minuuttia päivässä, kun samanikäiset tytöt käyttivät liikuntaan ja siihen liittyviin toimintoihin keskimäärin tasan tunnin päivässä.

Tyttöjen suosituimmat liikuntalajit, joita harrastasi vähintään 10 % kansalliseen liikuntatutkimukseen osallistuneista 3–18-vuotiaista tytöistä, olivat uinti, pyöräily, kävelylenkkeily, juoksulenkkeily, luistelu, tanssi, voimistelu, ratsastus ja jalkapallo. Vastaavasti poikien suosituimmat lajit olivat jalkapallo, salibandy, jääkiekko, pyöräily, hiihto, uinti, juoksulenkkeily ja luistelu.

Poikien ja tyttöjen käyttämät liikuntapaikat poikkeavat toisistaan jonkin verran. Pojat käyttävät tyttöjä useammin rakennettuja ulkoliikuntapaikkoja, palloilusaleja, jäähallia ja piha-alueita. Tyttöjen poikia enemmän käyttämiä liikuntapaikkoja ovat voimistelusalit, kevyen liikenteen väylät ja hevosurheilualueet.

Pojat harrastavat tyttöjä useammin urheilua tai liikuntaa urheiluseurassa ja omatoimisesti kavereiden kanssa, kun tytöt harrastivat poikia useammin omatoimisesti yksin tai jossain muualla (käyttämällä kunnan tai yksityisten yritysten järjestämiä palveluja). Liikuntaa tai

urheilua harrastaneista pojista yli puolet ja tytöistä reilu kolmannes oli osallistunut viimeisen vuoden aikana turnauksiin, otteluihin tai kilpailuihin. Seuroissa harrastavista pojista lähes neljä viidesosaa ja tytöistä vajaat kaksi kolmasosaa oli osannut kilpailuihin, otteluihin tai kilpailuihin.

Tutkimukseni laadullisessa osiossa haastattelin yhdeksää 11-vuotiasta tyttöä heidän liikuntaharrastuksistaan ja käsityksistään tyttöjen ja poikien liikuntaharrastusten välisistä eroista. Tytöistä kahdeksan mainitsi jonkun liikuntaharrastuksen mieluisimmaksi harrastukseksi eli liikuntaharrastukset olivat selvästi merkityksellisiä tytöille.

Haastatellut tytöt eivät katsoneet, että mitkään urheilulajit olisivat periaatteessa ”tyttöjen” tai ”poikien” lajeja, vaikka olivatkin huomanneet, että tytöt harrastivat toisia lajeja huomattavasti useammin kuin pojat ja pojat taas joitain lajeja selvästi tyttöjä useammin. Erilaisten lajivalintojen katsottiin kuitenkin – etenkin tyttöjen kohdalla – riippuvan henkilökohtaisista kiinnostuksista eikä sukupuolesta. Poikien kohdalla sosiaalisen paineen nähtiin vaikuttavan osaltaan siihen, etteivät pojat harrastaneet tyttövaltaisia lajeja.

Harrastustensa parhaimpina puolina tytöt mainitsivat useimmiten harrastusten tarjoamat sosiaaliset suhteet ja yhdessäolon kavereiden kanssa. Tärkeänä pidettiin myös uusien taitojen hankintaan ja onnistumisen kokemuksia, jotka syntyivät kehityksen myötä. Tyttöjen mielestä harrastamisessa tärkeintä olikin juuri ”yhteinen hauska” yhdessä ystävien kanssa, kun poikien harrastuksissa korostuivat heidän mielestään enemmän – myös – kilpailulliset tavoitteet; esimerkiksi jalkapalloa harrastavat tytöt olivat sitä mieltä, että ottelut ja voittaminen olivat pojille jalkapallossa paljon tärkeämpiä kuin tytöille.

Haastattelemillani tytöillä ei ollut selkeitä mielipiteitä siitä, suhtautuvatko eri tahoja edustavat aikuiset tyttöjen ja poikien urheiluharrastuksiin eri tavoin. Tytöt katsoivat, että heidän omille vanhemmilleen oli tärkeintä, että heillä oli joku ”hyvä” harrastus ja vanhemmat olivat valmiita tukemaan heitä tässä harrastuksessa. Jotkut (naisvaltaisia lajeja harrastaneet) tytöt kuitenkin katsoivat, että isät olivat jonkin verran kiinnostuneempia heidän veljiensä harrastuksista, kun taas äidit tukivat heidän mielestään tasapuolisesti niin tyttäriensä kuin poikiensa harrastuksia lajista riippumatta.

Kaikki tytöt harrastivat lajejaan seuroissa, joihin kuului vain tai pääasiassa naispuolisia harrastajia, joten heillä ei ollut mielipiteitä siitä, suhtautuivatko seurat eri tavalla tyttöjen ja poikien harrastuksiin. Tyttöillä ei myöskään ollut käsitystä siitä, miten kaupungin liikunta-toimi suhtautui tyttöjen ja poikien harrastuksiin; vain ratsastusta harrastaneet tytöt olivat kiinnittäneet huomiota siihen, ettei kaupunki tarjonnut harrastuspaikkoja heidän lajilleen kuten muille lajeille.

Tytöt olivat kiinnittäneet huomiota siihen, ettei media käsitellyt kovinkaan paljoa heidän harrastamaansa lajia, vaan keskittyi lähinnä muutamiin – enemmän miesten kuin naisten – harrastamiin lajeihin. Jalka- ja pesäpalloa harrastaneet tytöt katsoivat, että media käsitteli heidän lajiaan varsin paljon, mutta mediajulkisuus kohdistui lähinnä vain poikien ja miesten kilpailutoimintaan.

9. POHDINTAA: TYTÖISTÄ NAISIKSI – TYTTÖJEN LIIKUNTAHARRASTUKSET TULEVAISUUDESSA

Tarkasteltaessa yhteiskunnan suoraa liikuntajärjestöille ja -seuroille kohdistamaa tukea, ei tyttöjen ja poikien tai naisten ja miesten liikuntaharrastusten tukemisen välillä ole todennäköisesti olemassa (ainakaan merkittävää) eroa, sillä lapsi- ja nuorisoliikuntaan tai kuntoliikuntaan kohdistettu tuki jaetaan pääosin suorassa suhteessa toimintaan osallistuvien määrään. Miesten osuus on oletettavasti jonkin verran suurempi, sillä heistä suurempi osa osallistuu organisoituun (eli avustusten piiriin kuuluvaan) liikuntatoimintaan kuin naisista. Kilpa- ja huippu-urheilun tuesta kuitenkin selkeästi suurempi osuus kohdistuu miehille kuin naisille, mutta olen rajannut kilpaurheilun tämän työn tarkastelujen ulkopuolelle.³⁴

Suoran julkisen tuen osuus esimerkiksi liikuntaseurojen toiminnassa on kuitenkin jatkuvasti vähentynyt, ja tärkeimpänä julkisen tuen muotona voidaan nykyään pitää epäsuoraa liikuntapaikkarakentamisen – usein liikunta- ja urheiluseurojen kautta – kautta liikuntatoiminnalle ohjautuvaa tukea. Useimmat Suomen rakennetut liikuntapaikat ovat joko suoraan tai yhtiöiden ja yhteisöjen kautta kuntien omistuksessa ja valtio taas myöntää avustuksia kuntien liikuntapaikkarakentamiseen ja liikuntapaikkojen peruskorjauksiin. Liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapaikkojen ylläpidon kautta ohjautuva liikunnan julkinen tuki kohdistuu tällä hetkellä enemmän pojille ja miehille kuin tytöille ja naisille, sillä miehet käyttävät enemmän julkisessa omistuksessa olevia liikuntapaikkoja ja erityisesti miesten harrastamien lajien investoinnit ovat usein huomattavasti suurempia kuin tyypillisemmin naisten lajien vaatimat investoinnit.

Siinä missä pojat ja miehet harrastavat liikuntaa erityisesti julkisessa omistuksessa olevilla liikuntapaikoilla (esimerkiksi urheiluseurojen kautta), käyttävät tytöt ja naiset selvästi enemmän yksityisiä liikuntapalveluja esimerkiksi ratsastustalleilla, tanssikouluissa tai kunto- ja aerobicsaleilla. Suomen Kuntoliikuntaliiton toiminnanjohtaja Jorma Savola toteaa haastattelussa, että ”Syy tähän on naisten suosimien lajien, kuten aerobicin ja kuntosalili-

---

³⁴ Opetusministeriön, Olympiakomitean ja Urasäätiön huippu-urheilun tuesta noin kaksi kolmasosaa kohdistuu miehille vuosina 2002–2004 (Numerot, 123, Tasapeli 2005, 38)

kunnan yksityinen tarjonta”.³⁵ Naisten suosimissa lajeissa on toki tarjolla runsaasti yksityisiä palveluja, mutta yhtä hyvin syynä voi olla se, että näissä lajeissa ”julkinen” tarjonta – tai liikuntaseurojen julkisessa omistuksessa olevilla liikuntapaikoilla järjestämä – tarjonta on huomattavasti vähäisempää kuin monissa miesten suosimissa lajeissa, mikä on luonut selvän ”markkinaraon” yksityisille palveluntarjoajille.

Yksityisten liikuntapalvelujen käyttäminen on kuitenkin varsin kallista, joten niitä voi käyttää hyväkseen vain osa naisista. Tällä hetkellä aikuiset naiset harrastavatkin pääasiassa (selvästi miehiä enemmän) sellaisia käytännössä lähes ilmaisia liikuntalajeja, joita voi harrastaa omatoimisesti ja kodin välittömässä läheisyydessä; esimerkiksi kävelylenkkeilyä, pyöräilyä, uintia, kotivoimistelua ja sauvakävelyä (Berg 2005, 149). Yksi merkittävä syy näiden liikuntalajien suosioon naisten keskuudessa on myös se, että perheellisillä naisilla on selvästi vähemmän vapaa-aikaa kuin miehillä, eivätkä he välttämättä voi osallistua kaukana kodista tiettyyn aikaan tapahtuviin organisoituihin liikuntaharrastuksiin vaan joutuvat tyytymään ”liikuntapalveluihin”, jotka ovat saatavilla kodin välittömässä läheisyydessä ja joustavina aikoina.

Nämä liikuntamuodot eivät välttämättä jaksaa kiinnostaa nuoria naisia: Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan talvisaikaan liikuntaa harrastamattomien 20–24-vuotiaiden naisten osuus oli noussut selvästi vuodesta 1991 vuoteen 2002. (Berg 2005, 140) Voiko tämä johtua ainakin osittain siitä, ettei kävelylenkkeily kiinnosta nuoria naisia kaamosaikaan, mutta talous ei anna myöten yksityisten liikuntapalvelujen käyttöön eikä julkisesti tuetuissa (kohtuuhintaisissa) palveluissa ole tarjolla kiinnostavaa liikuntaharrastusta?

Nykyisin on enää tuskin lainkaan sellaisia lajeja, joita vain pojat tai tytöt voisivat harrastaa, mutta kuitenkin huomattava osa liikuntalajeista on sellaisia, että niitä harrastavat lähes yksinomaan joko pojat tai tytöt. Nämä lajien sukupuolirajat ovat viime vuosina (tai vuosikymmeninä) alkaneet jonkin verran murtua, mutta lajien ”sekoittuminen” on tapahtunut lähes yksinomaan niin, että tytöt ovat entistä enemmän alkaneet harrastaa aikaisemmin täysin poikavaltaisia lajeja. Sen sijaan pojat eivät ole lisänneet ”tyttöjen” lajien harrastustaan.

---

³⁵ Haastattelulainaus on SLU:n verkkosivuilla julkaistusta artikkelista ”Kansallinen liikuntatutkimus: Suomalaisien suosikkilajit”, joka on ilmestynyt *Liikunnan ja urheilun maailma* -lehden numerossa 9 / 2006. (http://www.slu.fi/verkkolehti/artikkeli/?ARTIKKELI_NUM=36018)

Tytöt ja naiset ovat useimmissa muissakin asioissa poikia ja miehiä valmiimpia ylittämään perinteisiä sukupuolirajoja, mutta osasyynä näihin yksipuolisiin rajanylityksiin olla – henkilökohtaisten kiinnostuksenkohteiden lisäksi – myös se, että naisilla ja tytöillä on enemmän ”voitettavaa” kun he pyrkivät tällä tavoin ”integroitumaan” miesten liikuntakulttuuriin. Ottamalla osaa perinteisesti miesvaltaisiin lajeihin, naiset voivat tällä tavoin päästä ”kiertotien” kautta osalliseksi myös näiden lajien aiemmin yksipuolisesti miehille suuntautuneesta julkisesta tuesta.

Tyttöjen ja poikien (ja naisten ja miesten) välillä on myös selkeitä eroja siitä, minkä takia liikuntaa harrastetaan ja mitä asioita harrastuksessa pidetään tärkeänä. Pojat (ja miehet) ovat tyttöjä (ja naisia) kiinnostuneempia kilpaurheilusta ja heille on yleensäkin tärkeämpää ”pärljätä” harrastuksessaan, kehittyä ja olla toisia parempi. Tytöt (ja naiset) ovat taas kiinnostuneempi kunto- ja harrasteliikunnasta ja heille liikuntaharrastuksessa tärkeintä on itse tekemisestä nauttiminen, sosiaalinen yhdessäolo – ja varsinkin vanhemmilla tytöillä ja aikuisilla naisilla – omasta terveydestä huolehtiminen.

Naisten ja tyttöjen suuntautuminen lähinnä kunto- ja harrasteliikuntaan on varmasti osasyynä naisten miehiä huonompaan asemaan suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Liikunnan julkisuus on edelleen painottunut (miesten) kilpa- ja huippu-urheiluun, joten naisliikunta on hyvin pitkälti näkymätöntä. Liikunnan päätöksentekotehtävissä toimivat pääasiassa (usein kilpaurheilutaustan omaavat) miehet, jolloin ”miesten” kilpailulliset ja suorituksia korostavat arvot ohjaavat päätöksentekoa ja rahanjakoa. Nyt 2000-luvulla liikunnan julkisessa rahoituksessa korostetaan paljon juuri kuntoliikunnan tärkeyttä, mutta silti liikunnan investoinnit keskittyvät pitkälti kilpa- ja huippu-urheiluun.

Vaikka suurempi osa liikunnan julkisesta tuesta kohdistuu – suoraan tai välillisesti – miehille, ovat naiset kuitenkin aikuisväestössä miehiä aktiivisempia liikunnan harrastajia. Vuosien 2001–2002 kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan 19–65-vuotiaista naisista 90 % ja miehistä 82 % harrasti liikuntaa vähintään kahtena päivässä ja vähintään kolmena päivänä viikossa liikkui 76 % naisista ja 67 % miehistä. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta, 7)

Naisten liikunta oli myös miehiä useammin terveyden kannalta riittävää. Vanhojen suositusten mukaan terveyttä edistäväksi liikunnaksi katsottiin liikunta, joka tapahtuu vähintään

kolme kertaa viikossa siten, että se on luoteeltaan ripeää ja reipasta tai voimaperäistä ja rasittavaa. Tämän kriteerin mukaan tarkasteltuna terveytensä kannalta riittävästi liikkui 61 % naisista ja 54 % miehistä. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta, 13)

Uudempien suositusten mukaan terveyttä edistäväksi katsotaan liikunta, jota harrastetaan miltei päivittäin siten että liikunnan kokonaiskesto on vähintään 30 minuuttia ja se on vähintään jonkin verran hengästyttävää. Tämän kriteerin mukaan terveytensä kannalta riittävästi liikkui 41 % naisista ja 32 % miehistä. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta, 15)

Kansallisessa liikuntatutkimuksessa on lisäksi esitetty lukuja siitä, kuinka suuri osuus eri liikuntalajien harrastajista täyttää terveyttä edistävän liikunnan kriteerit. Mielenkiintoista on se, että etenkin uusien terveyssuositusten mukaan tehdyn lajien ”rankinglistan” kärjessä olevista lajeista useimmat ovat (ratsastus, tanssi ja aerobic) ovat pääosin naisten harrastamia lajeja, kun ensimmäinen ”miesten” laji (kaukalopallo) sijoittuu uusien suositusten mukaisessa listassa vasta ”sijalle” 9 – vanhojen suositusten mukaisella listalla se oli sijalla 1. Terveysvaikutteiden liikunnan uudet kriteerit tuntuvatkin ”suosivan” enemmän naisten kuin miesten tapaa liikkua. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta, 14 ja 16)

Kun liikunnan julkinen tuki ohjautuu tällä hetkellä enemmän miehille kuin naisille, mutta kuitenkin naisista suurempi osa kuin miehistä harrastaa liikuntaa terveyttä edistävän liikunnan kriteerit täyttävällä tavalla – vaikka sitten kävellen pimeässä syysillassa – niin voidaan liikunnan julkisen tuen kohdistamista miehille pitää yhteiskunnan kannalta järkevänä ratkaisuna? Jos naiset kerran liikkuvat myös ilman julkista tukea enemmän kuin julkista tukea enemmän saavat miehet, niin miksi ”tuhlata” niukkoja voimavaroja asiaan joka on jo kohtuullisen hyvässä kunnossa?

Tämä voi kenties olla ”tarkoituksenmukaista”, mutta se soti kaikkia tasa-arvoperiaatteita vastaan. Voidaan ajatella, että koulumaailmassa on pitkään vallinnut samantyyppinen ajattelu: kun tytöt hoitavat koulutyönsä – itsenäisestikin – poikia paremmin, niin he ovat saaneet osakseen huomattavasti poikia vähemmän opettajien huomiota (esim. Gordon et al. 2002). Huomattava osa koulujen kehittämishankkeista on pyrkinyt juuri poikien huomiointamiseen ja koulujen muokkaamiseen paremmin ”pojille sopiviksi”.

Liikuntakulttuuri on edelleen yksi yhteiskunnan ”miehisistä” alueista, joilla vallitsevat pitkälti miesten arvot ja miesten valta. Yleisesti ajatellaan, että liikuntakulttuurin perusteellisempi muuttuminen vaatisikin sitä, että naiset olisivat nykyistä enemmän mukana liikunnan alan päätöksenteossa: liikuntakulttuurin – tai liikunnan julkisen tuen painopisteiden – ei odoteta muuttuvan, elleivät naiset tule muuttamaan sitä nykyisten päätöksentekojen ja liikuntaorganisaatioiden sisältä käsin. Liikuntaseurojen ja liikuntajärjestöjen johtotehtävissä naiset ovat kuitenkin selvästi aliedustettuina – jopa monissa hyvissä naisvaltaisissa lajeissa. Lisäksi huomattava osa naisten liikunnasta tapahtuu liikuntaseurojen ja liikuntajärjestöjen ulkopuolella – joko omatoimisesti tai kaupallisia palveluja käyttäen. Miten naiset voisivat olla mukana liikuntaseurojen ja -järjestöjen päätöksenteossa, jos he eivät ole mukana näiden toiminnassa – näillä kun ei ole ollut heille mitään tarjottavaa?

Naisten miehiä vähäisempi osallistuminen erilaisiin liikuntaseurojen ja -liikuntajärjestöjen luottamustehtäviin johtuu varmasti myös osittain siitä, ettei naisilla ole aikaa ”ylimääräisiin” aikaa vieviin tehtäviin; etenkin jos tehtävää ei koeta erityisen palkitsevaksi vaan siinä esimerkiksi joutuisi koko ajan taistelemaan vakiintuneiden miesten toimintakulttuurien muuttamiseksi (kuten monet liikuntakulttuurin päätöksentekotehtävissä olleet naiset ovat sanoneet).

Naisten ja miesten – tyttöjen ja poikien – tasapuolisten liikuntamahdollisuuksien turvaamiseksi olisikin tarpeen, että liikunnan julkiset rahoittajat (lähinnä valtio ja kunnat) alkaisivat ottaa erilaiset tasa-arvonäkökohdat painokkaammin huomioon liikunnan rahoituspäätöksiä tehtäessä. Ei ole välttämätöntä jäädä odottamaan, että liikuntakulttuuri ja liikuntaorganisaatiot muuttuisivat sisältä päin, vaan niille voidaan asettaa erilaisia tasa-arvokriteereitä myös ylhäältä päin. Liikunta-alalla hyvänä esimerkkinä voisivat olla vaikkapa valtion ja kuntien liikunnan päätöksentekojen sukupuolijakaumien raju muutos Tasa-arvo lain 40 %:n vähemmistökiintiöiden myötä. Myös liikunnan julkisen rahoituksen suuntaamista tasaisemmin (tavoitteena tietysti 50–50) voitaisiin edistää erilaisin ohjaustoimin. Tähän asti kaikki sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen pyrkivät toimet ovat olleet lähinnä suositusluonteisia, eikä niitä ole otettu käyttöön läheskään kaikissa kunnissa, liikuntajärjestöissä tai urheiluseuroissa. Seuraavaksi olisikin päästävä siihen, että suositukset muutettaisiin velvoitteiksi.

LÄHTEET:

Aalto, Päivi (2000) ”Naiset, liikunta ja tasa-arvo”. *Liikunta ja terveys* 37: 3–4, 22–26.

Aalto, Päivi (2001) Naisten liikuntatalous Suomessa. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/g/paiaalto.pdf>)

Berg, Päivi (2005) ”Miten se meitä liikuttaa? – Suomalaisten liikunta- ja urheiluharrastukset 1981–2002” teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi ja Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*, 135–168. Helsinki: Tilastokeskus.

Glan, Virva (2003) *Tasa-arvo lasten liikunnassa*. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos.

Gordon, Tuula, Elina Lahelma, Tarja Tolonen & Janet Holland (2002) ”Katseelta piilossa” teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*, 305–325. Helsinki: SKS.

Griffin, Robert S. (1998) *Sports in the Lives of Children and Adolescents. Success on the Field and in the Life*. Westport: Praeger.

Hakamäki, Matti ja Kaarlo Laine (2005) *Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeet 2005-2006*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 174. Jyväskylä: LIKES. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuja osoitteessa <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linet174.pdf>)

Hakamäki, Matti & Kaarlo Laine (2006) *Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kauden 2005-2006 yhteenveto*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 184. Jyväskylä: LIKES. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linet184.pdf>)

Heinilä, Kalevi (toim.) (1977) *Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa*. Liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia 15. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002. Lasten ja nuorten liikunta. SLU:n julkaisusarja 4/02. Helsinki: Nuori Suomi.

Kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002. Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 3/02. Helsinki: SLU.

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 5/06. Helsinki: SLU. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa http://www.slu.fi/mp/db/file_library/x/IMG/36701/file/Kansallinen_liikuntatutkimus_2005_2006_Aikuiset_taitettu.pdf)

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 4/06. Helsinki: Nuori Suomi. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa

http://www.slu.fi/mp/db/file_library/x/IMG/36702/file/Kansallinenliikuntatutkimus_2005_2006lapsetjanuoret.pdf

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 6/06. Helsinki: SLU. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa http://www.slu.fi/mp/db/file_library/x/IMG/37708/file/vapaaehtoistyö_2005_2006.pdf)

Koivisto, Nelli (2004) ”Sukupuoli liikunnassa ja urheilussa”. Verkkoartikkeli, Minna. Valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali. (<http://www.minna.fi/minna/artikkelit/liikuntakoivisto.html>)

Koivisto, Nelli (toim.) (2005) *Näköaloja laaja-alaisiin tasa-arvokysymyksiin.* SLU-julkaisusarja 5/2005. Helsinki: SLU. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa http://www.slu.fi/mp/db/file_library/x/IMG/33372/file/slu_laaja_tasa_arvokatsaus_0505.pdf)

Kosonen, Ulla (1988) ”LIINA ja liikuntatieteet” teoksessa Leila Simonen (toim.) *Naistutkimuksen ajankohtaisia ongelmia*, 114–117. Yhteiskuntatutkimuslaitoksen julkaisusarja C30/1988. Tampere: Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.

Kosonen, Ulla (1991) ”Liikunnan naistutkimuksen haaste on ylpeä, kokeva naisruumis”. *Liikunta ja tiede* 28:3, 14–17.

Lehtonen, Kati (2005) *Seuratoiminnan paikallistuen haku 2004-2005.* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 173. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linet173.pdf>)

Lehtonen, Kati (2006a) *Seurahankkeiden paikallistuen haku 2005–2006.* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 177. Jyväskylä: LIKES. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linet177.pdf>)

Lehtonen, Kati (2006b) *Seuratoiminnan paikallistuki -arviointiraportti toimintakaudesta 2004-05.* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 180. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linet180.pdf>)

Liikuntagallup 1997–98. Lasten ja nuorten liikuntatutkimus. SLU-julkaisusarja 2/98. Helsinki: SLU ja Nuori Suomi.

Liikuntagallup 1997–98. Liikunnan kansalaistoiminta. SLU-julkaisusarja 3/98. Helsinki: SLU.

Liikuntatoimi tilastojen valossa – Perustilastot vuodelta 2005. Opetusministeriön julkaisuja 2006:53. Helsinki: Opetusministeriö (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm53.pdf?lang=fi>)

Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa. Selvitys miesten ja naisten asemasta suomalaisessa liikuntakulttuurissa. SLU-julkaisusarja 2/05. Helsinki: SLU. (ilmestynyt

myös verkkojulkaisuna osoitteessa

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/slu_tasapeli_tilastot_0205_2.pdf?lang=fi)

Niemi, Iris & Hannu Pääkkönen (2001) *Ajankäytön muutokset 1990-luvulla*. Kulttuuri ja viestintä 2001:6. Helsinki: Tilastokeskus.

Nupponen, Heimo & Risto Telama (1998) *Liikunta ja liikunnallisuus osana 11–16-vuotiaiden eurooppalaisten nuorten elämäntapaa*. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Onwen, Hanna (2004) ”Valtavirtaistaminen tasa-arvon edistämisen työvälineenä”. Verkkootikkeli, Minna. Valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali. (<http://www.minna.fi/minna/artikkelit/valtvirtonwen.html>)

Piikkarit-työryhmä (2005) Piikkareilla nopeammin, korkeammalle, tasa-arvoisemmin. Opetusministeriön työryhmän raportti 1995:3. Helsinki: Opetusministeriö.

Piikkarit-työryhmä (2005b) Piikkareilla pintaa syvemmältä. Helsinki: Opetusministeriö.

Puronaho, Kari (2006) *Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista*. Jyväskylä studies in business and economics 52. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://dissertations.jyu.fi/studbusi/9513925587.pdf>)

Ritala-Koskinen, Aino (2001) ”Lasten haastattelu tutkijan haasteena” teoksessa Marjatta Kangassalo ja Juha Suoranta (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*, 145–169. Tampere: Tampere University Press.

Seligson, Anna (2006) ”Valtavirtaistaminen vuonna 2006”. Verkkootikkeli, Minna. Valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali. (<http://www.minna.fi/minna/artikkelit/valtvirtoSeligson.htm>)

Suomi, Kimmo (2000a) *Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo*. Jyväskylän yliopiston Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 1/2000. Jyväskylä: LIKES.

Suomi, Kimmo (2000b) *Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 2001–2010*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto Liikunnan kehittämiskeskus. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa <http://www.jyvaskyla.fi/liikunta/hallinto/liikuntasuunnitelma/index.html>)

Tasapeli- työryhmä (2005) *Tasapeli. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja sukupuolivaikutusten arviointi liikunta-alalla*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:3. Helsinki: Opetusministeriö. (ilmestynyt myös verkkojulkaisuna osoitteessa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_274_tr03.pdf?lang=fi)

Telama, Risto, Martti Silvennoinen & Pauli Vuolle (1986) ”Kouluikäisten liikuntakäyttäytyminen” teoksessa Pauli Vuolle, Risto Telama & Lauri Laakso (toim.) *Näin suomalaiset liikkuvat*, 51–66. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Jyväskylä: LIKES.

LIITE: TYTTÖJEN HAASTATTELUSSA KÄYTETTY HAASTATTELURUNKO

Harrastukset yleensä:

Mitä harrastuksia sinulla on?

Mikä harrastuksistasi on sinulle tärkein / mieluisin? (Jos voisit jatkaa vain yhtä, niin mitä?)
Miksi?

(Jos ei ole liikuntaharrastusta) Miksi ei ole liikuntaharrastusta?:

Oletko joskus harrastanut jotain urheilulajia? Milloin, kuinka kauan? Miksi lopetit?

Jos on liikuntaharrastus: Kysymykset mieluisimmasta harrastuksesta

Kuinka pitkään olet harrastanut?

Miten aloitit harrastuksen? Kenen aloite/idea se oli?

Harrastavatko muut perheenjäsenesi/kaverisi samaa lajia?

Kilpaillaanko lajissasi, osallistutko kilpailuihin (esityksiin)?

Kuinka usein teillä on pelejä/kilpailuja/esityksiä?

Kuinka tärkeitä pelit/kilpailut/esitykset ovat sinusta?

Mikä lajissa on parasta/mukavinta?

Missä harrastat? Kuinka usein?

Itsekseen vain muiden kanssa, seurassa vai ei-organisoidusti...

Perheen suhtautuminen

Miten vanhempasi suhtautuvat harrastukseesi? Onko isän ja äidin suhtautumisessa eroa?

Kuljettaako joku sinua harrastuksiin/kilpailuihin? Kuka?

Käyvätkö vanhempasi seuraamassa pelejäsi/harjoituksiasi/kilpailujasi? Kuka?

Juttelevatko vanhempasi ohjaajasi/valmentajasi kanssa? Kuka?

Onko sinulla veljiä? Harrastavatko nämä jotain lajia? Mitä?

Suhtautuvatko vanhemmat eri tavalla sinun (siskojesi) ja veljen/veljiesi harrastuksiin?

Tyttöjen / poikien lajit?

Harrastavatko tytöt vai pojat enemmän sinun lajiasi?

Jos on enemmän tyttöjen tai poikien laji, niin miksi?

Mitä eroa tyttöjen ja poikien lajeilla on? Mitkä asiat ovat tytöille tärkeitä? Mitkä pojille?

Valmentajan / seuran suhtautuminen

Harrastavatko tytöt ja pojat yhdessä vai erikseen? Joukkueissa, treeneissä, kilpailuissa...

Jos pojat ja tytöt ovat yhdessä, niin suhtautuuko ohjaaja/valmentaja tyttöihin ja poikiin eri tavalla? Miten?

Onko samassa seurassa tyttöjä ja poikia (tyttö- ja poikajoukkueita)?

Suhtautuuko urheiluseurasi sinusta eri tavalla tyttöihin ja poikiin? (Esim. treeniaikojen jaossa, välineiden hankinnoissa jne) Miten?
Mistä luulet johtuvan?

Liikuntatoimen suhtautuminen

Onko sinusta eroa siinä, miten tyttöjen/poikien lajit saavat harjoitusaikoja tai suorituspaikkoja käyttöönsä? Miten ilmenee? Mistä luulet johtuvan?

Koulun suhtautuminen

Harrastetaanko sinun lajiasi koulussa liikuntatuneilla? Kuinka usein? (Jos ei, niin miksi ei?)

Kuinka liikunnanopettajasi suhtautuu lajiisi? Tietääkö hän harrastuksestasi, kuinka suhtautuu sinuun ”liikunnanharrastajana”?

Onko opettajallasi (koulussasi) jotain lajeja, joita tunnuntaan arvostavan enemmän kuin muita? Mitä ja miksi?

Oletko siskos tarvinnut vapaata koulusta kilpailujen/treenien/turnausten takia? Oletko saanut? (Jos et saanut, niin miksi et?)

Kuinka usein toiset pyytävät vapaata tuon takia? Ketkä ja mitä varten? Saavatko luvan?

Median suhtautuminen

Onko esimerkiksi sanomalehdissä, televisiossa tai tekstitelevisiossa juttuja sinun lajistasi? Millaisia juttuja on? Kirjoitetaanko tytöistä/pojista (naisista/miehistä) yhtä paljon?

Jos sinun lajistasi ei ole juttuja, niin miksi?

Mistä lajeista mediassa on yleensä juttuja?

Seuraatko itse jostain mediasta lajiisi liittyviä uutisia? Mistä?

Tuleeko teille kotiin (sinulle) joku lajiisi liittyvä erikoislehti? Mikä?

Tuleeko teille jotain muita urheiluun liittyviä lehtiä? Mitä? Ketkä perheenjäsenesi ovat kiinnostuneita noista lajeista?